বিষমাও

২০০৮

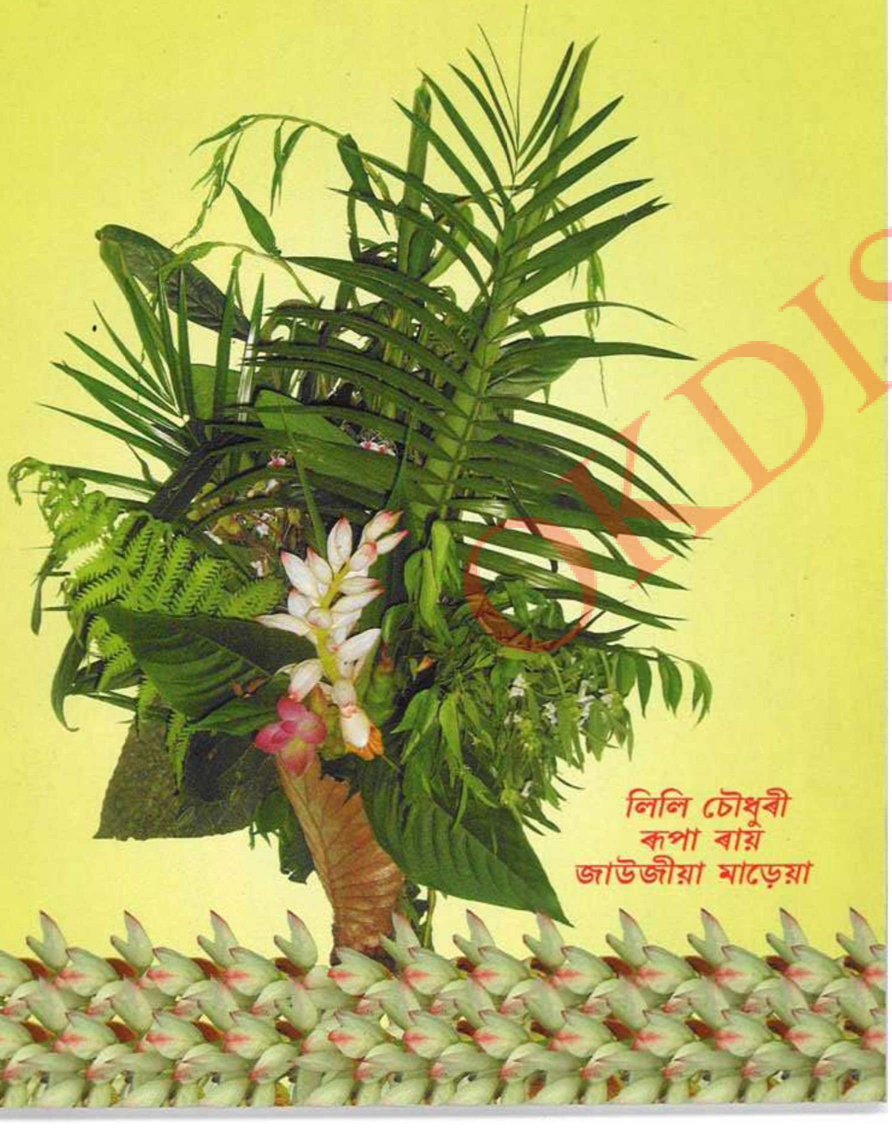

লিলি চৌধুৰী
ৰূপা ৰায়
জাউজীয়া মাড়েয়া

OKDISCD

বিষমাওৰ মুঠাত থাকা একাংশ লতা পাতাৰ ছবি

কাত্রীৰ ফুল

কেওৰা কাটা

বিষ কুটুলি

বেটেৰ গাজা

পুণ্ডি ফুল

বাস্কা তিতা

নিম তিতা

দীঘলতি

ভেটোমালি

নৰসিংহ পাত

গাঞ্জা পাত

কানসিচা

গড়ুৰেৰ পাখা

বিষ ঢেকীয়া

বিষমাও ২০০৮

স্মৃতি গ্রন্থ

তাং ঃ ১৩, ১৪ আৰু ১৫ এপ্ৰিল ২০০৮ ইং

প্ৰীতি আৰু শুভেচ্ছাৰে,

.... কাবেৰী শাণ্ডিল্য ....

....

[illegible]

কেন্দ্ৰীয় বিষুৱা বৰাণি সমিতি
গোসাই কমল নাৰায়ণ বাখাৰা
ঢালিগাঁও

লিলি চৌধুৰী
ৰূপা ৰায়
জাউজীয়া মাড়েয়া

OKDISCD

বিষমাও

আক্ৰাছুৰ উদ্যোগত কেন্দ্ৰীয় বিযুৱা বৰাণি সমিতি

১৫ই এপ্ৰিল, ২০০৮

মাড়েয়ানী সমিতি

মন্ত্ৰণাদাতা	ঃ	বিশ্বজিৎ ৰায়
		অতুল ৰায়
		কুসুম্বৰ চৌধুৰী
জাউজীয়া মাড়েয়া	ঃ	লিলি চৌধুৰী
		ৰূপা ৰায়
মূল্য	ঃ	৫০ টাকা
বেটুপাত	ঃ	বিষমাও
ডিটিপি	ঃ	ইমেজ ইণ্ডিয়া
মুদ্ৰণ	ঃ	ওয়েচিছ অফছেট প্ৰিন্টাৰ্চ

স্মৃতি তৰ্পণ

কোচ-ৰাজবংশী জাতীয় সংগ্ৰামত প্ৰাণ আহুতি দেওৱা

জ্ঞাত - অজ্ঞাত শ্বহীদ—

সউগ শ্বহীদেৰ সহিতে সাইদিনা মাত্ৰ

আমাক চিৰ দিনেৰ বাদে চাৰিয়া যাওৱা

জন নেতা শৰৎ চন্দ্ৰ সিংহ,

ৰাজবংশী নাচনেৰ ওস্তাদ বকুল বালা ৰায়,

ৰাজবংশী আধুনিক গানেৰ প্ৰথম সুৰকাৰ

প্ৰদীপ দাসকে ধৰিয়া জাতিৰ

খ্যাত-অখ্যাত সকল ব্যক্তিকে বিযুৱাৰ এই পবিত্ৰ মুহূৰ্ত্তত

ভক্তিৰে স্মৰণ কৰিয়া অশ্ৰু অঞ্জলি যাছিলুং।

মাড়েয়ানী সমিতি

বিষমাও

OKDISCD

JAI SUKLADHWAJ RAI

All Koch-Rajbanshi Students' Union

সদৌ কোচ-ৰাজবংশী ছাত্ৰ সন্থা (আক্ৰাছু)

Head Office : Bongaigoan, P.O & Dist. Bongaigaon

Biswajit Ray
President

Pradip Roy
Gen. Secretary

MESSAGE

The great Nara Narayan Chilarai established the Koch-Rajbanshi nation in the world stage as a brave, historic and culturally rich nationality. But in the worst skirmish of time, the great nationality established by the brave heroes from the community is on the verge of losing all its pride, its own language culture and the very identity reflected in its national costume. No nationality or community can survive as a nation-hood without its symbols reflected through its language, culture and traditional national costume. They are the backbone of a community. If the Koch-Rajbanshis want to live as a distinct and proud nationality, they will have to revive their lost pride, their tradition, culture and heritage. This is an urgent call of time.

We are overwhelmed to learn that the mouthpiece "*BISMAO*" is being published in conjunction with "*BISHUA*", the national festival of Koch-Rajbanshis, which is being organized at Gosai Kamal Narayan Bakhara, Dhaligaon.

We hope "*BISMAO*" will be successful in reflecting the Art, Culture and language of the Rajbanshi Community.

Our best wishes for the success of Bishua Festival and for the ensuing New Year.

(Biswajit Ray)
President

(Pradip Roy)
Gen. Secretary

All Koch-Rajbanshi Students' Union

বাপ দাই দিলুং

সদৌ কোচ ৰাজবংশ ছাত্ৰ সন্থা হইল কোচ ৰাজবংশী জাতিৰ একটা জাতীয় ছাত্ৰ সংগঠন। এই ছাত্ৰ সংগঠনটায় কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ অৰ্থ-সামাজিক, শৈক্ষিক আৰো কৃষ্টি সংস্কৃতিক জীপাল কৰিয়া তুলিবাৰ বাদে নিৰন্তৰ সংগ্ৰাম কৰিয়া আহিছে। অৱে সুৰ আজিকা ধ্বনিত হইছে ঢালিগাওঁ গোসাই কমল নাৰায়ণ বাখাৰাত। পালিত হৈছে কোচ ৰাজবংশী জাতিৰ জাতীয় উৎসৱ বিযুৱা। উৎসৱেৰ লগত খাপ খুয়া আক্ৰাছুৰ হয়া বিযুৱা বৰাণি সমিতিৰ দ্বাৰা বিষমাও নামাকৰণেৰে প্ৰথম প্ৰথম প্ৰকাশ কৰিবা ওলোৱা হৈছে বৰ্তমান আৰো অতীতেৰ প্ৰামাণ্য দলিল স্বৰূপ এখান স্মৃতি গ্ৰন্থ।।

'বিষমাও' স্মৃতি গ্ৰন্থ খানত যেই সকল লেখাৰুৱে লেখা দিয়া স্মৃতি গ্ৰন্থ খান সাজেয়া গাজেয়া উলুৱাত বিশেষ কৰিয়া সহায়-সহযোগ দিল উমাক এই সুযোগতে বাপ দাই দিলুং। আৰো আক্ৰাছুৰ লগতে বিযুৱা বৰাণি সমিতিৰ গড়েয়া, মাড়োয়াকে ধৰিয়া সউগ গিলা কৰ্মকৰ্ত্তা সেই ধৰণে সহায় সহযোগ কৰিয়া বিষমাও প্ৰকাশ কৰাত লাগিয়া দিল অৰ বাদে উমাক বাপ দাই নেদেওৱা কৰিয়া থাকিব নাপাৰিলুং।।

মাড়েয়া সমিতিৰ মন্ত্ৰণা দাতা বিষমাও প্ৰকাশ কৰিয়া উলুৱাত দেওৱা সহায় সহযোগেৰ বাদে বাপ দাই পাওৱা যোগ্য। শেষত খুব কম সময়েৰ ভিতৰতে 'বিষমাও' ছাপা কৰিয়া উলিয়া দেওৱাৰ বাদে ওৱেছিচ অফচেট প্ৰিন্টাৰ্চ, চাপাগুৰীৰ মুল মালিককে ধৰিয়া সউগ গিলা কৰ্মচাৰীকে আন্তৰিক ভাবে বাপ দাই দিলুং।

জাউজীয়া মড়েয়া
বিষমাও
কেন্দ্ৰীয় বিযুৱা বৰাণি সমিতি
গোসাই কমল নাৰায়ণ বাখাৰা, ঢালিগাওঁ।

OKDISCD

বৰাণি সমিতিৰ কয়েকজন দায়িত্বশীল কৰ্ম-কৰ্তা

লিলি চৌধুৰী

ৰূপা ৰায়

জাউজীয়া মাড়েয়া, বিষমাও

ব্ৰজেন ৰায়
কোষাধক্ষ

কামিনী কান্ত ৰায়
কাৰ্য্যালয় মাড়েয়া

গৌতম ৰায়
সহঃ কাৰ্য্যালয় মাড়েয়া

বিৰেশ্বৰ ৰায়
সাংস্কৃতিক মাড়েয়া

তৰেন সিংহ
খেলা মাড়েয়া

ভবানী বৰ্মন
যোগাযোগ মাড়েয়া

হেমন্ত ৰায়
নিমন্ত্ৰিত সদস্য

পৰমানন্দ দাস
সদস্য

মাড়োয়াৰ কাথা

বছৰেৰ শেষুৰাত
আহিছ তয় বিষুৰা
প্ৰকৃতিৰ ৰাজ ৰাণী হয়া
মন ব্যাকুল হয়
তোৰ জননী
নানানটা ৰূপ চায়া
আদৰেৰ বিষুৰা বৰাং তোক
গৰুচুবকিয়া
ঘৰেৰ বনায় খুচুলিয়ে
বিষমাও দিয়া
আপদ-বিপদ তাৰিণী
হেমাও জননী
জাতিৰ —
আদৰেৰ প্ৰাণেৰ প্ৰাণ
তোৰ সন্তান
আজিকা চৈতন্যহীন
বিশ্বায়ণেৰ পাৰি খুজে
কৃষ্টি সংস্কৃতিৰ ঋণ
স্তব্ধ হয়
তোৰ আৰাণি পুৰাণি দিন
ৰুদ্ধ হয় তোৰ জাতীয় জীৱনেৰ কাথা
যতো যি গৌৰৱ গাঁথা
বিশ্বায়ণেৰ
সংস্কৃতি এগ্ৰাচী কৰণ
ছুটো ছুটো জাতি-জনগোষ্ঠীৰ
কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ নিৰ্ঘাট মৰণ
অৰ্ধাদে
কৰিলুং মৰণ পণ
কৃষ্টি সংস্কৃতিৰ ৰক্ষা
কিম্বা মৰণ
প্ৰকৃতিৰ ৰাণী বিষুৰা
মাও জননী
বিষমাও দিয়া
তোৰ চৰণত
লইলুং শৰণ ।।

লিলি চৌধুৰী
ৰূপা ৰায়
জাউজীয়া মাড়েয়া
'বিষমাও'

OKDISCD

ভিতিৰাৰ পৃষ্ঠাত...

		পৃষ্ঠা
বিষমাও - বিযুৱাৰ দিনেৰ চিন্তা	অম্বিকাচৰণ চৌধুৰী	১
মানাসেৰ থাকিয়া কৰতোয়া		৪
গোসাই কমল আলি - জাতীয় জীৱনেৰ মাৰুহাড়া		৬
কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ জাতীয় উৎসৱ বিযুৱা বা সাততিথিৰ তাৎপৰ্য্য	অৰুন কুমাৰ ৰায়	৮
কোচ-ৰাজবংশীৰ দুৰৱস্থাৰ শেষ কুষ্ঠায়?	বিমল কুমাৰ বৰ্মন	১৩
পাটানি আৰো আগৰণ	লিলি চৌধুৰী	১৯
মাটিৰ টীপত পূজা কৰাৰ নিয়ম	মঙলু ৰাজবংশী	২২
চিদলী ৰাজ্যৰ ইতিহাস আৰো চিক্নাঝাৰ		২৫
পক্ষী বন্দনা		৩৩
জানিয়া থ	ড° যতীন বৰুৱা	৩৭
কৃষক বন্দনা ঃঃ স্বাধীনতাৰ ষাঠি বছৰত	ধীৰেশ চন্দ্ৰ ৰায়	৩৮
ON LANGUAGE AND VOCABLES OF WESTERN ASSAM	Rajendra Narayan Dev	39
A Glimpse into the contemporary	Rajbongshi Proverbs:	43
Chilarai : A great hero but an ideal disciple of Vaisnavism		52
Bishua – The festival of Joy	Priyanka Deb	57
Friendship	Hinakshee	57
Few lines from the President		58
মাড়েয়াৰে কাথা		৬০

বিষমাও - বিযুৱাৰ দিনেৰ চিন্তা

অম্বিকাচৰণ চৌধুৰী

বিশাখ ওৰফে বৈশাখ ওৰফে বহাগ মাসেৰ কুনো শাখা নাই বাদে ৰাজবংশী ভাষাত উচ্চাৰণেৰ বিবৰ্ত্তনত কোৱা হয় 'বৈশাখ' মাস বুলিয়া। বছ্ৰেৰ আৰম্ভনি হোৱা বাদে নতুন বছ্ৰ বা নব-বৰ্ষৰ উৎসবটাক পূৰ্বদেশ ওৰফে বা প্ৰাগজ্যোতিষ ওৰফে কামৰূপ ওৰফে কামতা ওৰফে বৃহত্তম আসাম ওৰফে ইং ১৮৭৪ চনত ইষ্ট ইন্ডিয়া কোম্পানীৰ দ্বাৰা আনুষ্ঠানিক ভাৱে সৃষ্টি হোৱা 'আসাম' প্ৰদেশেৰ ভৌগলিক মেপত অন্তৰ্ভূক্ত হোৱা বৃহত্তৰ গোৱালপাৰা জিলা বাসীৰ নিজেৰ ৰাজবংশী ভাষাত কোৱা হয় 'গৰু চুবকুৱা দোমাসী' বুলিয়া। গোৱালপাৰা জিলাৰ সৃষ্টি হইছিল ইং ১৮২২ চনত অৰ্থাৎ আসাম প্ৰদেশ সৃষ্টি হোৱাৰ ৫১ বছ্ৰ পূৰ্বেই আৰো এই জিলা খানেৰ সদৰ জাগাটা আছিল ৰংপুৰ। যি জাগাত কোচ ৰাজা গিলায় প্ৰত্যেক নতুন বছ্ৰেৰ আৰাম্ভতে খেলা-ধূলা, ৰং-তাম্সা কৰাৰ 'পুৰ' অৰ্থাৎ নগৰ আছিল। সময়েৰ পাকচক্ৰত পৰিয়া ৰংপুৰ নগৰ বৰ্ত্তমান বাংলাদেশেৰ অৰ্ন্তভূক্ত। আপাৰ আসামেৰ শিবসাগৰ জিলাত আৰো এখান ৰংপুৰ আছিল যত ইং ১২৩৮ চনত মুঙৰা-মুঙুৰী অঞ্চলেৰ (ব্ৰহ্মা দেশ) পাৰি আহা 'আহোম' নামে পৰিচিত টাই জনগোষ্ঠীৰ ৰাজা আৰো ৰাজাৰ বেটা-বেটী গিলায় নতুন বছ্ৰেৰ আৰম্ভতে ৰং-তাম্চা কৰছিল। ইং ১৯৭০ চনত সৃষ্টি হোৱা মেঘালয় ৰাজ্যৰ অন্যতম জিলা গাৰো পাহাৰ খানো প্ৰাক্তন গোৱাল পাৰা জিলাৰ ভিতিৰা আছিল। অবশিষ্ট গোৱালপাৰা জিলাখান বৰ্ত্তমানে পাচ খান ছটো ছটো জিলাত পৰিণত হৈছে। ইং ১৮২২ চনত সৃষ্টি হোৱা গোৱালপাৰা জিলাৰ পুব সীমা আছিল মানাস— মানস আৰো পশ্চিম সীমা আছিল কোচ বিহাৰ, জলপাই গুড়ি, ময়মন সিং (চুচুং ৰাজা) ৰংপুৰ জিলা, উত্তৰে ভোটেৰ অন্ত ভোটান্ত অৰ্থাৎ তিব্বতেৰ নামা অঞ্চল বৰ্তমান ভোটান বা ভূটান।

এই ভোটান খানো একটা সময়ত কোচ ৰাজাসকলেৰ অন্তৰ্গত আছিল আৰো কোচ ৰাজা বিশু ওৰফে বিশ্ব সিংহই টাটো পানীত (গৰম পানী) একটা কিল্লা (দুৰ্গ) বানাইছিল। এই কিল্লাটাৰ নাম ৰাখা হইছিল বিষেণ সিং কিল্লা। এৰে ওচৰতে শিব বংশী কোচ ৰাজাই এখান শিৱাশ্ৰম (শিৱেৰ আশ্ৰাম) পাতছিল। এই গিলা পুৰাণি কাথা এলা ইতিহাস হইল। পাহৰণিৰ পাক চক্ৰত আজিকা কাহয় কাহকো চিনিবা নাপাৰা হইল। কোচ+ হাৰী = কোচাৰী অৰ্থাৎ কোচেৰ বংশধৰ (হাৰী) গিলাক কোচেৰ পাৰি পৃথক কৰা হইল। কোচেৰেই বংশীয় কোচাৰী— কোছাৰী গিলাও নতুন বছ্ৰটাক বৰাবা 'বৈশাগু' পালন কৰে, কোচ গিলা 'বিযুবা' পালন কৰে আৰো মানাসেৰ পুব প্ৰান্তেৰ মানসিয়ে বিযু (বিযুব - ৰেখা) বিবৰ্তনত 'বিহু' পালন

OKDISCD

কৰে। কৃষি জীৱি প্ৰাক্তন গোৱালপাৰা বাসীৰ কৃষি কাৰ্যেৰ প্ৰধান মূলধন গৰু হোৱা বাদেই নতুন বছৰত গৰুৰ বিশেষ যত্নৰ অঙ্গ হিচাপে নদীত, পুখুৰীত, দোবাত গৰুক চুবকাই চুবকাই গা ধুৱায় বাদেই সহজ গাঁৱলীয়া ৰাজবংশী ভাষাত (ভাষাবিদ গ্ৰীয়াঁচন) গৰু চুবকুৱা দোমাসী দুই মাসেৰ অৰ্থাৎ চৈত আৰো বৈশাখ মাসেৰ আধা আধা হোৱা বাদেই দোমাসী ওৰফে দোমাহী বুলিয়া কোৱা হয়। এই বিযুৱাৰ অন্যতম প্ৰক্ৰিয়া হইছে 'বিষমাও' দেওৱা। প্ৰাক্তন গোৱালপাৰা জিলাবাসীৰ আজিকাৰ ৰাজবংশী গিলাৰ অধিকাংশই বিষ মাওৰ তাৎপৰ্যৰ বিষয়ে হয় নাজানে— আৰো জানিবাৰ বাদে হাউচো নকৰে বুলিয়া অনুমান হয়। মিঠা, তিতা, কাষ্টা, ঝালা, লোনা, ক্ষাৰ ৰস বা আস্বাদন যুক্ত স্থানীয় ভাবে পাওৱা গাছ-গাছানি তৰু-তৃণ, লতা-পাতা কমেও বিশ (এক কুৰি) বিধ থুপুৰিয়া একটা মুঠ বা ভাগ দোমাসীৰ দিনা বিহানে গৃহস্থই থুপুৰিয়া লয় আৰো থুপুৰুৱা মুঠা গিলা সূৰচা গুড়িত, মূল ঘৰেৰ প্ৰবেশ দ্বাৰত, ভাণ্ডাৰ ঘৰত, পাক ঘৰত, দেওবৰ ঘৰত, গোৱালি ঘৰত, পানী খাওৱা কুৱাত, দেৱতাৰ থানত, দেহৰী ঘৰ ওৰফে বাট ঘৰেৰ ভিতৰুৱা চালত গুজিয়া গুজিয়া থয়। এই মুঠা বা ভাগ গিলাক উল্লেখিত জাগা গিলাত গুজিয়া থোৱা প্ৰক্ৰিয়াটাকে 'বিষমাও' দেওৱা বুলিয়া কোৱা হয়। এই মুঠাগিলা আচলতে ঔষধী যুক্ত আৰো ষড় ৰসেৰ সমষ্টি।। এই থুপা বা মুঠা বা ভাগ গিলাত নুন্যতম বিশ (কুৰি) প্ৰকাৰেৰ ঔষধী গুণ যুক্ত গাছ-গাছানি থাকে যাৰ ভিতৰত কানসিচাৰ গাছ, দীঘলতী, কাত্ৰী ফুল, হালধী, আদা, চিৰতা, বাশেৰ পাত, তুলসী, বিলকুলি তিতা, বেতেৰ গাজা, গাৰালেৰ গাজা, পানী লাউৰ পাত, বাৰ মাসী বাগুনেৰ পাত, কণ্ঠকাৰী, ভেতোমালি, চান্দ তিতা, ইশ্বৰ মূল, শত মূল, বিষ ঢেকীয়া গৰুড়েৰ পাখা, মহানিমেৰ পাত, আদিয়েই প্ৰধান। আচলতে নতুন বছৰেৰ লগে লগে দেওৱা এই ব্যৱস্থাটাক গৃহস্থৰ ৰক্ষা কবচ বুলিয়া গন্য কৰা হয়। তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰত বিশ্বাসী ওজা-কবিৰাজ গিলাও এই দোমাসীৰ অৰ্থাৎ বিযুৱাৰ বতৰতেই ঔষধেৰ পুৰাণা ঝোলোঙা গিলা বদল কৰে; ঔষধ থুপুৰায়; দেওদেৱতাক, বিৰা-কুবীৰ, ডাকিনী-যুগুনি-শাখিনী গিলাক পূজা পাতাল দে। প্ৰথম বৈশাখেৰ পাৰি সাত বৈশাখ পৰ্য্যন্ত ওচৰে পাজৰে থাকা পাহাৰে, পৰ্বতে, গুহাত, ঝৰাত, দোবা, ঘোলা আদিত দেৱাদি দেৱ মহাদেৱ ওৰফে শিব আৰো শাক্ত সকলেৰ আৰোধ্য দেবী শক্তিৰ প্ৰতীক কালি গোসানী, বুঢ়ী ঠাকুৰানীক পূজা-পাৰ্বন দে।

গৃহস্থৰ আপি গিলায় নানান ধৰনেৰ শাক-শুকাতি তুলে আৰো ৰান্দিয়া খুৱায়। ছাৱা-ছটোক মহা নিমেৰ পাত সিদ্ধ পানীৰে গাও ধুৱায়। তিতা ৰস খুৱায়, হালধী ৰস খুৱায় ইত্যাদী ইত্যাদী। নানান প্ৰক্ৰীয়াৰে এই বিযুৱা পালন কৰে আৰো প্ৰায় গোটায় বৈশাখ মাস খানতে নিজেৰ নিজেৰ জ্ঞতি গুষ্টিৰ ঘৰত গুষ্টি খাবা যায় (গোষ্ঠী শব্দৰ পাৰি ৰাজবংশী ভাষাত 'গুস্ত' হৈছে)।

এলা বৰ্তমান আপাৰ আসমত 'জেং বিহু' পথাৰৰ বিহু, নদ-নদীৰ পাৰেৰ বিহু, নগৰ চহৰেৰ মঞ্চ দখল কৰিয়া কোমৰ ডাঙেয়া ডাঙেয়া নাচা চেঙেৰী-আপিৰ লগতে চেঙেৰা আপাৰ মুখে মুখে ৰচিত হাস্য লাস্যৰ যৌন আবেদনী যৌৱনেৰ আকৰ্ষণী উদ্দীপক নাচ-গানে এক নতুন সংস্কৃতিৰ ঢৌ আনিছে। এৰ ফলত বিহু জাতীয় উৎসৱত পৰিণত হইছে। বৰ্তমান কালত এই বিহু বা বিযুৱা উৎসব খালি আসামেৰ খিলঞ্জীয়া জাতি জন-গোষ্ঠীৰে বাপতি সাহোন কৃষ্টি হয়া থাকা নাই। নানান উচ্চ বৰ্ণৰ মানসিও এমনকি ভাৰতেৰ অন্য ৰাজ্যৰ পাৰি আসামত ভাত কাপুৰেৰ বাদে আহা অনা-আসামী গিলাও এই বিযুৱা — বৈশাগুত বিবৰ্তিত ৰূপ বিহু উৎসবক আদৰেৰে লয়া নতুন বছৰক আদৰাৰ বাদে মনোৰঞ্জনেৰ একটা অন্যতম মাধ্যম ৰূপে গ্ৰহণ কৰাটা দেখা গেছে। যেই সকল অনা-অসামী আসামত আহিয়া বিযুৱা - বিহু মতলীয়া হোৱাত আউগাছে, উমিৰা যাতে আসামেৰ আৰানি পুৰাণি অৰ্থাৎ ভুমি পুত্ৰ গিলাৰ মৰ্ম-বেদনা অনুভব কৰিবা পাৰে তাৰ বাদে উদাৰ চিত্তে পৰমানন্দে খিলঞ্জীয়া জাতি জনগোষ্ঠীৰ কৃষ্টিৰ অন্যতম উৎসব বিযুৱা বা বিহুক বন্দনা কৰক, সেলাহে হাতেৰ অস্ত্ৰ সুলকিয়া মাটিত পৰিয়া মাৰামে ধৰিব আৰো ঘৰেৰ এক কোনাত পৰিয়া থাকা খিলঞ্জীয়া বাদ্যযন্ত্ৰেৰ ঐক্যতানে সগাকে আকৰ্ষণ কৰিবাৰ বাদে চেঙেৰা-চেঙেৰী গিলা বিযুৱাৰ মঞ্চত আউগিয়া যাব। আয় আমাৰ আহ্বান হওক -----

নমৰিস, নামাৰিস, পাৰিস যদি
মৰণকে নোহোৱা কৰেক।।

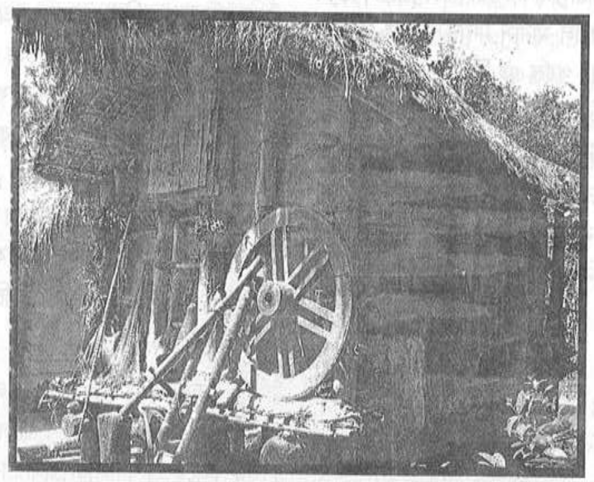

Traditional Koch-Rajbanshi Granery
ভাণ্ডাৰ ওৰফে ভাকিৰী

GKDISCO

মানাসেৰ থাকিয়া কৰতোয়া

(জননেতা স্বৰ্গীয় শৰৎ চন্দ্র সিংহৰ এই লেখাটা কোচ-ৰাজবংশী ক্ষত্রিয় কৃষ্টি সন্মিলনীৰ মুখপত্রৰ পাৰি সংক্ষিপ্ত উদ্ধৃতি — জাউজীয়া মাড়েয়া, বিষমাও)

প্রাচীন কৃষ্টি আৰ ঐতিহাসিক দৃষ্টিত কোচবিহাৰ আৰ জলপাইগুৰি ভুখন্ডক কৰতোয়া ভুমি বুলিয়া কওৱা যায়। কৰতোয়াক পশ্চিম সীমা কৰিয়া যে লোক সংস্কৃতি গড়িয়া উঠিছে ঐ লোক সংস্কৃতিকো কৰতোয়া পাৰেৰ সংস্কৃতি বুলিয়া কৈলে অধিক অৰ্থপূৰ্ণ হব বুলিয়া ধাৰণা হয়। সংস্কৃত শব্দটা আমি কিন্তু অনেক সময়ত সংকীৰ্ণ অৰ্থৎ ব্যৱহাৰ কৰং। আমি সাধাৰণতে সংস্কৃত শব্দটাক খালি নৃত্য গীততে সীমিত কৰিয়া ৰাখুং। প্রকৃততে আমাৰ জীৱণধাৰাৰ সউক দিশেই সংস্কৃতিৰ ভিতৰত পৰে। গোৱালপাৰাৰ লোক সংস্কৃতিৰ বিশেষ বৈশিষ্ট আছে। কেৱল মানাস নদীৰ পাৰেৰ থাকিয়া কৰতোয়ানদীৰ পাৰ পৰ্যন্ত এই বিশাল ভুমি খন্ডত যে লোক সংস্কৃতি গড়িয়া উঠিছে, তাৰ উৎস যে একেটায়, ধাৰাও যে একোটায়, এমনকি একে গোষ্ঠী, সম্ভৱত জীৱণ ধাৰাও একেটায় জন জীৱনেৰ সাধাৰণ কথা বাত্রা, চলন-ফুৰণ, নাচ্-গান, পূজা-পাৰ্বণ, ৰীতি-নীতিৰ যৎ কিঞ্চিৎ এই নিবন্ধত প্রতিফলন কৰিবা যত্ন কৰা হৈছে।

পোষাক পৰিচ্ছদ ঃ মানাসেৰ থাকিয়া কৰতোয়া পৰ্যন্ত এই অঞ্চলটাত নাৰীয়ে পাটানী পিন্ধিছিল। বুকুত পিন্ধা তাতঁত গঢ়োৱা মোটা কাপোৰক পাটানী বুলিয়া কয়। ঠিক ঐ ভাবে এই অঞ্চলৰ নাৰীয়ে হাতত খাৰু পিন্ধিছিল। ভিতিৰাৰ অনেক গাওত জাগায় জাগায় এলাও পাটানী পিন্ধে। পাটানী আৰ খাৰুক মাপেৰ কাঠি হিচাবে ধৰলে মানাসেৰ থাকিয়া কৰতোয়া পৰ্যন্ত গড়িয়া উঠা সংস্কৃতিৰ উৎস একেটায়।

খাওৱা-খাদ্য ঃ এই অঞ্চলটাত কলা গাছেৰ থাকিয়া খাৰ বানায়। আজি কালি অৱশ্যে কলাৰ খাৰেৰ বদলি ছডিয়াম ব্যৱহাৰ কৰে। কৰতোয়া ভূমিত খাৰক চেকা বুলিয়া কয়। গোৱালপাৰাত খাৰ আৰ কৰতোয়াত চেকা বুলিয়া কয়। কৰতোয়া ভূমি ছাৰা আৰ পশ্চিম বঙ্গৰ কুনো অঞ্চলতে ছেকা খাওৱাৰ প্রচলন নাই।

ভাষা ঃ ভাষাতত্ববিদ ডঃ গ্রীয়ৰ্ছিনে গোৱালপাৰাৰ চলিত ভাষাক ৰাজবংশী ভাষা বুলিয়া নামকৰণ কৰিছে। কৰতোয়া ভূমি ৰাজবংশী অধ্যুষিত কাৰণে সমগ্র কৰতোয়া ভূমিৰ ভাষা আৰ গোৱালপাৰা জিলাৰ ভাষা মূলত মিল আছে। কেৱল স্থানান্তৰত কিছু ৰূপান্তৰ ঘটিছে। গোৱালপাৰীয়া ভাষাত নিষেধাৰ্থক ন ক্রিয়াৰ আগত বহে কিন্তু বাঙালি ভাষাত পাছত বহে। গোৱালপাৰীয়া বা ৰাজবংশী ভাষাত ছট ভাইক নুনু বুলিয়া কয়। মহাৰাজ নৰনাৰায়ণে চিলাৰায়ক নুনু বুলিয়া ডাকাইছিল।

নাচ-গান ঃ আগতে গোৱালপাৰাত কুশান গান আৰ বাশি পুৰাণ গান খুউব প্রচলন আছিল। বৰ্তমান কিছু কমছে। কুশান গান ৰামায়ণৰ কাহিনী ভিত্তিক। কুশান গান লৱ-কুশৰ নামতে হোৱা বুলিয়া ভাব হয়। পদ্ম পুৰাণৰ কাহিনীক লয়া ৰচিত হৈছে বাশী পুৰাণ গান। উভয় গানতে অনুসাংগিক নাচ আছে। গান গিলাত আছে জনজীৱনেৰ অলিখিত সাহিত্যেৰ ৰসমাধুৰ্য্য। ঐ গান গুলা সাধাৰণতে তৎকালে ৰচনা কৰিয়া পৰিৱেশন কৰে। নাচ গানেৰ মাজে মাজে সমাজেৰ সমস্যা আৰ তাৰ সমাধান দেখাবাৰ জন্যে ভাও দেখোৱা হয়। হাস্যদ্দীপক এই ভাও গিলা কিন্তু উপদেশাত্মক। কাতি পূজা আৰ হুদুম পূজাত খালি নাৰীগিলায় অংশ নেয় আৰ নাচ গান কৰে। বাশ পূজা বিশেষ প্রক্রিয়াত অনুষ্ঠিত কৰে। গৰুৰ ৰাখালে সোনাৰায় পূজা কৰে। সোনাৰায় পূজাত বাঘক দেৱতা হিচাবে পূজা কৰে। ছট ছট গৰুৰ ৰাখাল গোটায় পুষমাসখানত ঘৰে ঘৰে মাগিয়া বেৰায়। অন্তত পৌষ সংক্রান্তিৰ দিনা পাথাৰত সোনাৰায় পূজা কৰিয়া ভোজ ভাত খায়। এই গিলাৰ বাদেও এই জাগাৰ অন্যান্য দেৱ-দেৱীৰ পূজাতো নাচ গান কৰে। গোৱালপাৰা আৰ কৰতোয়া ভূমিৰ এই নাচ গান গুলা খুবেই বৈশিষ্ট পূৰ্ণ।

ভাওয়াইয়া গান ঃ কৰতোয়া ভুমিৰ ভাওয়াইয়া গানত তোৰষা আৰ মানসাই নদীৰ পাৰেৰ জনজীৱনেৰ স্বতস্ফুৰ্ত প্রতিফলন দেখা যায়। নদীৰ পাৰেৰ কবি আৰ গায়ক আব্বাজ আলীৰ ভাওযাই য়া গান আৰ গোৱালপাৰাৰ ভাবোদ্দীপক ভাওয়াইয়া গানেৰ মাজত ৰক্ষিত হৈছে এক মধুৰ সম্পৰ্ক।

বিয়াত পাঁচ বৈৰাতী ঃ বিয়াত বেদাচাৰেৰ থাকিয়া দেশাচাৰেৰ পয়োভৰ বেশি। পাঁচ বৈৰাতীৰ ক্রিয়া, তেলধৰী প্রথা দেশাচাৰ হিচাবে ৰূপ লাভ কৰিছে। এই ক্ষুদ্র আচাৰ বিধিগিলায় একটা জনপদ মূল্যাংকণত বিশেষ সহায় কৰে আৰ সাংস্কৃতিক জীৱনেৰ গতিধাৰা নিৰ্ণয় কৰে। ক্ষুদ্র ক্ষুদ্র এই আচাৰ গিলা এই জন্যই বেশি বৈশিষ্ট পূৰ্ণ।

পূজাপাটল ঃ- কৰতোয়া আৰ গোৱালপাৰা উভয় জাগাতে বড়ো গোষ্ঠিৰ লোকে বাথৌব্রায় নামত শিৱপূজা কৰে। ৰাজবংশী গিলাও শিৱকন্যা সাপেৰ দেৱী মনসা পূজা কৰে। শিৱ পাৰ্বতীৰ পূজা জাগা বিশেষে ভিন্ন ভিন্ন ভাবে কৰা হয়। মনসাৰ অন্য এটা ৰূপ বিষহৰি। বিষহৰি পূজা ঘৰে ঘৰে কৰা হয়। শিৱঠাকুৰ, শিলাঠাকুৰ, পাগল বাবা, বুঢ়া বুঢ়ি, আই গোসানী, আদি শিৱ - পাৰ্বতী পূজাৰ ভিন্ন ৰূপ।

*****

কাতিকা নাচন

OKDISCD

গোসাই কমল আলি - জাতীয় জীৱনেৰ মাৰুহাড়া

(অফজল হুচেইন খান চাহাবেৰ ৰত্নপীঠ ৩য় বছৰ ২য় সংখ্যাৰ পাৰি এই লেখাটা লোয়া ৰাজবংশী ভাষাত অনুবাদ কৰিয়া আৰো এক বাৰ ছাপা কৰা হইল — জাউজীয়া মাড়েয়া, বিষমাও)

ইতিহাসেৰ পাততে নহয়— এইটা চকুৰ আগতেই দেখিবা পাইছুং ক্ষত-বিক্ষত, আধা ভাঙা, আধা চিঙা হেনা দেহাটা পশ্চিম বঙ্গেৰ কোচ বিহাৰেৰ পাৰি আসামেৰ লক্ষীমপুৰ জিলাৰ নাৰায়ণপুৰ পৰ্যন্ত দীঘিলা দিয়া পৰিয়া আছে; যাৰ নাম 'গোসাই কমল আলি'। এই বুৰঞ্জী খ্যাত আলিটাক শ শ বছৰ পাচতো কালেৰ চক্ৰেও ক্ষয় কৰিবা পাৰা নাই। কিন্তু এৰ স্মৃতি চিহ্ন ৰব না নৰয় - এইটা একটা ডাঙাৰ প্ৰশ্ন। কালেৰ গ্ৰাসত সব লীন হোয়া যায়। ধৰিয়া ৰাখিবা খুজিলে মানব ইতিহাসে কেবল ধৰিয়া ৰাখিবা পাৰে।

আলি মেচ একটা নাম। ইতিহাসেৰ পাতত লাজুকা বান্দৰেৰ নিচিনা কৰিয়া চকু মুখ ঢাকিয়া ৰাখিবা খুজা একটা নাম। মহম্মদ বখতিয়াৰক ১২০৪ খৃঃ ত তিবৃত অভিযানেৰ বাট দেখাওতা পশ্চিম আসামেৰ সেই সময়েৰ ৰত্নপীঠেৰ জন গোষ্ঠীয় নেতা আছিল অয়, সেই জনেৰ পূৰ্ব পুৰুষ ৰাজা ভগদত্তক মহাভাৰতত ম্লেচ বা অ-হিন্দু জাতিৰ ৰাজা বুলিয়া বৰ্ণনা কৰা হইছে।

ইছলাম ধৰ্মত ধৰ্মান্তৰিত সেই আলি মেচে মহম্মদ বখতিয়াৰক উত্তৰ আসামেৰ, সেই সময়েৰ কামৰূড বা কামৰূপেৰ ঘন জংগলেৰ মাজেৰে আউগিয়া লয়া গেছিল — অৰুনাচলেৰ গিৰি পথেৰে হিমালয় পাৰ কৰিয়া তীবৃত জয় কৰাৰ মনো কামনা বুকত বান্ধিয়া লয়া। সেই একে পথেৰ পথিক আছিল আৰো অনেক ৰাজা মহাৰাজা বীৰ বীৰঙ্গনা। সেই সকলেৰ পদ চিহ্ন অনুসৰণ কৰিয়া বিশ্ব মহাবীৰ চিলাৰায়ে আউগিয়া গেছিল আসামেৰ পূব প্ৰান্তত। ফলত বানেয়া উলাইছিল যুগ জয়ী গোসাই কোমল আলি।

কোচ ৰাজা মহাৰাজ নৰনাৰয়নেৰ নুমলীয়া ছটো ভাই মহাবীৰ গোসাই কোমল। মেঘেৰ আৰে আৰে চিলাৰ নিচিনা উৰিয়া যুদ্ধ কৰা বিশ্ব মহাবীৰ চিলাৰায়েৰ আদৰেৰ নুনু গোসাই কোমল। বিজনী, কোচ হাজো, মঙ্গলদৈ, চিদলী আদিৰ চক্ত ৰাজকীয় শাসনক ভেদ কৰিয়া আহোম স্বৰ্গদেউৰ সমৰ বাহিনীক বেহৰৰ ফুল দেখেয়া কোচ বাহিনী সান্দাইছিল আসামেৰ পূব প্ৰান্তেৰ সৌমাৰ পীঠত। অৰ লগে লগে সান্দেয়া পৰিল ৰত্ন পীঠেৰ ভাষা সংস্কৃতি। দেওৱা আৰো নেওৱাৰ মাজত গড়িয়া উঠিল জাতীয় জীৱনেৰ মাৰু হাড়া গোসাই কোমল আলি। গিৰি ৰাজ হিমালয়েৰ বুকেৰ পাৰি ওলেয়া আহা দুইটা সোনালী ঝৰা সোনকোষ আৰো সোৱনসিৰি। সোনকোষেৰ পাৰত সোনাৰ টুকুৰা বিচিৰুৱা মানসিগিলাক গোসাই কোমল আলিয়ে টানিয়া লোয়া গেল সোৱনসিৰিৰ সোনালী বালাৰ পাৰত। উত্তৰ পূব ভাৰতেৰ বৈষ্ণব গুৰু মহাপুৰুষ শঙ্কৰ দেৱে আসামেৰ ই মাথাৰ পাৰি সিমাথাত ধৰ্মেৰ মূল মন্ত্ৰ প্ৰচাৰ কৰাত ধৰ্মান্ধ গিলায় অক চ্যালেঞ্জ দিল।

যাৰ বাদে মহাপুৰুষ জনেৰ বাদে আসামেৰ হাৱা পানী হয়া পৰছিল বিষাক্ত। মহাপুৰুষ জনাক গোটায় আসামতে পিটিয়া বেৰাইছিল। মহান কৰুণা ময়েৰ মহান ইচ্ছাত থেনুহীন নিঃসহায় মহাপুৰুষজনাৰ আশ্ৰয়স্থল হইল কোচেৰ ৰাজ কাৰেং। কোচ মহাৰাজাৰ মহানুভৱতা, উদৰতা আদি গুণেৰ বাদে শঙ্কৰদেৱে নিজেৰ মতাদৰ্শক সাব্যস্ত কৰিয়া আজিকা বিশ্বেৰ বুকত চিৰ স্মৰনীয় হয়া ৰইল। সেই কাৰণে কোচ বিহাৰেই হইল অৰ কৰ্মময় জীৱনেৰ কেন্দ্ৰ স্থল। কৰুবা বাতাসে মহাপুৰুষ জনাক যদিও হাকেয়া পাঠাইছিল পাছত কিন্তু অৰ মহান বাণীগিলা সান্দেয়া পৰছিল আসামেৰ পূৱ প্ৰান্তত। ব্ৰহ্মপুত্ৰই ভাটিয়াই পাঠাইছিল কিন্তু গোসাই কোমল আলিয়ে আৰো একবাৰ উজিয়া বোয়া লয়া গেছিল বৈষ্ণবী বাণী।

সেলাৰ বিজয়েৰ বাট এলা আৰো বিজয় অভিযানেৰ বাট হয়া থাকা নাই। আজিকা আপাৰ আসামেৰ বিহু গানেৰ সুৰ ভাসিয়া আহিল লোৱাৰ আসামত অৰ্থাৎ কুশান গানেৰ সুৰেৰ লগত মিলিয়া গোসাই কোমল আলিৰ উপৰ দিয়া। ঘাটে বাটে বাগৰুম্বাৰ সুৰে সাবটিয়া ধৰিয়া সোনাত সুৱাগা চৰায়। জাৰী আৰো জিকিৰেৰ লগত মিলিয়া কামৰূপী লোকগীত আউগায় ৰাজবংশী লোক গীতেৰ লগত মিলিয়া নৱ ৰঙেৰ সৃষ্টি কৰিবা। আজিকা ৰত্ন পীঠো নাই আৰো সৌমাৰ পীঠো নাই। আছে মাত্ৰ তাৰ সাক্ষী গোসাই কোমল আলি। আসামেৰ মাৰু হাড়া স্বৰূপ গোসাই কোমল আলি। পূব ভাৰতেৰ এংকা ধৰণেৰ ঐতিহাসিক পথ একটা কালেৰ পাক চক্ৰত হাৰেয়া যাবা ধৰাটা দুখেৰ কাথা। কোচ ৰাজকুমাৰ জনেৰ নাম চিৰস্মৰণীয় কৰিবা ব্যৱস্থা লইলে জাতি নিশ্চয় নাযায়। যি কোচক পুৰাণ আৰো তন্ত্ৰত 'কুভাচ' বুলিয়া উল্লেখ কৰিছে সেই জাতিয়ে হৈছে কোচ ৰাজবংশী জাতি। হগচনে কোচক বড়োৰ অন্তৰ্গত কৰছে। ডেল্টনে কোচক দ্ৰাবিড় বুলিয়া কবা খুজে। বিজলে কোচেৰ মাজত দ্ৰাবিড় আৰো মঙ্গোলীয়ৰ মিহল দেখিছে। ৰাডেলৰ মতে কোচ গিলা স্পষ্ট ৰূপে মঙ্গোলীয়। এংকা বুৰঞ্জীখ্যাত ৰাজবংশৰ ৰাজ কুমাৰ জনাৰ নামেৰে ৰাজ আলিটা বান্ধাইলে অন্তৰ্দেশীয় যোগাযোগ গঢ়িয়া উঠাৰ লগতে স্বৰাজ্যৰ বৈশিষ্ট ৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰতো সহায় হব। এংকা কাৰণতে ঐতিহাসিক ছেৰশাহ শূৰীয়ে বান্ধোৱা পাঞ্জাবেৰ অমৃতসৰেৰ পাৰি কলিকতা পৰ্যন্ত গ্ৰাক্য ট্ৰাঙ্ক ৰডটাক বৰ্তমানে 'ছেৰ শাহ শূৰি' ৰাস্তা নামেৰে নামাকৰণ কৰছে। এলা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে এই উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলেৰ উন্নতিৰ জন্যে মন কান দেওৱাৰ কাথা কৈছে যদিও দুখেৰ কাথা আসামেৰ পাহাৰেৰ নামা অঞ্চল দিয়া পুৱা-পশ্চিমা কৰিয়া যাতায়ত বা যোগাযোগেৰ ব্যৱস্থা এলাও নাই। অথচ এই অঞ্চলটায় বেপাৰ-বাণিজ্য, আদান-প্ৰদান সব প্ৰকাৰেৰ যোগাযোগেৰ ক্ষেত্ৰত পাহাৰ ভৈয়ামেৰ সমন্বয় ৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিয়া আহিছে। প্ৰতিৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰতো অঞ্চলটা যে স্পৰ্শকাতৰ কাথাটা সগায় জানে। এংকা ধৰণেৰ ঐতিহাসিক ৰাজা মহাৰাজা আৰো বীৰ গিলায় গোসাই কোমল আলিৰ নিচিনা একটা চিৰ যুগমীয়া ৰাস্ত বান্ধিছিল। আজিকা এক আৰো উদ্ধাৰ কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে বুলিয়া ইতিহাসে এলাও চেচেয়া কয়।

OKBISCO

কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ জাতীয় উৎসৱ বিষুৱা বা সাততিথিৰ তাৎপৰ্য্য

- অৰুন কুমাৰ ৰায়

বৈদিক বিচাৰ্য্য বিধানমতে জানিবা পাৰা যায় যে, সৃষ্টি পত্তনেৰ আদিতে শক্তিৰ সৃষ্টি হোৱা বুলিয়া হিন্দু শাস্ত্ৰাদিত উল্লেখ আছে। এই শক্তিক প্ৰয়োজন সাপেক্ষে, স্থান কাল ভেদে বিভিন্ন নামত নামাকৰণ কৰাৰ কাথাও শাস্ত্ৰত উল্লেখ আছে। সেইজন্যে এই শক্তিক যথাক্ৰমে, আদ্যাশক্তি, মেদেনী, ধৰিত্ৰী, জগদ্ধাত্ৰী, বিপদ তাৰিণী আদি কৰিয়া বিভিন্ন শক্তি সঞ্চাৰিনী কাৰ্য্যত দায়িত্ব বহন কৰাৰ কাথাও বিভিন্ন শাস্ত্ৰ উল্লেখ আছে। শাস্ত্ৰত উল্লেখ থাকামতে, তেত্ৰিশ কৌটি দেৱতাৰ ভিতৰত শিৱ-শক্তিয়ে প্ৰাধান্য বহন কৰিয়া থাকাটাও উল্লেখযোগ্য কাথা। শিৱ-শক্তিৰ মহান মিলনে দেৱ সমাজত তথা ত্ৰিজগতক ৰোমাঞ্চিত কৰিয়া ৰাখা কাথাটাও প্ৰনিধান যোগ্য কাথা।

যেই জাগাত শিৱ থাকে সেই জাগাত শক্তিও বিৰাজ কৰে আৰো সেই জাগাত শক্তি থাকে তাত শিৱও সব সময় বিৰাজিত থাকে। তাৰ প্ৰমান দক্ষযজ্ঞৰ সময়ত, পিতৃ দক্ষৰ দ্বাৰা তাৰ কন্যা সতী (শক্তি) বেয়া ভাৱে অপমানিত হোৱাত পিতৃ গৃহতে সতীয়ে দেহ ত্যাগ কৰাত সতীৰ স্বামী শিৱে ৰাগান্বিত হয়া শিৱেৰ 'শ্বশুৰ দক্ষ ৰাজাৰ যজ্ঞ লণ্ড-ভণ্ড কৰিয়া দে আৰো শিৱে পত্নীৰ মৃত দেহ কান্ধত লয়া চাৰিও ফালে ঘুৰিয়া বেৰাবা ধৰাত, নাৰায়ণে সতীৰ মৃত দেহ চক্ৰৰ দ্বাৰা কাটিয়া টুকুৰা টুকুৰা কৰিয়া ফেলোৱাত অবিভক্ত ভাৰত বৰ্ষৰ ৫১ টা জাগাত পৰিছিল আৰো সতীৰ অঙ্গ প্ৰত্যঙ্গ পৰা প্ৰত্যেক জাগায় একোটা তীৰ্থত পৰিণত হৈছিল তাৰে পাৰি একাৱন্নটা তীৰ্থ স্থানেৰ সৃষ্টি হয় আৰো প্ৰত্যেক তীৰ্থ স্থানেৰ লগতে শিৱেও বিভিন্ন নামত অভিষিক্ত হয়া থাকা ব্যৱস্থাটায় এৰ জাজ্জল্যমান প্ৰমাণ যথা ঃ- আসাম (অসম)ত কামাখ্যা মন্দিৰ, কামাখ্যাত সতীৰ যোনী পৰিছিল হেতুকে যোনী পীঠ বুলিয়াও কয় আৰো এই কামাখ্যা ধামেৰ ওচৰতে শিৱে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ মাজত উমানন্দ নাম লয়া তীৰ্থস্থান হিসাবে জনসমাজত এলাও বিৰাজিত হয়া আছে। তেত্ৰিশ কৌটি দেৱতাৰ ভিতৰত শিৱে মৃত্যুক জয় কৰিয়া মৃত্যুঞ্জয়ী হোৱা বুলিয়া শাস্ত্ৰোক্তিত পাওৱা যায়, এৰ মূল কাৰণ হৈল শিৱ আছিল যোগ বলত বলিয়ান আৰো এই যোগ বলত বলিয়ান হোৱাৰ জন্যে তায় মৃত্যুক জয় কৰিছিল। এই যোগ বলেৰ মূল কাৰণ হৈল "দেহতত্ত্ব বিচাৰ", দেহধাৰি জীৱ পঞ্চভূতেৰ আজ্ঞাবাহী। এই পঞ্চভূত হৈছে ক্ষিতি, অপ, তেজ, মৰু আৰো ব্যোম। এই পঞ্চ ভূতক পঞ্চতত্ত্ব বা পঞ্চ পিতা বুলিয়াও কয়।

কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ পূৰ্ব্ব পুৰুষ গিলা আছিল শাক্ত, শৈৱ ধৰ্ম্মালম্বী সেই জন্যে দেহতাত্ত্বিক বিচাৰ্য্য বিধান মতে এই গোষ্ঠীৰ বা,।, কলা-কৃষ্টি (সংস্কৃতি)ৰ সৃষ্টি কৰিছিল আৰো পৰম্পৰাগত ভাৱে এই ধ্যান ধাৰণা লয়ায় আজিও চলিয়া আছে। বৰ্ত্তমান ও সভ্যতাৰ ক্ৰম বিকাশেৰ কালত আধুনিকতাৰ ধ্যান ধাৰণা লয়া এই গোষ্ঠীৰ বৰ্ত্তমান পুৰুষে স্ব-গোষ্ঠীৰ ভাষা, কলা-কৃষ্টি (সংস্কৃতি)ক অবহেলা কৰিলেও গোষ্ঠীৰ স্বতন্ত্ৰতাক বৰ্জ্জন কৰা নাই আৰো কৰিবা নাপাৰিবও। কাৰণ গোষ্ঠী স্বতন্ত্ৰতায় হৈছে গোষ্ঠীৰ মূল পৰিচয় আৰো এই গোষ্ঠী স্বতন্ত্ৰতা বা গোষ্ঠী পৰিচয় বাহাল ৰাখাৰ জন্যে এই গোষ্ঠীৰ আবাল বৃদ্ধ বনিতা সকলোৱে স্ব গোষ্ঠীৰ স্বকীয়তা বজায় ৰাখাটায় প্ৰত্যেকে অপৰিহাৰ্য্য কৰ্ত্তব্য।

উপৰত উল্লেখ কৰা হৈছে যে দেহধাৰী জীৱ বিশেষ কৰিয়া মানৱ দেহাৰ ক্ষেত্ৰত মানৱ দেহা হৈছে পঞ্চ ভূতেৰ দেহা এই পঞ্চতত্ত্ব বা পঞ্চশিতা বুলিয়াও কয়, এই মানৱ দেহাত সেইভাৱে পঞ্চতত্ত্ব বা পঞ্চ পিতায় বসতি কৰিয়া আছে ঠিক সেইভাৱে এই মানৱ দেহাতে সপ্ত সমূদ্ৰ বা সপ্ত মাতাও অহৰহ গতি কৰিয়া আছে। এই সপ্ত সমূদ্ৰ বা সপ্ত মাতায় মানৱ দেহাক শক্তিশালি কৰাৰ জন্যে প্ৰত্যেক ভাস্কৰাব্দেৰ শেষ মাস চৈতেৰ শেষেৰ দিনেৰ পাৰি ভাস্কৰাব্দৰ নতুন বছৰেৰ ছয় দিন অৰ্থাৎ বৈশাখ মাসেৰ ছয় দিন ধৰিয়া সূৰ্য্যৰ সাতটা ৰঙেৰ লগত আকৰ্ষণ বিকৰ্ষণেৰ মাধ্যমত মানৱ দেহা সবলি কৰাৰ গতি নিৰ্ণয় কৰে।

আগতে কয়া আহা হৈছে যে, পঞ্চভূত, পঞ্চতত্ত্ব বা পঞ্চপিতাৰ দ্বাৰা মানৱ দেহা গঠিত -

যথা ঃ- ১। ক্ষিতি - মাটি
২। অপ - পানী
৩। তেজ - তেজ বা অগ্নি
৪। মৰুৎ - বায়ু
৫। ব্যোম - আকাশ

এই মানৱ দেহাতে - পঞ্চভূত, পঞ্চতত্ত্ব বা পঞ্চপিতাৰ লগতে আগম-নিগমেৰ গতি নিৰ্ণয় কৰিয়া সপ্ত সমূদ্ৰ বা সপ্ত মাতায় অহৰহ গতি কৰিয়া আছে।

যথা ঃ-

OKDISCD

১। লবণ সমূদ্ৰ - প্ৰস্ৰাৱত

২। সুৰা সমূদ্ৰ- কাটি শোণিতত

৩। ইক্ষু সমূদ্ৰ - শোণিতত

৪। ঘৃত সমূদ্ৰ - মজ্জাৰ সাৰ ভাগত

৫। দধি সমূদ্ৰ - মজ্জাত

৬। দুগ্ধ সমূদ্ৰ - শুক্ৰত

৭। জল সমূদ্ৰ - বসায়ত (কুকুৰ ছালটাত)

পুৰাণি বছৰ অৰ্থাৎ চৈতেৰ শেষ আৰো নতুন বছৰেৰ আৰম্ভণিতে দিন-ৰাতি সমগতিত চলে সেই জন্যে বিশেষ কৰিয়া, সমগতিত চলা সময় খিনিৰ ভিতৰতে মানৱ দেহাত গতিকৰা সপ্ত সমূদ্ৰ - বাসপ্ত মাতায় সূৰ্য্যৰ সাতটা ৰঙেৰ লগত আকৰ্ষণ বিকৰ্ষণেৰ ক্ষেত্ৰত দেহতাত্বিক বিচাৰ্য্য বিধান মত প্ৰয়োজনীয় বনৌষধি বা আহাৰ বিহাৰেৰ মাধ্যমত মানৱ দেহা সবল কৰাৰ গতি নিৰ্ণয় কৰে।

যেমন ঃ-

সূৰ্য্যৰ ৰং	নৰদেহাৰ মাজত গতিকৰা সমূদ্ৰৰ নাম	নৰ দেহাৰ মাজত সমদ্ৰয় গতি কৰা স্থান	নৰ দেহাক সবল কৰাৰ জন্যে সেৱন কৰিবা লাগা বনৌষধিৰ নাম
১। হালদিয়া	১। ঘৃত সমূদ্ৰ	১। মজ্জাৰ সাৰ ভাগত	১। কাচা হালদিৰ ৰস
২। হেঙুলিয়া	২। লবন সমূদ্ৰ	২। প্ৰস্ৰাৰত	২। বেতেৰ গাজাৰ ৰস
৩। কমলা	৩। সুৰা সমূদ্ৰ	৩। কটি শোণিতত	৩। পচতিয়া বা নিচিন্তা তিতাৰ ৰস
৪। ৰাঙা	৪। ইক্ষু সমূদ্ৰ	৪। শেণিতত	৪। চিৰোতা তিতাৰ ৰস
৫। কল পাতিয়া	৫। দধি সমূদ্ৰ	৫। মজ্জাত	৫। শুকাতিৰ ৰস
৬। নীলা	৬। দুগ্ধ সমূদ্ৰ	৬। শুক্ৰত	৬। আৱাদুধ বা গাখীৰ
৭। গাঢ় নীলা	৭। জল সমূদ্ৰ	৭। বসায়ত বা কুকুৰ ছাল্টাত	৭। বসকা তিতাৰ ৰস

এই জন্যে কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীয়ে পুৰণি বছৰেৰ চৈতেৰ শেষদিনা আৰো নতুন বছৰেৰ বৈশাখ মাসেৰ ছয়দিন সৰ্ব্বমোঠ সাত দিন ধৰিয়া সপ্ত সমূদ্ৰ বা সপ্তমাতায় নৰ দেহাক সবল কৰাৰ জন্যে কৰণীয় ব্যৱস্থাবলিক ৰূপায়িত কৰাৰ জন্যে বিযুৱা বা সাততিথি হিসাবে পূৰ্ব্বপুৰযানুক্ৰমে পালন কৰিয়া আছে। এই বিযুৱা বা সাত তিথিক স্থান বিশেযে কাবায় বিযুৱা বা সাততিথি, কাবায় বিযিমা-বেযেমা, বড়ো জনগোষ্ঠীয়ে বৈসাগু. কাবায়, বিহু হিসাবে পালন কৰে অৰ্থাৎ গোষ্ঠী ভিত্তিক নামত, বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে পালন কৰে, কিন্তু কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীয়ে দেহ তাত্বিক বিচাৰ্য্য বিধান মতে এই বিযুৱা বা সাততিথি পালন কৰে।

পূৰণি বছৰেৰ, চৈতেৰ শেযেৰ দিন বিহানে বাসিয়া মুখে কতোগিলা বনৌযধি গাৰ্হস্থ্য জীৱনত সুফল কামনাৰ্থে বনৌযধি সংগ্ৰহ কৰি এই বনৌযধি গিলা তুলিয়া সূৰ্শা বা সড়কনাৰ গুড়ীত পানী খাৱা খালেৰ গুড়ীতে গৃহস্থেৰ চৌহদেৰ ভিতৰত, বাৰীত, প্ৰত্যেক ঘৰত বান্দিয়া বা গুজিয়া থোৱা কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ পূৰ্ব্বাপুৰুযানুক্ৰমে চলিয়া আহা ৰীতি-নীতি।

উল্লেখিত বনৌযধি গিলাৰ নাম; এই বনৌযধি মূলতঃ সাত প্ৰকাৰেৰ আৰো এৰ উপকাৰিতা সম্পৰ্কে তলত উল্লেখ কৰিলুং -

বনৌযধিৰ নাম -		উপকাৰিতা
১। কাত্ৰীৰ ফুল	-	যখ যখনী বিতাড়ক
২। গড়ুৰেৰ পাখা বা গুৰ্দ্ধীৰ পাখা	-	সৰ্পভয় নিবাৰক
৩। বেতেৰ কাটা / কেওৱাৰ কাটা	-	ভূত প্ৰেত বিতাড়ক
৪। ভেট মালী / মাইঝাতি	-	ব্যাধিপীড়া গৃহস্থেৰ চৌহদ্দীৰ ভিতৰত প্ৰৱেশেৰ বাধা প্ৰদায়ক
৫। দীঘলতি	-	দৈহিক জড়তা বিনাশক
৬। বিয কুটুলি	-	গৃহস্থেৰ উপৰত কু-দৃষ্টি, কু-নজৰ পৰাৰ ক্ষেত্ৰত বাধা প্ৰদায়ক।
৭। বিয ঢেকীয়া	-	বিযক্ৰিয়া প্ৰতিকাৰক

এৰ উপৰিও কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ প্ৰত্যেক গৃহস্থয় এই বিযুৱাত বা সাত তিথিত সাত প্ৰকাৰেৰ শাক-সব্জী খাওৱাৰ নিয়ম আছে; এই সাত প্ৰকাৰেৰ শাক সব্জীক - কাবায় কয় সাত শাকি, কাবায় কয় শাক সুকাতি, কাবায় কয় সাক শাকি-জাগা বা স্থান ভেদে নামেৰ তাৰতম্য আছে।

OKDISCD

বিষুৱা পালনেৰ বিধান

উল্লেখযোগ্য বিষয় -

বিষুৱা বা সাত তিথি পালনেৰ ক্ষেত্ৰত পূৰ্ণি বছৰেৰ চৈতেৰ শেষেৰ দিন - সূৰ্য্য ৰশ্মিৰ লগত সঙ্গতি ৰাখিয়া - সাত ৰঙেৰ সাতখান নিশান উৰাবা লাগিব আৰো প্ৰত্যেক ডাল নিশান নিশানেৰ ৰঙেৰ লগত সঙ্গতি ৰাখিয়া, অবিবাহিতা যুৱতীয়েএই নিশান গিলা উত্তোলন কৰিবা লাগিব আৰো নিশানেৰ গৰত ছোট-ছোট খাটা বাশেৰ চুঙাত সাত প্ৰকাৰেৰ ঔষধি ভৰেয়া, নিশানেৰ গুৰিত গাৰিয়া থবা লাগিব।

যথা -

হালদিয়া পাটানী পিন্দা যুবতীয়ে নিশান উত্তোলন কৰিবা লাগিব

হেঙুলিয়া ৰঙেৰ পাটানী পিন্দা যুৱতীয়ে নিশান উত্তোলন কৰিব লাগিব

কমলা ৰঙেৰ পাটানী পিন্দা যুবতীয়ে নিশান উত্তোলন কৰিব লাগিব

ৰাঙা ৰঙেৰ পাটানী পিন্দা যুবতীয়ে নিশান উত্তোলন কৰিবা লাগিব

কল পাতিয়া ৰঙেৰ পাটানী পিন্দা যুবতীয়ে নিশান উত্তোলন কৰিবা লাগিব।

নীলা ৰঙেৰ পাটানী পিন্দা যুৱতীয়ে নিশান উত্তোলন কৰিব লাগিব।

গাঢ় নীলা ৰঙেৰ পাটানী পিন্দা যুৱতীয়ে নিশান উত্তোলন কৰিবা লাগিব।

কোচ-ৰাজবংশীৰ দুৰৱস্থাৰ শেষ কুণ্ঠায়?

- বিমল কুমাৰ বৰ্মন

চিলাৰায়েৰ নাতি পৰিক্ষিত নাৰায়ণ আৰো মহাৰাজ নৰনাৰায়ণেৰ বেটা লক্ষী নাৰায়ণেৰ ১৯ বছৰ জোৰা চলা ধ্বংসাত্মক গৃহ যুদ্ধই স্ব-জাতিৰ লোক গিলাকো দুই ৰাজ্যত (পাছত আৰো কয়বা ভাগত) ভাগ কৰ্‌ছিল। কোচ-ৰাজ পৰিয়ালেৰ এই আত্মঘাটি গৃহ যুদ্ধই কামদা, কমতা, কামৰূপ অথবা কোচৰাজ্যেৰ পশ্চিম ভাগত মোগল আৰো পূৰ ভাগত অৰ্থাৎ কোচ-হাজো অঞ্চলত আহোম শক্তিৰ হস্তক্ষেপেৰ বাট খুলেয়া দিছিল। পৰিক্ষিত নাৰায়ণ মৰাৰ পাছত অৰ বেটা চন্দ্ৰ নাৰায়ণে মহাৰাজ বিজিত নাৰায়ণ নাম লোয়া দিল্লীৰ বাদশাহ জাহাঙ্গীৰেৰ পাৰি বাপেৰ ৰাজ্যেৰ দাবী সূত্ৰে পিতৃ ৰাজ্যৰ অংশ বিশেষ বিজনী ৰাজ্যখানেৰ নাম মাত্ৰ বশ্যতাৰ বিনিময়ত 'চনদ' গ্ৰহণ কৰিয়া এখান পৃথক ৰাজ্য হিচাবে আৰম্ভ কৰ্‌ছিল । এই ৰাজ্যেৰ সীমা - পূৱে মানাস (মৰা মানাস), পশ্চিমে সোনকোষ, উত্তৰে ভোটান আৰো দক্ষিণে গাৰোপাহাৰেৰ নামা অংশ অন্তৰ্ভূক্ত আছিল। মোগলেৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিয়া মহাৰাজ বিজিত নাৰায়ণে ১৬৭১ চনৰ পাৰি ১৬৯৭ চন পৰ্যন্ত বিজনী ৰাজ্যত ৰাজত্ব কৰ্‌ছিল। উল্লেখ্য যে মহাৰাজ বিজিত নাৰায়ণেৰ নামানুসৰি ৰাজ্যখানেৰ নাম 'বিজনী ৰাজ্য' হৈছিল। মহাৰাজ বিজিত নাৰায়ণেৰ মৰাৰ সময়ত ৰাজকুমাৰ কুমুদ নাৰায়ণ নাবালক আছিল। ঐ বাদে মহাৰাজ বিজিত নাৰায়ণেৰ মৰাৰ পাছত ৰাজ্যখানত আৰো ৰাজনৈতিক হাহাকাৰে দেখা দিছিল। বিজনী ৰাজ্যৰ কাণ্ডাৰীহীন অৱস্থাৰ সুযোগ লোয়া বৃটিছে ৰাজ্যখান আৰো 'কোৰ্ট অৱ ওৱাৰ্ডচ'ৰ অধীনত নিছিল আৰো নাবালক ৰাজকুমাৰক শিক্ষাৰ বাদে বাৰানসীত পাঠাইছিল। মহাৰাজ বিজিত নাৰায়নেৰ মৰাৰ পাছত বিজনী ৰাজ্যত সৃষ্টি হোৱা এই ৰাজনৈতিক হাহাকাৰ, গৃহকন্দল আৰো কাণ্ডাৰীহীন অৱস্থাৰ সুযোগ লোয়া ভোটানেৰ একজন পালি সেনাপতি ঝাউলিয়া মেছে বিজনী ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিয়া ৰাজধানী ধ্বংশ কৰ্‌ছিল। ভোটান ৰাজাৰ সাহাৰ্য্যপুষ্ট ঝাউলিয়া বাহিনীয়ে সাধাৰণ প্ৰজা আৰো ৰাজ পৰিয়ালেৰ মানসী গিলাৰ ওপৰত বহুত ধৰণেৰ অত্যাচাৰ চলাইছিল। বিজনী ৰাজ্যেৰ ইতিহাসত এক্ ঝাউলিয়াৰ 'ধুমা' বুলিয়া কোৱা হয়। ১৮৬৪ চনত ঝাউলিয়া মেছেৰ এই আক্ৰমনেই আছিল মেছ বা বড়ো সকলেৰ কোচ-

OKDISCD

ৰাজ শক্তি অথবা কোচ-ৰাজবংশীগিলাৰ ওপৰত প্ৰথম আক্ৰমণ। ঝাউলিয়াৰ আক্ৰমণ ৰোধ কৰিবাৰ জন্যে বিজনী ৰাজ্যেৰ প্ৰতিৰক্ষাৰ দায়-দায়িত্বত থাকা বৃটিছ বাহিনীক ৰাজ পৰিয়ালে উপায়ন্তৰ হোয়া নিমন্ত্ৰণ জানাই ছিল। ৰাজ পৰিয়ালেৰ নিমন্ত্ৰণ পায়া আহা বৃটিছ বাহিনীৰ লগত 'দেবনাগিৰি'ত ঝাউলীয়াৰ লগত ঘুমা-ঘাট্টা যুদ্ধ হৈছিল। এই যুদ্ধত ঝাউলিয়া বাহিনী হাৰছিল। এই ধুমাত ঝাউলিয়াই ধ্বংশ কৰা বিজনী ৰাজ্যেৰ ৰাজধানী আৰো পাছত ডিমৰীয়াত স্থাপন কৰ্‌ছিল। বিজনী ৰাজ্যত হোৱা ঝাউলিয়া মেছেৰ এই আক্ৰমণত ভয় খায়া চিদলী ৰাজ্যেৰ ৰাজ পৰিয়ালে চিদলীৰ নমল পুৰেৰ পাৰি ৰাজ্যেৰ ৰাজধানী বিদ্যাপুৰত তুলিয়া লোয়া গেছিল। বিজনী মহাৰাজ জয় নাৰায়ণেৰ ৰাজত্ব কালত অম্বৰাধিপতি মান সিংহেৰ নাতি মোগল সেনাপতি মান সিংহক আহোম আৰো দৰং ৰাজ্য আক্ৰমণেৰ সময়ত নিজ ৰাজ্যেৰ মাজে দিয়া বাট চাৰিয়া দেওৱা সূত্ৰে এক মিত্ৰতা স্থাপন হইছিল। এই মিত্ৰতা সূত্ৰে কোচ গিলা আৰো একবাৰ মোগল শক্তিৰ লগত এক ৰাজনৈতিক বুজাপাৰা কৰিয়া লৈছিল। চনদ গ্ৰহণ কৰিয়া গঠন কৰা বিজনী ৰাজ্যেৰ পৰৱৰ্তী কালত প্ৰাক্তন গোৱালপাৰা জিলাৰ মুঠ ৪১০৪ বৰ্গ মাইল এলেকা মোগলেৰ অধীনত আছিল।

মোগল পদ্ধতি মতে জমিদাৰ জায়গিৰদাৰে একটা নিৰ্দিষ্ট সময়েৰ বাদেহে খাজনা সংগ্ৰহৰ দায়-দায়িত্ব পাইছিল। কিন্তু জমিদাৰ আৰো জায়গিৰদাৰে মাটিৰ মালিকীস্বত্ব পাওৱা নাছিল। উৎপাদিত শস্যৰ ওপৰত চৰকাৰেৰ কৰ সংগ্ৰহেৰ দাবী থাকিলেও মাটিৰ মালিক কিম্বা স্বত্বাধিকাৰ আছিল সাধাৰণ প্ৰজা। ১৭৬৫ চনত ইষ্ট-ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে দিল্লীৰ শাসনকৰ্তাৰ পাৰি বঙ্গ, বিহাৰ আৰো উৰিষ্যাৰ দেৱানী লাভেৰ সূত্ৰেই বিজনী ৰাজ্যখানো বৃটিছেৰ অধীনস্থ হয়। ১৭৯৩ চনত তৎকালিন প্ৰাক্তন বিজনী ৰাজ্য আৰু চিলেটত লৰ্ড কৰ্ণ ওৱালিছেৰ চিৰস্থায়ী বন্দবস্তী মতে মাটিৰ খাজনা ব্যৱস্থাৰ পুনঃ বিন্যাস কৰ্‌ছিল।

১। উক্ত ব্যৱস্থা মৰ্মে মাটিৰ মালিকাণা জমিদাৰেৰ ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰূপে পৰিগণিত হইছিল।

২। বছৰেকীয়া দেয় খাজানা বা জমাৰ কুনো পৰিৱৰ্তন নহয়।

৩। প্ৰজাৰ খাজনা বৃদ্ধিৰ ক্ষমতা জমিদাৰে লাভ কৰ্‌ছিল।

৪। জমিদাৰক মাটিৰ মালিক বুলিয়া গন্য কৰ্‌লেও চৰকাৰক খাজনা আদায় দিবা নাপাৰিলে চৰকাৰে জমিদাৰী নিলামত বিক্ৰি কৰিয়া দেওৱাৰ ক্ষমতা লাভ কৰ্‌ছিল।

৫। অন্যহাতে জমিদাৰেও নিজেৰ ইচ্ছামতে জমিদাৰী বিক্ৰি কৰাৰ ক্ষমতা লাভ কৰ্‌ছিল। মুঠেৰ ওপৰত ১৭৯৪ চনত প্ৰজাৰ খাজানা বৃদ্ধিৰ অধিকাৰ জমিদাৰক দিয়া জমিদাৰক খাজানা সংগ্ৰাহকেৰ পাৰি মাটিৰ মালিক কৰিয়া তুলাটা একটা বিশেষ উল্লেখযোগ্য ঘটনা। ১৭৬৫ চনত বিজনী ৰাজ্যেৰ দেৱানী লাভেৰ সূত্ৰেই গোৱালপাৰাত Society of Trade প্ৰতিষ্ঠা কৰিয়া বেইলিক গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল বিশেষ লাইচেঞ্চ দিয়া বেপাৰ কৰাৰ কতৃত্ব দান কৰ্‌ছিল। ১৭৭৬ চনত কিলিকেনে গোৱালপাৰাত থাকিয়া গোটায় আসামতে বেপাৰ-বাণিজ্য কৰাৰ একচেতিয়া অনুমতি লাভ কৰ্‌ছিল। বেইলীয়ে Assam trade ৰ অধীক্ষক হোৱাৰ উপৰাও ৰাঙা মাটিৰ কালেক্টৰো হইছিল। বিজনী ৰাজ্যেৰ গোৱালপাৰাত বৃটিছেৰ মুল বেপাৰ আছিল 'নুন'। বৃটিছ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে যোগীঘোপা আৰো গোৱালপাৰাত ডাঙাৰ ডাঙাৰ নুনেৰ গোল স্থাপন কৰ্‌ছিল।

১৭৮৭-৮৮ চনত বিজনী কোচ-ৰাজ্যেৰ অন্তৰ্ভূক্ত বিভিন্ন ৰাজা আৰু জমিদাৰীয়ে বিভিন্ন প্ৰকাৰে বৃটিছক কৰ আদায় দিবা লাগছিল। এই জাগাৰ বিজনী ৰাজ এষ্টেটে হাতীৰে, কৰাই বাৰী, কালুমালাপাৰা আৰু ঘুৰলাই কাপাসেৰে আৰো বাকীগিলায় নগদ টাকাৰে কৰ আদায় দিছিল। বিজনী ৰাজাৰ হাতীৰ কৰক 'লাল বন্দী' বুলিয়া কোৱা হইছিল। স্বাধীন ভাৰত যুক্ত-ৰাষ্ট্ৰৰ জন্মেৰ প্ৰাক মুহুৰ্তত মোগল আৰু বৃটিছেৰ তলতীয়া হয়ৰাও স্বাধীনোত্তৰ ভাৰতবৰ্ষত ৰাজতন্ত্ৰেৰ বিলোপ সাধন নহোৱা পৰ্য্যন্ত কোচ-ৰাজা আৰু জমিদাৰ গিলায় দেশীয় কোচ ৰাজ্য পৰিচালনা কৰ্‌ছিল।

কয়খান মান ৰাজ্য আৰো জমিদাৰীৰ নাম :-

১। বিজনী ৰাজ্য

২। চিদলী ৰাজ্য

৩। হাৰবাঘাট

৪। খুটাঘাট

৫। ঘুৰলা

৬। মোকৰামপুৰ

৭। জামিৰা

৮। ঔৰঙ্গাঁ বাদ

৯। মেচপাৰা

১০। পৰ্বত জোৱাৰ

১১। কালু মালাপাৰা

১২। কৰৈবাৰী

ৰাজ পৰিয়ালক বাদ দিলে কোচ-ৰাজ্যৰ মূল চালিকা শক্তি বেছিভাগ সৰ্বসাধাৰণ কোচ-ৰাজবংশী মানসীয়ে আছিল শৈক্ষিক দিশত খুব পাছপৰা।

OKDISCD

ৰাজতন্ত্ৰ বা জমিদাৰী প্ৰথা উঠিয়া যাওৱাৰ লগে লগেই ৰাজা আৰো জমিদাৰী কাৰ্যত জড়িত অভিজাত কোচ-ৰাজবংশী গিলা সৰ্বসাধাৰণ কোচ-ৰাজবংশীৰ স্বাৰ্থেৰ প্ৰতি পাছ মুখ দেওয়াত শৈক্ষিকভাৱে পাছপৰা কোচ-ৰাজবংশী গিলা দিশাহাৰা হোয়া পৰ্ছিল। ফলশ্ৰুতিত স্বাধীনতাৰ দোহাই দিয়া কোচ-ৰাজবংশীৰ পৈতৃক ভিটাতেই জাতিটাৰ অজ্ঞতাৰ সুযোগ লোয়া কোচ-ৰাজবংশী গিলাক নিজ অধিকাৰেৰ পাৰি বঞ্চিত কৰিয়া জনজাতি বেল্ট এণ্ড ব্লক বানায়া প্ৰথমতে কোচ-ৰাজবংশী গিলাক ভাৰত চৰকাৰে ৰাজনৈতিক অধিকাৰ হৰণেৰে দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নাগৰিকত পৰিণত কৰ্ছিল। স্বাধীনতা লাভেৰ বহুত কাল ধৰিয়া যেই সময়ত ভাৰত চৰকাৰে অন্যান্য জাতি-জনগোষ্ঠীৰ উন্নয়ণ আৰো বিকাশাৰ্থে আত্ম নিয়ন্ত্ৰণেৰ অধিকাৰ সুনিশ্চিত কৰিবাৰ বাদে ঐতিহাসিক পটভূমিক আওকাণ কৰিয়াও জনগোষ্ঠীয় লেণ্ড গিলাৰ সৃষ্টি কৰ্ছে সেই একে সময়তে কোচ-ৰাজবংশী সকলেৰ নাৰ্য্য দাবীক প্ৰত্যাখ্যান কৰিয়া জাতিটাক নিজেৰ গৃহভূমিতেই আৰো একবাৰ তৃতীয় শ্ৰেণীৰ নাগৰিকত পৰিণত কৰিয়া তিল তিল কৰিয়া মৰণেৰ মুখত ঠেলেয়া দিয়া কোচ-ৰাজবংশী জাতিটাকে ধ্বংশ কৰাৰ এক ব্লু-প্ৰীন্ট তৈয়াৰ কৰা বুলিয়া অনুমান হয়। সেই একেধৰণে কোচ-ৰাজত্ব কালত ৰাজা-প্ৰজাৰ আদৰেৰ ভাষা 'ৰাজবংশী' ভাষাকো দেশী ভাষা, উপ ভাষা, কথিত ভাষা, অমুক-তুমুকৰ অপভ্ৰাংশ ভাষা বুলিয়া জাহিৰ কৰিয়া প্ৰকৃত ভাষাৰ মৰ্যদাৰ পাৰি যড়যন্ত্ৰমূলক ভাৱে বঞ্চিত কৰা হইল। নহইলে ১২৫০ খ্ৰীষ্টাব্দৰ পৰা ১৮০০ খ্ৰীষ্টাব্দলৈকে কামতা ৰাজ্যেৰ ৰাজভাষা 'ৰাজবংশী'ৰ আজিকা এই দুৰৱস্থা হয়না? ঐতিহাসিক ভাৱে সত্য যে মধ্যযুগত কামতা আৰু কোচ ৰাজাৰ অনুগ্ৰহতেই ৰচিত হৈছিল সেই সময়েৰ 'ৰাজবংশী' ভাষাৰ অমূল্য গ্ৰন্থ - 'হৰ গৌৰী সংবাদ', 'প্ৰহ্লাদ চৰিত্ৰম', 'উষা পৰিণয়', 'মাৰ্কেণ্ডেয় পুৰাণ', 'নল দময়ন্তী', 'পদ্মাৰ পাচলি', 'ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত' বিভিন্ন পৰ্বৰ অনুবাদ, মহাৰাজ হৰেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ৰচিত শ্যামা সঙ্গীত (অষ্টাদশ শতিকা), গীতগোবিন্দম ভাষ্যম, বৈষ্ণৱ সাহিত্যৱলী ইত্যাদী যিগিলাক ভাষা-সাহিত্য আৰু কৃষ্টিৰ অমূল্য সম্পদ বুলিয়া কইলেও বাড়ায়া কোৱা নহয়। যাৰ জন্যে ড° বানীকান্ত কাকতিয়ে কোচ-ৰাজবংশীৰ সাতশ বছৰীয়া ৰাজত্ব কালেৰ ভিতৰত বিশ্বসিংহ আৰু নৰ-নাৰায়ণেৰ ৰাজত্ব কালক সোনালী যুগ বুলিয়া অভিহিত কৰিয়া গেছে।

উল্লেখ কৰলে নিশ্চয় ভুল নহ'ব কোচ-কামতাৰ সাতশ বছৰীয়া ৰাজত্ব কালেৰ অৱসান ঘটাৰ লগে লগে ৰাজবংশী ভাষা ৰাজ অনুগ্ৰহেৰ পাৰি বঞ্চিত হোয়া কথিত তথা উপ-ভাষাত পৰিণত হয়। পৰৱৰ্ত্তী সময়ত কোচ-ৰাজ পৰিয়াল বৰ্গেৰ চৰম অৱহেলা, অমনযোগিতা আৰো জাতীয় চৈতন্যবোধেৰ অভাৱতে এক কালেৰ ৰাজভাষা 'ৰাজবংশী'ৰ অস্তিত্বৰ সংকটে দেখা দে। ৰাজ পৰিয়ালবৰ্গেৰ এংকা ধৰণেৰ পশ্চাৎঘাটি কাৰ্যকলাপ সত্বেও আজিকাও ৰাজবংশী ভাষা ভাৰতেৰ আসাম, পশ্চিমবঙ্গ, বিহাৰেৰ উপৰাও নেপাল, বাংলাদেশ আদি দেশেৰ বিভিন্ন অঞ্চল ভেদে নানানটা ৰূপ লোয়াও স্ব-অস্তিত্বৰে ৰাজবংশী ভাষা হিচাবে আজিকাও বৰ্ত্তিয়া আছে। ভাৰতবৰ্ষেৰ আৰো অন্যান্য দেশেৰ ভিন্ন অঞ্চলত প্ৰচলিত ৰাজবংশী ভাষাৰ কয়টামান আঞ্চলিক ৰূপ বা নাম উল্লেখ কৰিলং ঃ-

- নাম দানীয়া (আগিয়া অঞ্চলত)
- উসীয়া (মৰনৈ, দলগোমা, ডুৰাপাৰা, চৌটাকী, নয়াগাঁও অঞ্চলত)
- ডখৰীয়া (কাউনিয়া ভাষা, কালি পুখুৰী, চন্দ্ৰপাৰা অঞ্চলত)
- হাৰাৰাঘাটীয়া (কৃষ্ণাই অঞ্চলত)
- ঘুল্লীয়া (গৌৰীপুৰ ঢেপ-ঢেপী অঞ্চলত)
- ঝাৰুৱা (শালকোচা)
- বাৰ হাজাৰীয়া (নগৰীয়া গাঁওৰ পৰা উত্তৰ অঞ্চল)
- ঘৰুৱা (বইটামাৰী, বহলপুৰ অঞ্চলত)
- দেশী ভাষা (কোচবিহাৰ, জলপাইগুৰী আদি জিলাত)
- ৰাজবংশী (নেপালৰ ঝাপা আদি জিলাত)
- কামতালি (বিহাৰৰ পূৰ্ণিয়া আদি জিলাত)
- ৰাজবংশী / দেশী (বাংলাদেশৰ বগুৰা, গাইবান্ধা আদি জিলাত)

স্ব-অস্তিত্বৰে বৰ্ত্তিয়া থাকা ৰাজবংশী ভাষা আৰ্থ-সামাজিক তথা শৈক্ষিকভাৱে পাছ পৰা কোচ-ৰাজবংশী গিলাৰ সচেতনতাৰ দৈন্যতাৰ বাদে আজিকা ভাৰতীয় সংবিধানেৰ অষ্টম অনুসূচীত ভাষাৰ মৰ্য্যদাৰ পাৰি বঞ্চিত হোয়া থাকিল। ৰাজবংশী ভাষাই যাতে কোনো কালেও হৃত মৰ্যদা ঘুৰাই নাপায় তাৰ বাদে স্বাধীনোত্তৰ কালত দেশী-বিদেশী জাত্যাভিমানী পণ্ডিত গিলায় ৰাজবংশী ভাষাৰ ওপৰত নানান ষড়যন্ত্ৰত লিপ্ত হইল। অৱে ফলত ১৯৫৯ চনত আসামত আনুষ্ঠানিক ভাৱে গোৱালপৰীয়া বা গোৱালপাৰীয়া হিচাবে আৰু পশ্চিমবঙ্গত দেশী উপভাষা হিচাবে স্বাধীন ভাৰতত ৰাজবংশী ভাষাক জাহিৰ কৰিয়া স্বীকৃতি দিল। ১৮২৬ খ্ৰীষ্টাব্দত আহোম ৰাজ্য বৃটিছেৰ অধীনত সন্দোৱাৰ পাৰি আসামেৰ খিলঞ্জীয়া জনগোষ্ঠী গিলাৰ দোৱানেৰ সংমিশ্ৰণত বৃটিছ গিলায় 'অসমীয়া ভাষা'ক নতুন কৰিয়া গড়িয়া তুলাত বাগোৱা পৰ্ছিল। ফলত ১৮৩৬ চনত ৰবিনছন চাহাবে প্ৰথমে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম ব্যাকৰণ ছাপা কৰিয়া উলাইছিল। ১৯৩৫ চনতে কলিকাতা বিশ্ব বিদ্যালয়ে বৃটিছেৰ অনুগ্ৰহতেই অসমীয়া ভাষাক আনুষ্ঠানিকভাৱে স্বীকৃতি দিছিল।

OKDISCD

আৰম্ভ হইছিল ৰাজবংশী ভাষাৰ দুৰ্যোগেৰ পৰ্ব। অসমীয়া আৰো অনা অসমীয়া পণ্ডিত সমাজে এক কালেৰ ৰাজভাষা ৰাজবংশীৰ ওপৰত ভিন্ন মতামত দাঙিয়া ধৰিল। কয়জনমান স্বনাম ধন্য পণ্ডিতে ৰাজবংশী ভাষাৰ ওপৰত দেওয়া মন্তব্য দাঙিয়া ধৰা হইল -

- পণ্ডিত ড° বাণীকান্ত কাকতিৰ মতে গোৱালপাৰা জিলাৰ কথিত ভাষাৰ লগত ৰাজবংশী উপ-ভাষাৰ সংমিশ্ৰণ হইছে।

- পণ্ডিত ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীৰ মতে গোৱালপাৰীয়া উপ-ভাষাটা 'মিশ্ৰিত ভাষা' অৰ্থাৎ ৰাজবংশী ভাষাৰ লগত হোৱা স্থানীয় ভাষাৰ মিশ্ৰিত ৰূপ।

- পণ্ডিত ড° গ্ৰীয়াৰ্চন চাহাবে বিশুদ্ধ ৰাজবংশী ভাষা বুলিয়া মতামত দিছে।

- পণ্ডিত ড° বীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্তই ড° গ্ৰীয়াৰ্চন চাহাবেৰ যুক্তিক খণ্ডন কৰিয়া ৰাজবংশী ভাষাক দেশী বা গোৱালপাৰীয়া বুলিয়া অভিহিত কৰ্‌ছে।

- পণ্ডিত শুভানন্দ চক্ৰৱৰ্ত্তীয়ে ৰাজবংশী ভাষাক দেশী ভাষাৰে গোৱালপাৰীয়া বুলিয়া মন্তব্য কৰ্‌ছে।

- পণ্ডিত কালিন্দ্ৰ নাথেৰ মতে ৰাজবংশী ভাষাটা- ঝাৰুৱা, কামৰূপী আৰো ৰাজবংশীৰ সংমিশ্ৰণ বুলিয়া মতা-মত দাঙিয়া ধৰ্‌ছিল।

- পণ্ডিত অম্বিকাচৰণ চৌধুৰীয়ে গোৱালপাৰীয়া গান গিলাক ৰাজবংশী ভাষাৰ গান বুলিয়া মন্তব্য দিছে।

- 'A step to Kamata Behari language' ত পণ্ডিত ড° টি, চি, ৰুস্তগীয়ে কমতা ৰাজ্যেৰ ৰাজবংশী ভাষায় অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষাৰ জননী বুলিয়া মতামত দাঙিয়া ধৰ্‌ছে।

- ড° সুকুমাৰ সেন, ড° সুনীতি কুমাৰ চেটাৰ্জীয়ে 'ৰাজবংশী ভাষা হইল মাগধী মৈথিলীৰ অপভ্ৰংশ' বুলিয়া মতামত দিছে।

পণ্ডিত গিলায় যেংকায় মতামত নেদওক কিয় - এইটা সত্য যে স্বাধীন ভাৰতবৰ্ষত ভূমিপুত্ৰ কোচ-ৰাজবংশী জাতি আৰো ভাষা-কৃষ্টি ষড়যন্ত্ৰেৰ পাকচক্ৰত পৰিয়াও কোচ-ৰাজবংশী জাতি আৰো ভাষা-কৃষ্টি সংস্কৃতি আজিকাও কুনোমতে নিঃশেষ নোহোৱা কৰিয়া বৰ্ত্তিয়া আছে। অতিতেৰে পাৰি বৰ্ত্তমান পৰ্য্যন্ত জাতিটাৰ লগতে ভাষা-কৃষ্টিৰ ওপৰত চলা এই জঘন্য ষড়যন্ত্ৰ ৰোধ কৰিবাৰ বাদে কোচ-ৰাজবংশীৰ নৱ প্ৰজন্মই আউগিয়া আহিয়া মৰণপণ সংকল্প কৰিয়া কিবা একটা নকৰিলে কোচ-ৰাজবংশী জাতি আৰো ভাষা-সংস্কৃতি ষড়যন্ত্ৰেৰ পাকচক্ৰত একদিন যে নিঃশেষ হ'ব - সেইটা চিৰ সত্য।

*****

পাটানি আৰো আগৰণ

- লিলি চৌধুৰী

পাটানি আৰো আগৰণ। কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওৰ অন্যতম প্ৰধান বেশভূষা। কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওসকলেৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য হইল নিজেৰ পিন্ধাৰ বেশভূষা নিজে গৰেয়া পিন্ধাটা। কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাও সকলেৰ ঘৰে ঘৰে তাঁতশাল থাকে (সময়েৰ লগে লগে এৰ ব্যতিক্ৰম হইলেও গাঁও অঞ্চলত এলাও সকলেৰ ঘৰত তঁতশাল থাকাটা দেখা যায়)। প্ৰত্যেকজন কোচ-ৰাজবংশী মহিলাই নিজেৰ বেটী-ছাৱাক ছটোৰ পাৰি তাঁত-বাতি কাৰোৱা আৰো গৰাবা শিকিয়া এক প্ৰকাৰ তাঁতাতী কৰিয়া তুলে। এই তাঁতাতীসকলে নিজেৰ পছন্দৰ বেশভূষা নিজে নিজে গৰেয়া লয়। সাধাৰণতে পাটানি পাত ৰঙী হয় যদিও নানা ৰঙী পাটানিৰো প্ৰচলন দেখা যায়। পূৰ্বতে কোচ-ৰাজবংশী সকলেৰ বিয়াত কইনাক পঞ্চৰঙী পাটানি পিন্ধোৱাটা সামাজিক দস্তুৰ আছিল। এই পঞ্চৰঙী পাটানি ৰঙেৰ এক বিশেষ সমাহাৰ। পাটানিৰ উপৰত বুকত লোৱা উৰণাখানক আগৰণ বুলিয়া কোৱা হয়। এই উৰণাখন পাটানিৰ ৰঙেৰ লগত মিলিয়া পছন্দ মতে গৰেয়া লয়। কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ আইনা-মাওৰ এই জাতীয় বেশভূষা বৰ্তমানে গাঁও অঞ্চলত কেলেপ ঢেপ কৰিয়া বৰ্তিয়া থাকা দেখা যায়। গাঁৱলীয়া কিম্বা টাউনীয়া যি সীমিত সংখ্যাক চল্লিশৰ উপৰেৰ বয়সীয়া আইনা-মাও) যিগিলা আইনা-মাওৰে এলাও অন্য বে ভূষাৰ বদলি পাটানিকে খামছা মাৰিয়া আছে উমিৰা নিজেৰ পছন্দ মতে নানা ৰঙী পাটানি পিন্ধিয়া জাতীয় বেশভূষাক বৰ্তেয়া ৰাখিয়া আছে। বেছিভাগ পাটানি আৰো আগৰণ মাৰ্জিত ৰঙী হোৱাটা এই জাতীয় পোছাকেৰ অন্য এক বিশেষ বৈশিষ্ট্য।

কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ এই ঐতিহ্যময় বেশভূষা পৰিধান কৰা গাহেক সংখ্যাক আইনা-মাও চল্লিশৰ উৰ্দ্ধৰ আধা বয়সীয়া। চেঙেৰী আপিক আজিকালি পাটানি আৰো আগৰণ লোৱা প্ৰায় কমে দেখা যায়। বৰ্তমান সময়েৰ তাগিদাত জাতীয় সংগঠনেৰ হেচাত জাতীয় নাচোন গিলাত ব্যধ্যতামূলকভাৱে পাটানি পিন্ধা দেখা যায়। কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওৰ এই ঐতিহ্যময় জাতীয় পোছাক বৰ্তমানেৰ যুগেৰ বেশভূষাৰ লগত ফেৰ মাৰিবা নাপাৰাত পাটানি আৰো আগৰণেৰ জাগা পূৰ আৰো পশ্চিমেৰ

OKDISCD

মেখেলা-শাৰীয়ে দখল কৰিয়া ফেলাইছে। আজিকা এংকা সময় আহিয়া পৰ্ছে যে বৰ্তমান পিৰিৰ কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওগিলা পাটানি আৰো আগৰণ হয় পাহৰিয়া নহয় বা মনেৰ পাৰি উলিয়া থয়া জাগা বিশেষে মেখেলা চাদৰ আৰো শাৰীকে জাতীয় পোছাক বুলিয়া পৰিধান কৰিয়া গৌৰৱ কৰে। শাৰী আৰো মেখেলা-চাদৰ এংকা কৰিয়া শিয়া টাৰিছে যে পাটানি আৰো আগৰণ আজিকা চল্লিশেৰ উৰ্দ্ধত আইনা-মাও সকলেৰ মাজতহে কুনোমতে টিকিয়া আছে। পাটানি আৰো আগৰণেৰ এই দুৰাৱস্থাৰ কাৰণ অনেক থাকিলেও মূল কাৰণটা হইল কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ জাতিগত আৰো সংস্কৃতিগত চেতনাৰ অভাৱ। তাৰ উপৰা পাটানি আৰো আগৰণক বৰ্তমান যুগেৰ পোছাকৰ লগত ফেৰ মাৰিবা পাৰা কৰিয়া আধুনিকীকৰণ (বড়ো বা অন্য জনগোষ্ঠীসকলে জাতীয় পোছাকেৰ মূল ঠিক ৰাখিয়া আধুনিকীকৰণ কৰাৰ নিচিনা) কৰাত গুৰুত্ব দেওৱা নহইল। পাটানি-আগৰণক আধুনিকীকৰণ কৰিয়া পিন্ধা কৰিয়া আমদানিকৃত শাৰী আৰো মেখেলা চাদৰকে আমাৰ কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওগিলাই আপুন কৰিয়া লোৱা কাথায় আমাৰ জাতীয় চেতনাৰ ৰূপটা উদঙেয়া দেখায়। কাথাতে আছে-পাউলা বৈৰাতী মাৰৈ ঘৰ নষ্টৰ নিচিনা কৰিয়া পাউলা সংস্কৃতিৰ পাল্লাত পৰিয়া আমিৰা নিজেৰ সংস্কৃতিকে পাহাৰিয়া পেলাইছুং। গাঁৱলীয়া তাঁতাতী চেঙেৰী আপি, আইনা-মাওগিলা পাটানি গৰেয়া পিন্ধাত কৰিয়া নানান ৰঙী মেখেলা গৰেয়া পিন্ধাত গুৰুত্ব দেওৱাটা মন কৰিবা লাগা কাথা। আৰো যিসকল কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওৱে তাঁত গৰোৱা সংস্কৃতিৰ পাৰে একেবাৰে মুক্তি লইছে উমিৰা হয় দাউল লাগা কিনা শাৰী নহয় মেখেলা চাদৰকে জাতীয় পোছাক হিচাবে পৰিধান কৰাটা দস্তুৰত পৰিণত হইছে। এংকা এক কাল সন্ধিক্ষণত এক সময়েৰ কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ জাতীয় সাজ-পোছাক পাটানি-আগৰণেৰ ব্যৱহাৰ এক প্ৰকাৰ অচল হয়া পড়ছে। হাল-চাল বদলাৰ লগে লগে আগেৰ কোচ-ৰাজবংশীৰ বিয়াত কইনাক পিন্ধাবা লাগা পঞ্চৰঙী পাটানিৰ জাগা দখল কৰ্ছে দামী জকমক কৰা দাউল লাগা মেখেলা-চাদৰ নহয়তো বা দামী বেনাৰসী শাৰীয়ে। আজিকা সৰ্বত্ৰে মেখেলা চাদৰ আৰো শাৰীয়ে শিয়া টাৰিছে। গাঁৱলীয় চেঙেৰী আপি কিম্বা আইনা-মাওৱে পাটানি আগৰণেৰ বদলি মেখেলা চাদৰ গৰেয়া হইলেও পিন্ধাহে দেখা যায়। আজি কালিৰ পিৰিয়ে পাটানি-আগৰণকে এক প্ৰকাৰ পাহৰিয়া ফেলাইছে। কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ আপাই হওক আৰো আপিয়েই হওক জাতীয় ঐতিহ্যৰ প্ৰতি সচেতন নোহোৱা বাদে কৃষ্টি-সংস্কৃতিটো বেজাতিৰ কৃষ্টি-সংস্কৃতিয়ে লম্ভিবা পাৰ্ছে। বেজাতিৰ কৃষ্টি-সংস্কৃতিক কোচ-ৰাজবংশীয়ে এংকা কৰিয়া বুকুত আপুন কৰিয়া লইছে যে জাতিটাৰ লোকগিলা বিযুৱাক পাহৰিয়া তথাকথিত বিহুক আপুন কৰিয়া লইছে। বড়োক ধৰিয়া অন্য জাতি-জনগোষ্ঠীগিলা এই ক্ষেত্ৰত কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ ব্যতিক্ৰম কিন্তু। জাগা বিশেষে কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ লোকগিলা নিজস্বতা বিসৰ্জন দিয়া এতো বিহু পাগল হয়া পৰ্ছে যে হোৱাই নোহোৱাই মেলে-মিটিঙে, উৎসৱে-পাৰ্বনে বিহু-হুচৰি দল উলিয়া নিজকে কোচ-ৰাজবংশীৰ পাৰি খাটি অসমীয়া হোৱাৰ পৰিচয় দিয়া আত্মসন্তুষ্টি আৰো গৌৰৱ কৰা দেখা যায়। এইটা জাতিটাৰ কাৰণে শুভ লক্ষণেৰ চিন নিশ্চয় নহয়। ভিন্ন ভিন্ন উৎসৱ পাৰ্বনেৰ লগত তাল-মিলিয়া কোচ-ৰাজবংশী আপি, আনি-মাওগিলাক বেশভূষা বদ্লেয়া পিন্ধা দেখা যায়। বিশেষ কৰিয়া বিহুত পাট-মুগাৰ মেখেলা চাদৰ আৰো দুৰ্গা পূজাকে ধৰিয়া অন্য পূজা পাৰ্বনেৰ সময়ত শাৰী কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওৰ এলা পছন্দৰ বেশভূষা। বৰ্তমান সময়ত কুনো চেঙেৰী আপি, আইনা-মাওকে (৪০ বছৰেৰ উৰ্দ্ধেৰ গাঁৱলীয়া আৰো কয়েকজন টাউনীয়া আইনা-মাওৰ বাদে) পাটানি-আগৰণ পিন্ধিয়া বিহু, দেউল পূজা চাবা যাৰা দেখা পাওৱাটা পাহাৰত কাছৰ ডিমা বিচৰুৱাৰ নিচিনা কাথা।

কোচ-ৰাজবংশী জাতিয়ে আজিকা একপদ কালিকা একপদ কৰিয়া সৰ্বস্ব হাউৰীয়া এলা বাকী থাকা আইনা-মাওৰ জাতীয় পোছাক পাটানি আৰো আগৰণ খানকো হাউৰুৱাৰ সময় আহিয়া পৰ্ছে। কোচ-ৰাজবংশী আপি, আইনা-মাওখানে পাটানি-আগৰণক জাতীয় পোচাক হিচাবে যুগেৰ লগত তাল মিলেয়া সাজেয়া-গজেয়া লোৱাৰ বদলি মনেৰ পাৰি উলিয়া ফেলোৱাটা জাতিটাৰ বাদে অমঙ্গলেৰ চিন। আজিকা যি নগন্য সংখ্যক আইনা-মাওৱে পাটানি-আগৰণক বুকুত খামচিয়া ধৰিয়া জাতীয় পোছাকেৰ মৰ্যাদা দিয়া বৰ্তেয়া ৰাখিয়া আছে উমাৰ পিৰি শেষে হোৱাৰ পাছতে কোচ-ৰাজবংশী জাতিৰ জাতীয় ঐতিহ্যময় পোছাক পাটানি-আগৰণ পিন্ধা আইনা-মাওৰ আকাল হ'ব। হুজুগতে সভা-সমিতিত নিজকে কোচ-ৰাজবংশী বুলিয়া জাহিৰ কৰিব খুজা আইনা-মাও আৰো কৃষ্টিৰ নাচোন নাচা চুকুৰীৰ মাজতহে ভৱিষ্যত পাটানি-আগৰণ হয়তোবা বৰ্তিয়া থাকিব। চেতনাহীন কোচ-ৰাজবংশী জাতিয়ে একে লয়া গৰ্ব কৰাৰ বাহিৰে আৰো কি গতি আছে!!

+++++

OKDISCD

মাটিৰ টীপত পূজা কৰাৰ নিয়ম

- মণ্ডলু ৰাজবংশী

দমাম্বুৰ ঔৰসত আৰো উৰ্বশীৰ গৰ্ভত হৰিদাস বা হাড়িয়াৰ জন্ম হইছিল। ছততে বাপ-মাও নোহোৱা হৰিদাস অভাৱ-অনাটনত জুৰুলা হোৱা বাদে হাউৰীয়া হিচাপে পৰিচিত হইছিল। সেই সময়ত ৰাজাহীন হোৱা কামতা ৰাজ্যেৰ ৰত্নপীঠত অৰাজকতাই দেখা দে। এই অৰাজকতাৰ পাৰি ৰক্ষা পাবাৰ জন্যে অঞ্চলটাৰ ৰাইজে লগ লাগিয়া হৰিদাস বা হাউৰীয়াকে পূৰে মানাস, পশ্চিমে সোনকোষ, উত্তৰে হিমালয় আৰো দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ - মধ্যবৰ্তী অঞ্চলেৰ 'মণ্ডল' পাতিয়া লইছিল। সেলাৰ পাৰি হাউৰীয়া - হৰিদাস বা হাড়িয়া মণ্ডল নামেৰে জানাজাত হোয়া পৰ্‌ছিল। সূৰ্য দেৱ সিদ্ধান্ত বাগীশে লেখা গন্ধৰ্ব নাৰায়ণ বংশাৱলী গ্ৰন্থত এংকা কৰিয়া উল্লেখ আছে ঃ-

"হাৰিয়াক আনি সবে মণ্ডল পাতিলা।
সেই দিন ধৰি তৈতে অধিকাৰী ভৈলা।।" (পৃঃ ৩০)

ৰতিকান্ত দ্বিজই লেখা 'গড়গ নাৰায়ণৰ বংশাৱলী' গ্ৰন্থতো আছে ঃ-

"পূৱত মানাস সোণকোষ পশ্চিমত
উত্তৰে ধবলগিৰি দক্ষিণে লোহিত ।।
সবে আসি হাড়িয়াক মণ্ডল পাতিলা
ভোজ ভাত খায়া সবে আনন্দে চালিলা ।।
সেই দিন ধৰি যাৰ গ্ৰামে ভৈলা অধিকাৰী
কাহাকেও নাদেয় কৰ এই সীমা ধৰি ।। (পৃঃ ৭)

হাড়িয়া মণ্ডলেৰ বিশু, শিশু, মদন আৰো চন্দন নামেৰে চাৰি জন বেটা আছিল। একদিনাখন চাৰিও দাদা-ভাইয়ে লগ গিলাৰ লগত জঙ্গলত খেলেয়া আছিল। বিশুই একটা মাটিৰ টীপ বানেয়া ভগৱতী গোসানীৰ পূজা কৰা খেলা একটা খেলাবাৰ মন কৰিল। মাটিৰ টীপটাকে ভগৱতী গোসানী বুলিয়া আৰাধনা কৰিয়া বন্ধু এক জনক গোসানী মাওৰ আগত হাত যোৰ কৰিয়া, হাটু কাঢিয়া সেৱা কৰিবা দিছিল। অন্য একজন বন্ধুক গোসানী দেৱীক কাল্পনিক মন্ত্ৰ পাঠেৰে স্তুতি কৰিবা দিয়া নিজে বাসেৰ ফালা একছটাকে খড়্গ এখান কৰিয়া বন্ধু জনক খেলাৰ ছলনাৰে বলি দেওং বুলিয়া গোলাত ঘাও দেওৱাত বন্ধু জনেৰ গোলাটা কাটা খায়া দুই টুকুৰা হোয়া পৰিল। ৰক্তেৰে লাল হোয়া গেল মাটিৰ টীপ আই গোসানীৰ পীঠ স্থান। বিশু, ভাতৃবৃন্দ আৰো বন্ধু গিলায় ভয়তে কম্পমান হোয়া ঘৰা-ঘুৰি গেল। জংঘলত হোৱা ঘটনাৰ কাথা কুনো একজন বন্ধুই ভয়তে ঘুনা-ক্ষৰেও কাহকো কিছুই নকইল।

কিন্তু কি আচৰিত কাথা, বন্ধু গিলায় মনতে গোপন কৰিয়া ৰাখা এই অদ্ভুদ খবৰটা চাৰিও-ফালে ফাটিয়া-ফুটিয়া গেল। সেই সময়েৰ বঙ্গৰ নবাবেৰ প্ৰতিনিধি সৰ্দাৰ তুৰুকা কটোৱালেৰ কানতো এই খবৰটা যায়া পৰিল। কটোৱালে বিশুক ধৰিয়া আনিবাৰ বাদে এক দল সৈন্য পাঠেয়া দিল।

কটোৱাল সৈন্য বাহিনীৰ আগমনেৰ খবৰ পাওৱা মাত্ৰকে বিশুই হিমালয়েৰ অটব্য জংঘলত লুকিয়া থাকিল। লুকিয়া থাকা জংঘলখান এলা আলিপুৰ দুৱাৰেৰ অন্তৰ্গত শামুকতোলাৰ আশে পাশেৰ অঞ্চল বুলিয়া জানা যায়। ঐ অঞ্চলতেই বিশুই খেলা খেলাইতে ভগৱতী গোসানীৰ আগত বন্ধু একজনক বলি দেওৱা বুলিয়া কথিত আছে। বিশুই খড়গ হিচাৱে ব্যৱহাৰ কৰা বাশেৰ ফালাখান পৰৱৰ্তী কালত ঐ অঞ্চলতে পাওৱা হৈছিল বুলিয়া জন প্ৰবাদ আছে। পলাতক বিশুই কিছুদিন হিমালয়েৰ ঘন জংঘলত ইফাল-সিফাল ঘুৰিয়া লুকিয়া আছিল। এংকা কৰিয়া ঝাৰ জংঘলত ঘুৰিয়া বেৰাইতে বিশু একদিন শ্ৰান্ত, ক্লান্ত হোয়া ঘুমত লাল-কাল হোয়া পৰিল। ঘুমতে সোপনত ভগৱতী গোসানীয়ে বিশুৰ সন্মুখত দেখা দিয়া বিশ্বসিংহ নাম লোয়া নিজকে কামতাৰ ৰাজপাট দখল কৰিবাৰ নিৰ্দেশ দিয়া আশীৰ্বাদ দে। সোপনত গোসানীৰ আদেশ আৰো আশীৰ্বাদ পায়া বিশুই জংঘলেৰ পাৰি ওলেয়া আহিয়া থলুৱা সৈন্য বাহিনী গোটেয়া লোয়া তৰুকা কটোৱালেৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰ্‌ছিল। তৰুকা কটোৱাল বিশুৰ হঠাৎ আক্ৰমণত হতবম্ব হই ছিল, যদিও প্ৰাণ-পনে যুজিয়াও যুদ্ধত হাৰিবা লাগাত পৰ্‌ছিল।

OKDISCD

তৰুকা কটোৱালক ক্ষমতাচ্যুত কৰিয়া বিশুই বিশ্বসিংহ নাম লোয়া (চাৰ এডৱাৰ্ড গেইট আৰো ৰায় বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱাৰ মতে) ১৫১৫ খৃঃত কামতা ৰাজ্যেৰ ৰাজপাটত উঠ্ছিল। পাছত যুদ্ধত হাৰা তৰুকাৰ বেটীক বিশ্বসিংহই বিয়া কৰাই ছিল। পৰৱৰ্তী কালত বিশ্বসিংহই ফ্লবাড়ীৰ জমিদাৰ ভূঞাগিলাক যুদ্ধত হাউৰিয়া মাৰিয়া ফেলেয়া উমাৰ ৰাজ্যক নিজেৰ ৰাজ্যৰ লগত চামিল কৰিয়া লই ছিল। এৰ পাছত অয় কামতাপুৰেৰ পাল বংশীয় ৰাজন্যবৰ্গক যুদ্ধত হাউৰীয়া কামতা ৰাজ্যেৰ মহাৰাজ হিচাবে পৰিচিত হয়। বিশ্বসিংহৈ হিমালয়েৰ ঘন জংঘলত পাওৱা দশ ভূজা ভগৱতী গোসানীৰ মূৰ্তি আজিকাও কোচ-বিহাৰেৰ "মদন মোহন ঠাকুৰ বাড়ীত" জাগ্ৰত দেৱী হিচাবে পূজিত হোয়া আহিছে। বিশ্বসিংহই লগগিলাৰ লগত খেলাৰ ছলনাৰে চণ্ডীঝাৰত মাটিৰ ঢীপ বানেয়া দশ ভূজা ভগৱতী গোঁসানীক পূজা কৰাৰ আৰ্হিৰে আজিকাও বিশ্বসিংৰ বংশধৰ তথা স্ব-গোষ্ঠীয় কোচ-ৰাজবংশী মানসি গিলায় প্ৰত্যেক ঘৰে ঘৰে মাটিৰ ঢীপ বানেয়া মাও গোসানীক পূজা-অৰ্চনা কৰাৰ প্ৰথা বা নিয়ম আজিকাও চলিয়া আহিছে।

চিদলী ৰাজ্যৰ ইতিহাস আৰো চিক্‌নাঝাৰ

চিক্‌নাঝাৰ বৰ্ত্তমান আসামেৰ কোকৰাঝাৰ জিলাৰ উত্তৰে চিদলীৰ পাৰা ৪০-৪৫ কিঃ মিঃ উত্তৰ পশ্চিমত। এই চিক্‌নাঝাৰ মধ্যযুগত ৰত্নপঠেৰ অন্তৰ্গত সৰলভাঙ্গা আৰো চম্পাৱতী নদীৰ মধ্যৱৰ্ত্তীয় এখান গাওঁ আছিল। গাওঁখানৰ নাম চিকনাঝাৰাৰিওফালে ঝাৰ থাকাৰ জন্য গাওঁখানৰ নামচিক্‌নাঝাৰ হয়। আৰো কিছুমানেৰ মতে চিকন নাৰায়ণৰ ৰাজধানী আছিল কাৰনে গাওঁখানৰে নাম চিক্‌নাগাওঁ হয় আৰো তাৰ পাৰাই চিক্‌নাঝাৰ নাম হয়।

পঞ্চম শতিকাৰ কোচ ৰাজা শঙ্কালা দেৱৰ পাৰাই পৰিবৰ্ত্তনেৰ মাজেদি পুৰুষানু ক্ৰমে হাড়িয়া মন্ডলেৰ পূৰ্বৰ বংশধৰ চিক্‌নাঝাৰত আহিয়া বসতি কৰে।

এই চিক্‌নাঝাৰত হাড়িয়া মন্ডল নামেৰ একজন খুব ক্ষমতাশালী লোক আছিল। কিছুমানে হাড়িয়া মন্ডলক হৰিদাস মন্ডল বুলিয়াও কয়। হাড়িয়া মন্ডলেৰ পূৰ্বৰ বংশধৰ গিলাৰ পৰশুৰামৰ ভয়ত এই গভীৰ ঝাৰ থাকা জাগা চিক্‌নাঝাৰত আত্মগোপন কৰিয়া আছিল আৰো আত্মগোপন কৰিয়া থাকা কালত নিজকে ম্লেছ বা ব্ৰাত্য ক্ষত্ৰিয় বুলি বাৰজন ক্ষত্ৰিয় কুমাৰে পৰিচয় দিছিল। এই বাৰ জন ব্ৰাত্য ক্ষত্ৰিয় কুমাৰৰ ভিতিৰাত সুমতি আছিল আচল। সুমতিৰ পুত্ৰ ভদ্ৰাজিত, ভদ্ৰাজিতৰ পুত্ৰ 'ভদ্ৰশ্ৰবা, ভদ্ৰশাবাৰ পুত্ৰ বসুদাস আৰো তাৰ পুত্ৰ বসুদাম। বসুদামৰ পুত্ৰ দম্বাৰু। এই দম্বাৰুৰ ঔৰসত আৰো উৰ্বশীৰ গৰ্ভত জন্ম হয় হাড়িয়া মন্ডলেৰ। হাড়িয়াৰ ছোটতে মা-বাবা মৰাৰ জন্য কাবায় মাউৰীয়া বুলিয়াও কৈছিল। পাছত হাড়িয়া ওৰফে হাউৰীয়া ওৰফে হৰিদাসে চিক্‌নাঝাৰ অঞ্চলৰ একজনা প্ৰভাৱশালী ক্ষমতাবান লোক হয়া উঠাত মন্ডল উপাধি পায় আৰো হাড়িয়া মন্ডল নামেৰে পৰিচিত হয়।

হাড়িয়া মন্ডলেই প্ৰথমতে চিক্‌নাঝাৰত ৰাজধানী পাতিছিল।

কমতাপুৰ ৰাজ্য মুছলমানৰ শাসন কালত ধ্বংশ হোৱাৰ পাছত ৰত্নপীঠত এক প্ৰকাৰ অৰাজকতাই দেখা দে। সেই সময়ত হাড়িয়া মন্ডল চাম্পা আৰো সৰলভাঙ্গা নদীৰ মধ্যৱৰ্ত্তী জাগাৰ চিক্‌নাঝাৰত খুব পৰাক্ৰমী হয়া উঠে। ৰাইজে লগ লাগিয়া এই অৰাজকতাৰ সুবিধা লোয়া হাড়িয়াক এই অঞ্চলৰ মন্ডল অৰ্থাৎ ৰাজা পাতে।

"পূৱত মানাহ সোণকোষ পশ্চিমত
উত্তৰে ধবলগিৰি দক্ষিণে লোহিত।
সবে আহি হাড়িয়াক মন্ডল পাতিলা
ভোজ ভাত খায়া সবে আনন্দে চলিলা
সেই দিন ধৰি বাৰ গ্ৰাম ভৈলা অধিকাৰী,
কাহাকেও নাদেয় কৰ এই সীমাধৰি।"

হাড়িয়া মন্ডলে হাজো অঞ্চলেৰ কোচ ৰাজা হাজুৰ বেটী হীৰা আৰো জীৰাক বিয়া কৰায়। হাড়িয়া মন্ডলৰ মৃত্যুৰ পাছত তাৰ পুত্ৰ বিশুয়ে বিশ্ব সিহ নাম লয়া ৰাণী হয়। অনুমান ১৪৯৬ ইং চনত কমতেশ্বৰ বুলিয়া ঘোষণা কৰিয়া পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতত এখান স্বাধীন ৰাজ্য স্থাপন কৰে।

OKDISCD

মহাৰাজা বিশ্ব সিংহৰ বিয়া গন্ধৰ্ব প্ৰথামতে হৈছিল। তাৰ ৰাণীৰ সংখ্যা কিমান জন আছিল তাক ঠিকভাবে নাজানিলেও বহুত তথ্যৰ পাৰা তাৰ আচল ৰাণীৰ সংখ্যা ১৯ জন আছিল বুলিয়া স্থিৰ কৰিবা পাৰোং। মহাৰাজ বিশ্বসিংহই মিথিলা, নেপাল, গৌড়, কাশী, কাশ্মীৰ, কামৰূপ আৰো শোণিতপুৰ আদি ৰাজ্যৰ কন্যাৰ পাণি গ্ৰহণ কৰিছিল। এই ৰাণীসকলৰ গৰ্ভত ১৯ জন পুত্ৰৰ ভিতিৰাত নৰসিংহ, নৰনাৰায়ণ, শুক্লধ্বজ, আৰো কমল নাৰায়ণেই প্ৰধান আছিল। সুদীৰ্ঘ ২৫ বছৰ কাল ৰাজত্ব কৰিয়া ১৫৩৩ চনত মহাৰাজা বিশ্ব সিংহই ইহলোক ত্যাগ কৰে।

বিশ্ব সিংহই তাৰ মাতৃ দেৱীৰ কাথা মতে পৰৱৰ্ত্তী কালত চিক্‌নাঝাৰৰ পাৰা নিম্ন ভূমি হিঙ্গলা বাসত ৰাজধানী তুলিয়া আনে (বৰ্ত্তমান তুফানগঞ্জ নগৰ) এই তুফানগঞ্জৰ পাৰাই পাছত কোচবিহাৰত ৰাজধানী স্থাপন হৈছিল।

মহাৰাজা বিশ্ব সিংহই চিক্‌নাঝাৰৰ পৰা ৰাজধানী তুলি নিয়াৰ পাছৰ কালত অৰাজকতাৰ সৃষ্টি হয়। ভুটানৰ শাসনকৰ্ত্তা অত্যাচাৰী দেৱৰাজ বিজনী দুৱাৰত অত্যাচাৰ কৰিয়া নিজ প্ৰতি পত্তি বিস্তাৰ কৰিছিল। এৰ ফলত গোৱালপাৰা জিলাৰ উত্তৰ অঞ্চল ভুটিয়াৰ তলত যায়। আৰো বিজনী ৰাজ্যৰ পৰিধি কিছু সঙ্কুচিত হয়। আগতে বিজনী ৰাজ্যখানেৰ পৰিধি বৰ্ত্তমানৰ সম্পূৰ্ণ গোৱালপাৰা জিলাখান অন্তৰ্গত আছিল। কালক্ৰমত এই বিজনী ৰাজ্যখানৰ পাৰা কয়বাখানো ৰাজ্যৰ (জমিদাৰী) সৃষ্টি হয়। চিলাৰায়ৰ বংশৰ দ্বাৰা স্থাপিত বিজনী ৰাজ্যৰ পাৰা আৰো মহাৰাজ নৰনাৰায়ণেৰ বংশৰ দ্বাৰা শাসিত কোচবিহাৰ ৰাজ্যৰ পাৰা বৰ্ত্তমানৰ ধুবুৰী জিলাৰ চাপৰ, গৌৰীপু বগৰীবাৰী, কড়াইবাৰী, মেছপাৰা পৰ্বত জোৱা জমিদাৰীগিলাৰ সৃষ্টি হৈছিল।

আসামত মানেৰ আক্ৰমণেৰ ফলত হাজা হাজাৰ আহোম তথা অসমীয়া মানসি গোৱালপা জিলাত আশ্ৰয় লৈছিল। তাৰ জন্য গোৱালপা জিলাখানকো মানে আক্ৰমন কৰিছিল। মুছলমা আক্ৰমণকাৰীৰ বিৰুদ্ধে ধুবুৰীত প্ৰচন্ড যুদ্ধ হয় ১৭৮ খৃষ্টাব্দত কোচবিহাৰ আৰো ভুটানৰ মাজত প্ৰচন্ড যু হয়। **এই যুদ্ধত ভোট সেনাপত্তি জিম্বু হাৰে আ** মৰে। ১৮২৬ ইং চনত ইয়ান্দাবুৰ সন্ধি মতে গোটা আসাম ইংৰাজেৰ তলত আহে গোৱালপাৰা জিলা (সেলাৰ গোৱালপাৰা জিলা) উত্তৰ অংশ যাক সচৰাচ ভুটিয়া দুৱাৰ বুলিয়া কয় সেই অংশ আগতে মহাৰা নৰনাৰায়ণৰ জ্যেষ্ঠ ভাতৃ নৰসিংহৰ তলতীয়া জায়গ আছিল। নৰসিংহই পূৰ্ণখাত বা পুণ্যখ্যাত ৰাজধানী পাতিয়া ভুটান অৰ্থাৎ তিব্বতেৰ নামা অঞ্চলেৰ ৰাজ হয়। কোচ ৰাজাগিলাৰ তথ্যৰ পাৰা পাওয়া যায়। কোচ ৰাজাগিলাৰ ক্ষমতা হ্ৰাস পাওৱাৰ সময়ত বিশেষ কৰিয় আহোম আৰো মোগলৰ যুদ্ধৰ বেলা উক্ত ভুটান অঞ্চল ভুটিয়াৰ প্ৰকৃত শাসনাধীন হয়। ভুটিয়া শাসনকৰ্ত্ত দেৱৰাজেৰ নেতৃত্বত প্ৰজাগিলাক খুব অত্যাচা কৰিছিল। আৰো যেলা আগৰ অবিভক্ত গোৱালপাৰ জিলাখান ইষ্ট ইন্ডিয়া কোম্পানীৰ হাতত যায় সেলা কোম্পানী আৰো ভুটিয়াৰ মাজত যুদ্ধ হয়। সেই সময়তে দেৱানগিৰিৰ যুদ্ধত ১৮৬৪ চনত ভুটিয়া পৰাস্ত হয়। ফলত ভুটান দুৱাৰ অঞ্চল গোৱালপাৰা জিলাৰ অন্তৰ্গত হয়।

এই অৰাজকতাৰ সৃষ্টি হোৱাৰ সময়তে ভীমা পাটগিৰি নামেৰ একজন ক্ষমতাশালী কোচ মানসিয়ে ভীম সিংহ নাম গ্ৰহণ কৰিয়া ভুটান ৰাজ্যৰ শাসনকৰ্ত্তা দেৱৰাজৰ সহায় লয়া এখান ৰাজ্য স্থাপন কৰে। এই ভীম সিংহ মহাৰাজ বিশ্ব সিংহৰ বিমাতৃ জীৰা দেৱীৰ বংশৰ লোক বুলিয়া জানাজাত। ভীম সিংহ আচলতে এজন সামৰিক অণ্বেষণকাৰী লোক আছিল। লগত কুলপুৰোহিত, সেনাধ্যক্ষ, দেৱান আৰো নৱদুৰ্গা বিগ্ৰহ লয়া আহিছিল। কথিত আছে যে, যিকুনো ভক্তই নিষ্ঠা আৰো ভক্তিৰে আগবঢ়াই দিয়া পূজাত দেৱীয়ে সন্তুষ্ট হয় আৰো মনবাসনা পূৰ্ণ কৰে। ভীম সিংহই ৰাজ্য স্থাপন কৰাৰ সঠিক চন-তাৰিখ জানা নাযায় যদিও অনুমানিক প্ৰাগজ্যোতিষ পুৰ, আৰো কামতা ৰাজ্যৰ সমসাময়িক বুলিয়া ধাৰণা হয়। ভীম সিংহৰ বংশৰ কিমানজন ৰাজাই চিক্‌নাঝাৰত ৰাজত্ব কৰিছিল জানা নাযায়। ভীম সিংহ বংশৰ ৰাজাগিলাৰ পতন হোৱাৰ পাছত, বৰ্ত্তমান বংশৰ আদিপুৰুষ চিকন নাৰায়ণ নামৰ একজন ক্ষমতাপ্ৰিয় ৰাজবংশী মানসিয়ে সাধাৰণ অৱস্থাৰ পাৰা নতুন ৰাজাৰ শ্ৰেণীত উঠে কিম্বদন্তী মতে ভূটানেৰ এই নামা অঞ্চলত বহিশত্ৰুৰ পাৰা ৰক্ষা কৰাৰ জন্য শাসনকৰ্ত্তা দেৱৰাজে ভূটানৰ এই নামা অঞ্চলত এখান ৰাজ্য পাতিল। এলা এই ৰাজ্যখানৰ জৈন্যে কাক ৰাজা পাতিয়া দিব? এই ৰাজা নিৰ্বাচনেৰ জৈন্যে নামা অঞ্চলত থাকা ভুটানেৰ জায়গীৰদাৰ বা জমিদাৰগিলাক ডাকেয়া নিয়া তাৰ পাৰা ৰঞ্চাই আৰো চিকনা নামৰ দুইজন জাইগীদাৰক বাচি উলিয়ায়। এই দুই জায়গীদাৰ ভূটানেৰ ৰাজাক দিবা লাগা কুনো কৰ বাকী নাছিল। গতিকে এই দুই জনাৰ ভিতিৰাত একজনাক ৰাজা পাতাৰ দিহা মনে মনে ভাবিয়া লোৱা দেৱৰাজে কয় যে শামুকা নদীয়েদি কিবা বস্তু ভাসিয়া ভাসিয়া আহিব, তাক তুমিৰা ধৰিয়া মোৰ ওচৰত আজি নিবা লাগিব। এই কাথা শুনিয়া বিহানেৰ পাৰা দুইয়োজনে নদীৰ পাৰত চুপিয়া থাকিল। কি বস্তু ভাচিয়া আহিব ধৰিবা পাৰিব না নাপাৰিব মহাচিন্তাত পৰিয়া থাকিল। খুটা, খেৰ, পাত যি ভাসিয়া আহে দুইজনে তাৰাতাৰি কৰিয়া ধৰে আৰো চিন্তা কৰে যে, এই গিলা ধৰিব লাগা বস্তু নহয় নাকি? এংকা কৰিয়া চিন্তা কৰিয়া থাকিতে থাকিতে একটা ডাঙৰ কাছ আৰো একটা ডাঙৰ সাপ একেলগতে ভাসিয়া আহা দেখা পায়। দুয়োজনে সাহস কৰিয়া ধৰিবা যায়। ৰঞ্চাইয়ে কাছটাক আৰো চিকনাই সাপটাক ধৰিয়া দেৱৰাজেৰ ওচৰত নিয়া দেখুৱায়। চিকনাই এই সাপটাক সাহসেৰে ধৰা জৈন্য ৰাজা হোৱাৰ উপযুক্ত ভাবিয়া চিকনাক ৰাজা পাতে। আৰো চিকনাই দেৱৰাজৰ উপদেশ মতে চিকনা নাৰায়ণ নাম ধৰিয়া ভূটানেৰ নামা অঞ্চলেৰ এই ৰাজ্যখানেৰ ৰাজা হয়। ভূটান ৰাজ্যেৰ তলত কৰতলীয়া ৰাজ্য হিচাপে মানিয়া লয়া শাসন ভাৰ হাতত লয়া চিক্‌নাঝাৰতে ৰাজধানী পাতিয়া মহাৰাজ উপাধি গ্ৰহণ কৰে চিকন নাৰায়ণ দেৱে।

(১) মহাৰাজ চিকনা নাৰায়ণ দেৱৰ (বীজপুৰুষ) পাছত তলত লিখা ধৰণে চিদলী ৰাজ্যত ৰাজত্ব কৰে (২) মহাৰাজ সাম্যক নাৰায়ণ দেৱ (৩) মহাৰাজ বিশ্ব সিংহ নাৰায়ণ দেৱ (৪) মহাৰাজা সমুদ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ (৫) মহাৰাজ ভূজ্য নাৰায়ণ দেৱ (৬) মহাৰাজ শিম্ভু নাৰায়ণ দেৱ (৭) মহাৰাজ মহত নাৰায়ণ দেৱ (৮) মহাৰাজ সুন্দৰ নাৰায়ণ দেৱ(৯) মহাৰাজ লক্ষী নাৰায়ণ দেৱ (১০) মহাৰাজ উদয় নাৰায়ণ দেৱ (১১৯১) (১১) মহাৰাজ সূৰ্য্য নাৰায়ণ দেৱ (১২১২) সূৰ্য্য নাৰায়ণে

OKDISCD

বিজনীৰ মহাপ্ৰতাপী চন্দ্ৰেশ্বৰীক বিয়া কৰাইছিল (অন্য একটা নাম গুদ্ৰেশ্বৰীক) আৰো মহাৰাজেৰ মৃত্যু হোৱাৰ পাছত ৰাণীয়ে চিদলী ৰাজ্যৰ শাসন ভাৰ গ্ৰহণ কৰে। এই জনাৰ শাসন কালতে চৰ্দাৰ আৰো দুধ নাখোৱা নামেৰে দুইজন দুষ্ট, অবিশ্বাসী মানসিয়ে ভূটিয়া গিলাৰ লগত লগ লাগিয়া কিবা কিবি বেয়া ভাবে ষড়যন্ত্ৰ কৰিয়া চিদলী ৰাজ্যখান লোৱাৰ জন্যে নানা ধৰণেৰ বুদ্ধি কৰে। মহাৰাণী গুদ্ৰেশ্বৰীয়ে অৰ ওপৰত বিষয়াগিলাৰ সেই গিলা কু-বুদ্ধি, ষড়যন্ত্ৰ শুনিয়া প্ৰতিজ্ঞা কৰিয়া কয় যে, এই বিশ্বাসঘাটক মানসি দুইজনাৰ মাথা কাটিয়া আনিয়া ৰক্তৰে চুলি নুধুয়া পৰ্য্যন্ত চুলি নাবান্ধে। এই প্ৰতিজ্ঞা মতে বিশ্বাসঘাটক দুইজনাক মাৰিয়া ফেলোৱাৰ পাছতহে তামাৰ তেজেৰে মহাৰাণী গুদ্ৰেশ্বৰীয়ে নিজৰ চুলি ধুইয়া বান্ধিছিল।

এই গিলা ঘটনা হোৱাৰ পাছতো সীমান্তৰৰ্ত্তী অঞ্চলেৰ ভূটিয়া গিলাক নানাধৰণেৰ উৎপাত কৰিয়া আছিল আৰো তাৰ পাছত মহাৰাণী চন্দ্ৰেশ্বৰী ওৰফে গুদ্ৰেশ্বৰীয়ে ভূটানেৰ ৰাজাৰ দৃষ্টি গোচৰ কৰিয়া জানায়া দিয়ে যে, তায় তিবি মান্‌সি হোৱাৰ জন্যেই সীমান্ত অঞ্চলেৰ ভূটিয়া গিলাই অনবৰত অত্যাচাৰ কৰিয়া আছে। ভূটান আৰো চিদলী ৰাজ্য যিহেতুকে চুবুৰীয়া ৰাজ্য, সেইজন্যে দুয়োখান ৰাজ্যৰ প্ৰজাগিলাৰ মাজত কুনো ৰকমৰ হিংসা ভাব বা শত্ৰুতা থাকা কাম্য নহয়, আৰো সেংকা পৰিস্থিতি নোহোৱা কৰোৱাটা উচিত বুলি ভাবিয়া চিন্তিয়া মহাৰাণী গুদ্ৰেশ্বৰীয়ে তাৰ স্বামীৰ ভাই (দেৱৰা) ইন্দ্ৰ নাৰায়ণক চিদলী ৰাজসিংহাসনত উত্তৰাধিকাৰী হিচাবে ৰাজা পাতিবা প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ায়। আৰো সেই প্ৰস্তাৱ মতে মহাৰাজ ইন্দ্ৰ নাৰায়ণক চিদলী ৰাজ্যেৰ ৰাজা পাতে। আৰো চিদলী ৰাজ্য আৰো ভূটান ৰাজ্যেৰ মাজত বন্ধুত্বৰ সম্পৰ্ক দৃঢ় হয়। দুয়োখন ৰাজ্যৰ মাজত বিয়া-বাৰুৰ আদান-প্ৰদান হয়। মহাৰাণী গুদ্ৰেশ্বৰীৰ কুনো ছাওৱা-ছোট নাছিল, নিৰ্বুংশ আছিল। মহাৰাজ ইন্দ্ৰ নাৰায়ণ দেৱ চিদলী ৰাজ্যৰ ৰাজা হোৱাৰ পাছত ভূটানেৰ একজন ৰাজকুমাৰী ইন্দ্ৰ নাৰায়ণক বিয়া দেয়। ১৮৮৭ খৃষ্টাব্দত বৃটিছে চিদলী ৰাজ্যখান ভূটানেৰ মিত্ৰ ৰাজ্য হিচাবে চাৰিয়া দেয়। মিত্ৰতা বা বন্ধুতাৰ চিন হিচাপে চিদলী ৰাজ্যৰ মহাৰাজাই ভূটান ৰাজাক তলত নাম লিখা উপঢৌকনগিলা দিছিল।

উপঢৌকনগিলাৰ নাম ঃ

৫০০ ৰিজ (সেলাৰ মুদ্ৰা) হাতীৰ দাঁতেৰ যোৰ ৯ ৰক'মেৰ কাপুৰ ১১ যোৰা, গেৰাৰ শিং ১ যোৰা, বাঘৰ ছাল ১ খান, জাৰী ১টা, পিতলৰ বটা ১ খান, পাংখা ১, ময়ুৰৰ পাখি ১, খোৰা ১ শাৰী, ১ (ফ্ৰোক) টাংগুন পনি -১, আঠুৰ - ১, শুকান মাছ ৮০ বোজা (চিদল মাছৰ বাশৰ চুঙা) ভূটিয়া ৰাজা তাৰ বদলি তলত নামলিখা বস্তুগিলা মহাৰাজা ইন্দ্ৰ নাৰায়ণক উপঢৌকন পাঠেয়া দিছিল। বস্তুগিলাৰ নাম, (বেৰনেট -১), সোণালী জাপি-১, ঘোঁৰা -১, সোণ-১, হাতীৰ দাঁত ২, গোৰাৰ শিং ২, থাল ২ যোৰা, বাঘৰ ছাল ২ খান, ঘণ্টা - ১, ঢোল - ১।

এই গিলা বস্তু দেওয়াৰ পাছতো পূজা পাৰ্বনত ভূটান ৰাজ্যৰ ৰাজা তলত নাম উল্লেখ কৰা বস্তু গিলা দিছিল - শুক্লা কানুৰ -২, এন্ডি কাপুৰ -২, ৰাজ ফলাল কাপুৰ - ২, পাংকা ছেট (এক প্ৰকাৰ ৰঙীণ কাপুৰ) - ২, ছালী কাপুৰ - ২।

OKDISCD

মহাৰাজ ইন্দ্ৰ নাৰায়ণৰ দুইজন ৰাণী আছিল। মহাৰাজা মৰাৰ পাছত একজন ৰাণী শংকেশ্বৰীয়ে সহমৃত্যুবৰণ কৰে (সতী যায়)। তাৰ পাছত মহাৰাজাৰ আৰো একজন মহাৰাণী ইন্দ্ৰেশ্বৰীয়ে (ভূটানৰ ৰাজকন্যা) চিদলী ৰাজ্যৰ শাসনভাৰ গ্ৰহণ কৰে। এৰ ৰাজত্ব কালতে ইষ্ট ইন্ডিয়া কোম্পানীয়ে চিদলী ৰাজ্য অধিগ্ৰহণ কৰে। সেলা মহাৰাজা গৌৰী নাৰায়ণ নাবালক আছিল। তাৰ বাবাৰ মৃত্যুৰ পাছতে জন্ম হোৱাৰ জন্য অক 'ডিমা' ৰাজা বুলিয়া মানসিগিলায় কৈছিল। মহাৰাজা ইন্দ্ৰ নাৰায়ণৰ ৰাজত্ব কাল হৈছে ১২৪৩ পাৰি ১২৪৪ শকাব্দ পৰ্য্যন্ত। মহাৰাণী ইন্দ্ৰেশ্বৰীৰ ১৩০০ শকাব্দত মৰে।

বৃটিছ সাম্ৰাজ্ঞী মহাৰাণী ভিক্টোৰিয়াই বৃটিছ লোকসভাৰ অনুমোদনক্ৰমে এক অধিসূচনা জাৰি কৰিছিল আৰো সেইমতে বৃটিছ মাম্ৰাজ্য এলেকাৰ স্বতন্ত্ৰ ৰাজ্যগিলাত স্ব-শাসন প্ৰণালী চলেয়া থাকাৰ পোষকতা কৰা হৈছিল আৰো বৃটিছেৰ অত অনুপ্ৰবেশ বন্ধ কৰাৰ জন্যে বাধা দিয়া হৈছিল। সেইমতে চিদলী আৰো বিজনী এই দুয়ো খান ৰাজ্যতে বৃটিছেৰ অনুপ্ৰবেশ বন্ধ কৰাৰ হুকুম বাহাল আছিল। মহাৰাজ গৌৰী নাৰায়ণেৰ ৰাজত্ব কালত নানকৰ গাওঁ অঞ্চলত সংঘৰ্ষ আৰম্ভ হয়। এই সংঘৰ্ষৰ কাৰণ আছিল নানকৰগাও চুবুৰীয়া বৃটিছ অধ্যুষিত অঞ্চলত অপৰাধ সংঘটিত কৰা অপৰাধীগিলাক চিদলীৰ ৰাজাই বৃটিছেৰ হাতত সমজেয়া দেওৱাত অস্বীকাৰ কৰে। বৃটিছগিলাই সদায় একটা নহয় একটা দোষ উলিয়া যুদ্ধ কৰাৰ জন্যে চেলু উলাইছিল। ফকিৰাগ্ৰামেৰ ওচৰেৰ হেল নদীৰ পাৰা অন্যায় ভাবে খুটাৰ বোজাগিলা নিব ধৰাত মহাৰাজা গৌৰীনাৰায়ণে বাধা দেওৱাৰ জন্যে বৃটিছগিলায় মহাৰাণী ভিক্টোৰিয়াৰ অধিসূচনা অমান্য কৰিয়া চিদলী ৰাজ্যখান আক্ৰমন কৰে। এই অন্যায় ঘটনাত মহাৰাজ গৌৰী নাৰায়ণ দেৱেও বৃটিছিগিলাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ ঘোষণা কৰে। পাছত মহাৰাজা গৌৰী নাৰায়ণ যুদ্ধত হাৰে আৰো বৃটিছে চিদলী ৰাজ্য কাঢ়িয়া লয়।

১৮৬৮ খৃষ্টাব্দত বৃটিছেৰ লগত ভূটানেৰ যুদ্ধ হয়। যুদ্ধৰ সন্ধিমতে চিদলী ৰাজ্যখান বৃটিছক ছাৰিয়া দেয়। চিদলী মহাৰাজা গৌৰী নাৰায়ণে বৃটিছেৰ লগত মিত্ৰতা নকৰাৰ উদ্দেশ্যত চিক্‌নাঝাৰৰ পাৰা নানা ঠাইত যায়া লুকিয়া থাকিবা ধৰে আৰো কিছু বছৰেৰ পাছত নমলপুৰত (চিদলী) ৰাজধানী চিক্‌নাঝাৰেৰ পাৰা স্থানান্তৰিত কৰে। ১২১৯ শকাব্দত মহাৰাজা গৌৰী নাৰায়ণ মৰে। সেলা বিষ্ণু নাৰায়ণ আদালতেৰ সংৰক্ষণাধীন ৰাজা হয় (জন্ম ১২৩২ শকাব্দ) বিষ্ণু নাৰায়ণ আজমীৰত শিক্ষা গ্ৰহণ শেষ কৰিয়া ফিৰিয়া আহিয়া চিদলী ৰাজ্যৰ সামান্য অংশহে ঘূৰিয়া পায়।

মহাৰাজা বিষ্ণু নাৰায়ণ ১৩০৮ শকাব্দত মৰে। মহাৰাজা বিষ্ণু নাৰায়ণেৰ দুইজন ৰাণী আছিল। দুৰ্বেশ্বৰী আৰো পদ্মেশ্বৰী। ১২৯০ শকাব্দ মহাৰাণী দুৰ্বেশ্বৰীৰ গৰ্ভত অভয় নাৰায়ণ দেৱেৰ জন্ম হয় নমলপুৰত। মহাৰাজা বিষ্ণু নাৰায়ণে নমলপুৰত ৰাজধানী থাকাটা নিৰাপদ দেখা নাপায়া নমলপুৰেৰ পাৰা দক্ষিণে ১৬ কিঃ মিঃ দুৰাইত বিষ্ণু পুৰ নামেৰ জাগাত ৰাজধানী স্থানান্তৰিত কৰে। এই বিষ্ণুপুৰেই পাছত বিদ্যাপুৰ নাম পায়। বৃটিছেৰ অধীনত বিষ্ণু নাৰায়ণে চিদলী ৰাজ্যৰ ৰাজা হিচাবে শাসন ভাৰ লোৱাৰ জন্যে সন্মত হয়। সেলা বিদ্যাপুৰ অঞ্চল বন-জঙ্গলেৰে ভৰা আছিল।

প্রকৃতিৰ ৰম্যভূমি এই বন জঙ্গলেৰে ভৰিয়া থাকা এই অঞ্চলত বনৰীয়া প্ৰাণী বাঘ, ভালুকগিলা মুক্ত ভাবে ঘূৰীয়া বেৰাইছিল। মানসিৰ বসতি আছিল খুব পাতলা। এক কালেৰ বিখ্যাত কানীভুৰ উপনদী ভুটানেৰ পাৰা ওলেয়া আহিয়া চিদলী ৰাজ্যেৰ দ্বিতীয় ৰাজধানী নমলপুৰ (চিদলী) ৰাজবাৰীৰ পূৱ কনাদিয়া বয়া যায়া চাম্পা নদীৰ লগত লগ লাগিছে। ওচৰতে থাকা লাথুৰী পাহাৰখানে জাগাখানেৰ শোভা বাঢ়াইছে। এই পাহাৰখানাত লেংটিয়াৰী মাৰ থান আছে। চিদলী ৰাজ্যেৰ ৰাজধানী এই বাৰ ধৰিয়া তিনিটা জাগাত লৰোৱা হইল।

মহাৰাজ অভয়নাৰায়ণেৰ তিনিজন ৰাণী আছিল। প্ৰথম জন ৰাণীৰ নাম বনলতা দেৱী, দ্বিতীয়জন ৰাণীৰ নাম আছিল দুৰ্গেশ্বৰী দেৱী আৰো তৃতীয়জনেৰ নাম আছিল সুভাসিনী দেৱী। এই দুৰ্গেশ্বৰী দেৱী ৰাণীৰ সম্পৰ্কে কথিত আছে যে — এক দিন দুপুৰ বেলা গেৰুৱা কাপুৰ পিন্ধা সন্ন্যাসী গাভ্ডু ভিটি গাৱঁত ভিক্ষা বিচাৰি যায়। সেইখিনি সময়তে দুৰ্গেশ্বৰীয়ে তাৰ সমনীয়া লগগিলাৰ লগত চোতালত খেলা কৰিয়া আছিল। সন্ন্যাসীজনাক দেখিয়া ঘৰত কুনো মানসি নাথাকাৰ জন্যে নিজে ঘৰেৰ পাৰা অল্প চাউল আনি সন্ন্যাসীক দেয়। সন্ন্যাসীয়ে ভিক্ষা লয়া ১২ বছৰীয়া দুৰ্গেশ্বৰী আপিটাৰ ফালে চায়া থাকে, ঠিক অই সময়তে বাপটা শালভূঈৰ পাৰা হালবোৱায়া ঘৰত আহিয়া চোতালত সন্ন্যাসীজনাক অৰ বেটীটাৰ ফালে চায়া থাকা দেখা পায়া ৰাগ উঠে আৰো নানা ধমক দিয়া মাৰিবৰ জন্যে উদ্যত হয়। সন্ন্যাসীয়ে গৃহস্থৰ ৰাগ দেখা পায়া ভয় খায়া ভক্তি কৰিয়া কয় যে — "ময় আপুনাৰ বেটীক কু-অভিপ্ৰায় লয়া চায়া থাকা নাই, আপুনাৰ বেটীৰ গাওত ৰাজ ৰাণী হোৱাৰ লক্ষণ আছে। ৩/৪ মাসেৰ ভিতিৰাত ৰাণী হব। অৰ গাওত থাকা লক্ষণ গিলা মোৰ চকুত পৰছে। আপুনি মোক বিশ্বাস কৰক। তাৰ পাছত সন্ন্যাসীজনাৰ কাথাত গৃহস্থ পাছু বৰ্মণ খুচি মতে ভিক্ষা দিয়া সন্ন্যাসীজনাক বিদায় দেয়। এই ঘটনা হয়া যাওৱাৰ তিনি মাসমান পাছত এক দিনা গাওঁ ভিটি, চাপাৰাকাটা, পোপৰাগাওঁ আৰো ওচৰেৰ দুই তিনিখান গাওঁৰ বুঢ়ী, চেঙেৰী আপি মানসি গিলা লগ লাগিয়া চাপাৰাকাটাৰ ওচৰতে থাকা বিষ পানী বিলত জাখৈ মাৰিয়া থাকাতে চিদলী ৰাজ্যেৰ কৰ্মচাৰী হাতীত চৰিয়া বিলেৰ ওচৰে দিয়া যাবা ধৰে। ঐসময়তে বাৰ-তেৰ বছৰীয়া বয়সেৰ একজন খুব সুন্দৰী আপি ছাওৱা দেৱানেৰ চকুত পৰে আৰো এই আপি ছাওৱাটা ৰাণী হোৱাৰ উপযুক্ত বুলিয়া মনতে ভাবিয়া হাতীৰ পিঠিৰ পাৰা নামিয়া বিলত মাছ মাৰিয়া থাকা একজন মানসিৰ পাৰা সেই সুন্দৰী আপি ছাওয়াটাৰ মাও-বাবাৰ ঠিকিনা লয়া যায়। ইফালে একদিনা কৰিয়া হাতী নেদেখা আপিগিলা হাতীৰ পিঠিত থাকা মানসিগিলা মাছ মাৰা আপিখানেৰ ফালে চায়া থাকা দেখিয়া অপিগিলা ভয় খায়া হিৰাহিৰ বিলৰ পাৰা উঠিয়া ঘৰত যাবা ধৰে।

দেৱানেৰ মুখেৰ পাৰা মহাৰাজ অভয় নাৰায়ণে সব কাথা জানিয়া লয়া এক মাসেৰ ভিতিৰাতে শুভ দিন বাৰ চায়া-চিটিয়া দেৱানে অন্যান্য ৰাজ কৰ্মচাৰীক লগত লয়া ভাভ্ডু ভিটি গাৱঁৰ পাছু বৰ্মণেৰ ঘৰত উপস্থিত হইল। পাছু বৰ্মণেৰ ঘৰত গণ্যমান্য ৰাইজ আহিয়া চোতাল ভৰিয়া মানসি নধৰা হইল। পাছুয়ে গলবস্ত্ৰ হয়া সব মানসিকে সেৱা ভক্তি কৰিয়া কয় যে, মোৰ বেটী একেবাৰে আজালা আপি, কুনো কাম কাজেৰ জ্ঞান নাই। কেঙ্কা কৰিয়া ৰাজাৰ ঘৰত চলিব মই চিন্তা কৰিয়া পাৰ পাওৱা নাই। দেৱান বাহাদুৰে কয় যে, আপুনি ভাগ্যবান আপোনাৰ বেটীও খুব ভাগ্যৱতী। ৰাজৰাণী হব। আপোনাৰ গাওঁ আৰো ৰাইজেও সৌভাগ্যৱান। দুৰ্গেশ্বৰী সাজিয়া কাচিয়া ঘৰৰ পাৰা ওলেয়া আহিয়া প্ৰথমে ৰাইজক ভক্তি কৰে। তাৰ পাছত মাও-বাবাক ভক্তি কৰিয়া ৰাইজেৰ আশীৰ্বাদ লয়া দুৰ্গেশ্বৰী দেৱীয়ে একখোজ দইখোজ কৰিয়া যায়া হাতীৰ পিঠিত উঠে। কিছুদিনেৰ পাছতে মহাৰাজ অভয় নাৰায়ণে ৰাজবাৰীত বিবাহ উৎসৱ পাতিয়া মহাৰাণী কৰিয়া নিজৰ জীৱন সঙ্গীনী কৰিয়া লয়। পাছু বৰ্মণে পাছত পাছু বৰুৱা উপাধি লয়। পাছু বৰুৱাৰ জ্যেষ্ঠা পুত্ৰ গোলক বৰুৱা। গাভ্ডু ভিটি (বৰ্ত্তমান নোৱাপাৰা) গাৱঁত থাকা কাইট বৰুৱা, কৃষ্ণ বৰুৱা আৰো কলিকাতাৰ বালীগঞ্জত থাকা ভাই দাদাৰ ডাক নাম ঘুটু আৰো পুটু, ৰাণীৰ বংশধৰ।

অভয় নাৰায়ণ মৰাৰ পাছত অৰ বেটা অজিত নাৰায়ণ সিদলীৰ ৰাজ্যৰ ৰাজা হয়। ৰাজা অজিত নাৰায়ণ একজন উচ্চ ডিগ্ৰীধাৰি শিক্ষিত ৰাজা আছিল ১৩১৭ বাংলা চনত সেই সময়ত বঙ্গেৰ ৰংপুৰ নগৰত ক্ষত্ৰিয় সমিতিৰ কাৰ্য্যালয় স্থাপন হয়। ঠাকুৰ পঞ্চানন বৰ্মা নেতৃত্বত ক্ষত্ৰিয় আন্দোলন বঙ্গত খুব জৰদাৰ হয়া উঠে। ১৩১৯ বাংলা চনেৰ ২৭শে মাঘত মিথিলা, কামৰূপ আৰো কলিকাতাৰ পাৰা আহা ডাঙাৰ ডাঙাৰ পন্ডিতগিলাৰ অধ্যক্ষতাত যাৱতীয় যজ্ঞ, হোমাদিক্ৰীয়া কৰ্ম শেষ কৰিয়া অগনিত ৰাজবংশী ক্ষত্ৰিয় ব্ৰাত্য প্ৰায়চিত্ত সমাপ্ত কৰিয়া যজ্ঞোপুৰীত গ্ৰহণ কৰে। এই উপবীত গ্ৰহণেৰ মিলন ভূমি জলপাইগুৰী জিলাৰ অন্তৰ্গত পুণ্যতোৱা কৰতোৱা নদীৰ পাৰত দেবীগঞ্জ নামেৰে জাগাত ১,৮২,১৫৪ জনে ৰাজবংশী ক্ষত্ৰিয় ব্ৰাত্য মোচনান্তে উপবীত গ্ৰহণ কৰে। আৰো এই উপবীত গ্ৰহণেৰ কাম চলিয়া থাকে। চিদলীৰ ৰাজা অভয় নাৰায়ণেও ব্ৰাত্য মোচনৰ নেতৃত্ব লয়া ১৩১৯ চনত বাসুগাওঁৰ ওচৰেৰ বিজয় গাওঁৰ চাম্পা নদীৰ পাৰত মিলন ক্ষেত্ৰত আয়োজন কৰিয়া অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ হাজাৰ হাজাৰ কোচ-ৰাজবংশী ক্ষত্ৰিয় মানসিক উপবীত দেয়।

ৰাজা অজিত নাৰায়ণ দেৱ সিদলীৰ ৰাজসিংহাসনত বহিয়ায় সিদলী ৰাজ্যৰ শাসনভাৰ বৃটিছ গভৰ্ণমেণ্টৰ পাৰা ১৯৫২ ইং চনত লয়। অজিত নাৰায়ণ দেৱ আজমীৰেৰ পাৰা শিক্ষা লাভ কৰিয়া আহিয়া চিদলী ৰাজ্যৰ এক সামান্য অংশহে পাইছিল। সেই সামান্য অংশই ৰাজা অজিত নাৰায়ণ দেৱৰ ৰাজ্য চিদলী ৰাজ্যক ৭ টা খন্ডত ভাগ কৰোৱা হৈছে। এই ভাগগিলা তলত দিয়া হইল -

১ম খন্ড সিদলী ঃ আটু গাওঁ, টেঙাই গাওঁ, ডাংতল আৰো বিদ্যাপুৰ অঞ্চল।

২য় খন্ড সিদলী ঃ তাকতাৰা, দুলীগাওঁ, ঢালিগাওঁ আৰো কুকুৰমাৰী অঞ্চল।

৩ম খন্ড সিদলী ঃ সিদলী, বেংতল, ঢালিগাঁও, বাৰীগাৰা আৰো হাগ্ৰাওবাৰী অঞ্চল।

৪ম খন্ড সিদলী ঃ কাশীকটৰা, গৰু ভাষা, ঈচিলাখাত আৰো ৰাণী খাতা অঞ্চল।

৫ম খন্ড সিদলী ঃ কাড়ি গাওঁ, বালাজানা আৰো পাটগাওঁ অঞ্চল।

৬ম খন্ড সিদলী ঃ সেৰফাংগুৰী আৰো ৰামফল বিল অঞ্চল।

৭ম খন্ড সিদলী ঃ পাটকাটা অঞ্চল।

সেই কালত মটৰ গাড়ীৰ বেছি চলাচল নাথাকাত বিদ্যাপুৰ ৰাজবাৰীৰ পাৰা ৰাজাবাহাদুৰ দেৱান আৰো অন্যান্য কৰ্মচাৰীগিলা হাতীত চৰি সিদলীত আহিয়া কামকাজ কৰিছিল। আহা-যাহা কৰা ক্ষেত্ৰতো ৰাস্তাঘাট প্ৰায় নাছিল। সিদলী ৰাজ্যৰ ৰাজধানী চিক্‌নাঝাৰতে ইতিপূৰ্বে ৰাজত্ব কৰা কোচ ৰাজা বিশ্ব সিংহেৰ পুত্ৰ মহাৰাজা নৰনাৰায়ণৰ অনুজ গোসাই কমলে কোচবিহাৰৰ পাৰা উত্তৰ লক্ষীমপুৰ পৰ্য্যন্ত তৈয়াৰী কৰিয়া দিয়া 'গোসাই কমল আলি' বাটতায় প্ৰধান। এই বাটটা ৫০০ মাইল দিঘিলা। ইংৰাজেৰ দিনত এই বাটটাৰ নাম হয় উত্তৰ ট্ৰাঙ্কৰোড আৰো বৰ্ত্তমান ৩১ নং আৰো ৫২ নং ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰধান পথ। মহাৰাজা গৌৰী নাৰায়ণে চিক্‌নাঝাৰেৰ পাৰা নমলপুৰত ৰাজাধানী স্থানান্তৰ কৰাৰ বেলা ৰাজপ্ৰসাদ অট্টালিকা নাছিল। ডাঙাৰ ডাঙাৰ টিনেৰ পাকা কৰা ঘৰহে আছিল। সেইজন্যে চিদলীত ৰাজ প্ৰাসাদেৰ ভগ্নাৱশেষৰ কুনো চিন নাই। ৰাজ প্ৰাসাদ থাকা জগা দেউল দিয়া গোসাইৰ বাপ ৰাজাই দুৰ্গা পূজা দেওৱা মন্দিৰেৰ জাগা আৰো ৰাজা বিষ্ণু নাৰায়ণ দেৱেৰ দিনত মন্দিৰেৰ চাৰিওফালে ৰুৱা বৰ্ত্তমানেও বাচিয়া থাকা তিনিডাল খুব ডাঙাৰ গাছ আছে। ইংৰাজীত এই গাছগিলাক 'ৰেইন ট্ৰি' বুলিয়া কয়।

ভীম সিংহই লগত আনা নৱ-দুৰ্গাৰ বিগ্ৰহ ৰাজবাৰীৰ দুৰ্গা মন্দিৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰছিল। ভীম সিংহ বংশেৰ ৰাজাগিলাৰ ৰাজত্ব পতন হোৱাৰ পাছত চিক্‌নাঝাৰত চিকনা নাৰায়ণে নৱ দুৰ্গাৰ পূজা পাৰ্বন কৰিছিল আৰো বংশানুক্ৰমে দুৰ্গা পূজা চলিছিল। মহাৰাজ গৌৰী নাৰায়ণে চিক্‌নাঝাৰৰ পাৰা চিদলীত ৰাজধানী স্থানান্তৰিত কৰাত (নমলপুৰ) অয় দুৰ্গা মন্দিৰত নৱ দুৰ্গাৰ বিগ্ৰহ প্ৰতিষ্ঠা কৰে। সেই দিনত ৰাজাৰ বাহিৰে কুনো প্ৰজাই দুৰ্গা পূজা নকৰিছিল। যাৰ ফলত চিদলী দুৰ্গা পূজাখান দেখাৰ জন্যে দুৰ-দুৰান্ত জাগাৰ পাৰা দৰ্শক আহিছিল। ভুটানেৰ পাৰা ভুটিয়াগিলাও বিষমাও, জাৱেং, মচবৰ তিতা ইত্যাদি আনিয়া পূজাৰ মেলাত বেচাইছিল।

সিদলী ৰাজ্য আদিতে ভুটান ৰাজ্যৰ এখান অঙ্গ ৰাজ্য আছিল। ভুটানৰ শাসনকৰ্ত্তাই কৰ্মচাৰীক চিদলী অঞ্চলৰ প্ৰজাৰ পাৰা কৰ তুলিবৰ জৈন্যে বছৰে বছৰে কৰ্মচাৰী পাঠায়। এখৰাৰ চিদলীৰ কুনো একজন প্ৰজাই কৰ আদায়কাৰী কৰ্মচাৰীক টাকা দিবা নাপাৰি টাকাৰ পৰিবৰ্ত্তে 'সিদল' মাছেৰ চুঙা পাছটামান ভুটিয়া ৰাজাক খাবাৰ জন্যে দেয়। ৰাজাই সিদল মাছ খায়া খুব বোলে সোৱাদ পায়া আৰো পাছত মাসে মাসে সিদল মাছেৰ জন্যে খবৰ পাঠেয়া থাকে। তাৰে পাৰা সিদল মাছ পাওয়া জাগাটাৰ নাম সিদলী হয় আৰো ভুটিয়া ৰাজাই ৰাজ্যখানৰো নাম সিদলী ৰাখে। সিদলী Sidli) লেখে বৃটিছৰ দিনেৰ পাৰাহে। সিদলী অঞ্চলৰ ৰাইজে সিদলী বুলিয়া উচ্চাৰণ নকৰিয়া চিদলী উচ্চাৰণ (Chidli) হে কৰে।

*****

পক্ষী বন্দনা

(বিংশ শতিকাৰ সপ্তম দশকত গাঁৱে-ভূৱে বাৰো হাজাৰী অঞ্চলত স্বৰ্গীয় শশী ভাওৱীয়াৰ মুখে মুখে প্ৰচলিত হয়া থাকা একটা কবিতা '**পক্ষী বন্দনা**' নাম দিয়া প্ৰকাশ কৰা হইল - জাউজীয়া, মাড়েয়া, বিষমাও)।

পক্ষীৰ প্ৰধান হৈল গড়ুল মহাজন;
যাৰ কান্ধত আছে দেৱনাৰায়ণ।
দেখিয়া সকল পক্ষী ভাবে মনে মন ;
গড়ুলেৰ কান্ধে দেখং দেৱ নাৰায়ণ।
আমি সবে পক্ষী জন্ম লৈলং অকাৰণ ;
এত বলি মনে ভাবে যত পক্ষীগণ।
উৰাও মাৰিল গড়ুল স্বৰ্গেৰ ভৱন ;
তাৰ সঙ্গে উৰাও মাৰে যত পক্ষীগন।
স্বৰ্গেৰ পাৰে দেখে তবে দেৱ পুৰন্দৰ;
গড়ুৰ আসিতে পাবে স্বৰ্গেৰ ভিতৰ।
এত পক্ষী উৰাও মাৰিছে কিসেৰ কাৰণ;
এই বলি ইন্দ্ৰ দেব ভাবে মনে মন।
বজ্ৰ মাৰিয়া দিল ইন্দ্ৰ পক্ষীৰ গোচৰ;
পৰিল সকল পক্ষী ভূমিৰ উপৰ।
দেনা পাখা ভাঙিল কাবায় নাপায় দেখা ;
দশজাতিয়ে শাপ দিয়া গড়লেৰ সৰাইল পাখা।

OKDISCD

ৰায় শালিকা বলে ময় ৰাজা হবা যাম;
ছানাছোট পক্ষীগিলাক ধৰিয়া ধৰিয়া খাম।
এত শুনি পক্ষীগিলাৰ উৰিয়া গেল জিউ ;
পানীৰ পিয়াসত চেচেয়া মৰে পানী পিউ পিউ।
এত শুনি পক্ষীগিলাৰ জিউ উৰিয়া গেল;
ঘুৰিয়া আসিয়া সকলে আৰো কৰে মেল।
শেগুনে পাতে শেগুনক ৰাজা, হালগিৰাক দেওয়ান
কুৰুৱাৰ উপৰত নালিশ কৰাত কুৰুৱানীয়ে দেখায় আয়য়ান।
এত শুনি পক্ষী খানেৰ মনে হৈল ভয়;
তাৰা তাৰি ঢেচুক আনিয়া ৰাজা পাতিয়া থয়।
গাংচাৰিকা মহা বাৰিকা বুঢ়িৰ মত শুনে;
দৈলং শালা গাধৰা বেঙা তায় নাই শুনে।
দমকলায় উঠিয়া কয় দৈলং শালা পাজি;
ঢেচুক পাতিছে ৰাজা কাউয়া হাল মাজি।
ভেল্লা পক্ষী বাহতিয়া হটক্‌টকলাৰ ভাই;
কাউয়ায় জৰিমানা ভৰিছে ঢেচুৰ ছানা খাই।
চয়কা টিলাবাহী সকলে ধৰিয়া মাৰে কিল;
ঘৰবান্ধা মকৰ্দ্দমাত আসামী ধৰিয়া দিল।
কুকুয়া কৰে ডুব ডুব কায়মা কান্দে দলত;
নিনপাৰীয়ে দেখা পায়া হাসিয়া মৰে পানীৰ তলত।
মাটি দমকায় টিপটিপালি ঘুগু সিয়ান পক্ষী;
ঢোৰা বগুলা কুকৰিকানা পাতমাহাদৈৰ সখী।
দিনে ৰাতি কান্দিয়া থাকে কাঠল পকক;

কাবায় কুহু কুহু কাবায় উঠিয়া কয় বুঢ়ীৰ তেল হক।
তিনটা পক্ষী লগ লাগিছে বৰ কাউতালি;
ৰাতি দিনে কান্দিয়া থাকে সবে পাৰে গালি।
নলদেকৰী নলত বাসা ডাউকি আছে চাই;
নাকত খেৰ দেওয়া ঢেকঢেকী মৰে উখাট খাই।
বালতিকা পক্ষীগিলা বালাত বান্ধে বাসা;
ঘৰচয়কা চুঙাভাদ্‌লি পৰাক কৰে আশা।
জ্ঞাতিগনেৰ শাপে গডুল মনে পাইল তাপ;
গডুল বলে জ্ঞাতিগন মোকে দিল শাপ।
এই কথা গডুল ভাবে মনে মন;
সভাতে বলিল কপটিয়া পক্ষী একজন।
ৰায় শালিকাক ৰাজা পাতিবা হৈছে মন;
গডুলেৰ হিংসাত দেখিবা নাপাৰা হৈছে বহুজন।
গডুলেৰ সঙ্গে যায়া মনে পাইল বেথা;
ঘুৰিয়া আসিয়া সকল পক্ষী বৈসে আসি হেথা।
কোনো পক্ষী আছে ডালে কোনো পক্ষী নাই;
ময়না শালিকা তোটা টিয়া সমুদাই।
এককুড়ি শামুকখুলা ডলকুয়া চাৰি;
কুকুয়া পঞ্চ মূখা জলেৰ অধিকাৰী।
তুচ্ছ বলিয়া ফিৰিয়া নাচায় যত পক্ষী গিলা;
ডাৰ হেনা চেছেয়া কান্দে তাৰে নাম চিলা।
কাকাকাটু ৰাঙাটুৰা আৰো গাঙাটুক ;
মাছেচেৰ্কা পানী কাউৰী জলত মাৰে ডুব।

OKDISCD

কৈৰা মৈৰা আয়ৰা ভায়ৰা টিটিৰ্কা তিলাংবাতি;
একে একে নাম গুণ যত পখী আছে সাৰে কাতি।
বাছ চিকিৰাজ ভেহুৰাজ আৰো হুদ্দুৰভূষা;
মানুৰ দাউলক জোখাৰ পাৰে খকৰীয়া পেঁচা।
কুল্টুক কৰচন ধনেশ্বৰ আৰো টেকটেকা পক্ষী;
বাজেয়া বেৰায় ঢোল খুটাকাটা পক্ষী।
নাকচেঙ্কি লাখল ভেঙ্কি কেওয়াতি তুলাধুনি ;
বতৰ বুঢ়ি শালিকা তাকে মনে মনে গুনি।
কোনো পক্ষী কাৰে ৰাও কোনো পখী ঝিত;
মানুৰ হেনা চেচেয়া কান্দে তাৰে নাম যমশিত।
দেওশ্বৰ ৰামেশ্বৰ ভাটালাই কলপ লপ;
ৰাজহংস কানিবগুলা বেজিঘোক লাগিল লগ।
লগ লাগিয়া পক্ষীগিলা একটা কৰে মেল;
ৰায় শালিকাক গোটায়খানে ৰাজা পাতিবা গেল।
ময়না পক্ষী বড় লক্ষী সবে কৰে দয়া
ভাটলাই থাকে দিনত টিকিনা উল্টিয়া।
চেটেট্‌টেওৰ আউলুৰি বাসা মাটিত ডিমা পাৰে,
মানু দেখিলে কিন্তু সিয়ান বুদ্ধি কেৰে,
একঠায় ডিমা থয়া একঠায় ধাফাৰায়া মৰে।
কত গেল পক্ষীগিলা আৰ দলি ভাঙা,
হাসিতে হাসিতে দমকলাৰ টিকিনা হৈছে ৰাঙা।
ভাটলাইৰ ডিমা নাই আৰ সব পক্ষীৰ ডিমা,
পক্ষীৰ কবিতা এৰে পাৰে সীমা।

জানিয়া থ

ড° যতীন বৰুৱা

OKDISCD

ময় নিঃস্ব কাঙাল কবি
এখান কাগজ আৰো কলমেৰ মালিক
ময় দিবা নাপাৰং ক্ষুধাৰ্তজনক এক সাজিনি ভাত
মোৰ পৰশিৰ দামফালাক উৰুখা মুধাত
গুজিবাৰ বাদে পাচশ খেৰ
টেম্পোৰ বেমোৰী হেন্দীম্যানটাক খানিক পথ্য
ডেৰ কুৰি বয়সীয়া মোৰ বইনী কল্পনাক বিয়া
তেলমুৰা পৰা গাৰুত মুখ গুজিয়া
ময় সপোনতে দেখং
মোৰ বইনী কল্পনাৰ হুলস্থুলীয়া বিয়া
প্লাষ্টাৰ নকৰা কৰিয়া ইটাৰে গাথা দেউকনেৰ একটা ঘৰ
টেম্পোৰ হেণ্ডীমেনটাৰ মুখত মুখভৰা হাঁসি
মোৰ নিঃস্ব পাৰাটাত
একপাল নিৰোগী মানসিৰ অন্তৰংগ আলাপ
প্ৰত্যেক বছৰে পালাশ ফুলে
ফাগুনেৰ পাছত বৈশাখ আহে
মোৰ বইনী কল্পনাৰ কিন্তু নহয় বিয়া
টেম্পোৰ হেণ্ডীমেনটাও নাপায় পথ্য
দামফালাৰ ঘৰেৰ মুধাদিয়া অন্ত নহয় তাৰা লেখা
টি.ভি.ৰ পৰ্দাই কিন্তু এইগিলা নেদেখায়
দেখায় খালি কুৰ্ত্তা-পাঞ্জাবী পিন্ধা কবি বন্ধুৰ ছবি।
কবি বন্ধুয়ে ফুল তাৰা গান আৰো প্ৰেমৰ কাথা কয়
কবিতাৰে যৌৱন-জীৱন আৰো বসুমতীক
আলিংগন কৰা কাথা কয়
কিন্তু নকয় অৰ ছালফা বেটাটায়ে
মুদ্ৰাৰ লোভত চাৰিআলিৰ দথকাত
গোলাপী মদেৰ নিচাত মাথাত উঠিয়া নাচাৰ কাথা
উমাৰ ঘৰত কাম কৰা বাৰ বছৰীয়া আপিটাৰ
তিনি মাস মাসিকা নোহোৱাৰ কাথা
তুমিবা গিলাও সেংকা কবি হ
কেছেটত কবিতাৰ শ্ৰাদ্ধ পাতিয়া নাম বেচাও
আৰো পাৰিছ যদি তোৰ কবিতা ভাল পাওৱা
চেঙেৰীৰ প্ৰেমক কবিতাৰ বৰ্শীৰে
বলৎকাৰ কৰিয়া ৰাজ আলিৰ পুতলা সাজাও
জানিয়া থ, আজিৰ নপুংসক সময়ত
সেলাহে তয় হবি একজন জনপ্ৰিয় কবি।

কৃষক বন্দনা ঃঃ স্বাধীনতাৰ যাঠি বছৰত

ধীৰেশ চন্দ্ৰ ৰায়

চৈত্ত-বৈসাগেৰ দেউতাৰ
গিৰ্‌গিৰাণি আৰো ছিলকানি দেখিয়া
ভাবিছিলুং ডাঙাৰ বানাপানী হ'ব,
পাছত হবা উল্টা লাগিল
বৈসাগেৰ ঝৰত উজাই নুঠাৰ কাথাটা
আমাৰ দেশেৰ গোটাখানে কব
সাংকালে কৰিয়া মাটিখিনি
ৰুবাৰ কাৰণে ভাই
আযাৰ মাসতে হালুৱায় জুৰিল হাল
এখান হালেৰ মাটি
তাকো ৰুবা নাপাৰিলে
ঘৰত হব মাৰাত্মক আকাল।।
হাবু ডাবু কৰিয়া নাপায়া উপাই
বৰিৰ খানিক ৰুইয়া
হালুৱায় দহাত হাল ধৰিল,
তাত পানী নাথাকা কাদং ৰুইয়া
জীউ যাওৱা ৰৌদত তেউৰীয়া
ৰুৱান্টি কাদঙত বাগিৰিয়া পৰিল।।
আম্‌ঠা আম্‌ঠা কৰিয়া
দহাৰ অল্প ৰুইতে
বৰিৰখিনি পৰিল ৰাঙা মাটি ফাটিয়া
পৰিব পানী দিম কাদং কৰিয়া,
আকাশেৰ ফালে চাইতে চাইতে
গৰম দেৱা ভূঁইৰ পানীও গেইল শুকিয়া।।

সোম গেইল-শনি গেইল নপৰে পানী
পূৰ্ণিমা অমাৱশ্যা গোটায়গিলায় গেইল
কোনবেলা আৰো ৰুম ৰুৱা
শাওন মাস বাদে দে
ভাদৰ মাসো গেইল।।
এলা ময় একটা কাথা কং তোক স্বাধীনতা
কতো আঁচনিৰ গাওন লেখিলি কতো সুৰ দিলি
আৰো কতোয়ে শুনালি গাওন,
এলা- তয় যাঠি বছৰীয়া বুঢ়া
আৰো বাছিবি কয় দিন
তাওতো তোৰ এলাও নহইল জ্ঞান।
এলাও বিধান নাই ট্ৰেক্টাৰ নাই
নদী পাতালেৰ পানীও নাউঠিল পাথাৰত
আমিদা এলাও আকাশেৰ ফালে চাং
আশ্বিন কাতিৰ আকালেৰ বেলা
চৰকাৰেৰ সাহায্য বাদ দিয়া
খান্দিয়া জঙলীয়া কচু খাং।।

ON LANGUAGE AND VOCABLES OF WESTERN ASSAM

Rajendra Narayan Dev

Western Assam, comprising the four present districts - Bongaigaon, Goalpara, Kokrajhar and Dhubri and formerly known as Goalpara district with its peculiar geo-graphical, ethnic and cultural unity is a unique land, bounded on the north by the great Bhutan range with its people of the great Mongolian race speaking Tibeto-Burman tongue and its offshoots; to the south the Garoes of Mongoloid blood with Austric or South Pacific tongue but now mingled with Sanskrit or Indo-Aryan vocables, The Garos now-a-days call themselves "Ãsik" which is a Sanskrit term 'Asi' (অসি) which means a sword and 'Asik' means swordsman' or holder of swords.

Western Assan, the erst-while Goalpara district or this frontier land lie at a juncture of two great races - the Assamese, speaking Assamese language and the Bengalees with their own, both achieving a high degree of excellence in literature and culture. Placed between these two collosal gaints, Western Assamese language and culture had to struggle hard to survive its extinction from the late fiftees of the last century. Goalpara is a generic term implying its people, language and culture with its peculiar seeming affinities to both lending sufficient scope for misunderstanding and misinterpretations. In 1955, when the S.R.C. (State Reorganisation Commission headed by Kaka Saheb Kalelkar) formed by the Govt. of India for delimiting the boundaries of the Indian states on the basis of language and culture Goalpara had to fight stiff to illustrate their age-old relation with Assam linguistically, culturally and historically.

Now leaving aside the historical and cultural aspects of this frontier district, let us try to explore the baffling depth of this language and precisely its dialectal vocables in a nutshell.

The language or the dialects spoken by the people of this district vary from place to place. The vocables used by the speakers of the west are not intelligible to the people of the east. Structurally and syntactically they are no doubt Indo-Aryan in character but a huge bulk of the vocables are so obscure and antique that baffle even some of the stalwarts of linguistic science like Dr. Grierson, Gait and others to trace their sources and to decipher their etymologies and hence compelled them to call their language "Rajbonshi language" and its

OKDISCD

vocables "desi" words, as the Koch-Rajbonshis were the dominant ethnic folk of this district at the time when they visited this part of the country. Dr. Grierson visited this part of the country towards the middle of the 19th century, a period so crucial when the modern Indian Languages had started their emergence and so the epithet 'Rajbonshi language' labelled on the face of this language had done more harm than good. It had given the language a communal tinge, smeared the face and thus alienated the Assamese literary elites from probing into the wealth of this language which is resplendent with rich vocables drawn from Sanskrit (Vedic and Epic) Pali, Prakrit, Dravir, Austric and even some Pan Asian languages. Such an epithet gave to this language a covetable status which the intellectuals feigned to acknowledge. The last hundred years since the emergence of those brilliant 'Arunadaya' group of Assamese writers much have been done to Assamese language and literature for championing this race as a pioneering force in the entire north-east; But nothing has been done for this language except a few stray remarks as a recorded by Dr. B. K. Kakati and Dr. Upendra Nath Goswami in their - illustrious volumes. For the bewildering plight of this language we are to blame none but speakers of this language themselves. Scores of vocables of this frontier language abound the pages of the immortal works of the two great Vaishnava savants Sri Sankardeva & Madhab Deva, but the omnicient presence of those vocables in their books are interpreted otherwise by our learned critics.

The causes of this hitherto unexplored status of this language may be summarised as follows :-

1. Lack of proper research neither by the speakers nor by any one other than the speakers.

2. The epithet 'Rajbonshi Bhasa' or language has imparted to this language a communal tinge which alienated the literary elites from doing anything because it is a 'Rajbonshi Bhasa and the words "desi" which left multi-pronged avenues for mis interpretations.

3. The chief cause of this alienation is obscurity of the vocables. The vocables are chiefly drawn from Sanskrit, (Vedic/post Vedic) Pali, Prakrit, Dravir, Austric etc. Any word adopted from any local speakers can be deciphered etymologically with the help of Sanskrit roots originally listed by the great Grammarian Panini and subsequently adopted and illustrated in the sanskrit grammar and the erudite volume "Roots, verb forms and the primary derivatives of the Sanskrit language" edited and compiled by the illustrious Indologist William Dwight Whitney.

4. Most of the vocables are Sanskrit 'tbha' words in apabhramsa forms and the different strata of apabhramsa not familiar to modern speakers have lent to the language a shadow of obscurity. Pali and Prakrit words in their very crude forms used by the speakers of this language indicate that the period of formation of this "Loka bhasa" is very old.

5. This frontier language (dialect) abounds in hybridised form of words. This is perhaps due to the fact that speakers of this language had at one time come into contact with different immigrant tribes or races and because of their free-lance intermingling with their languages and cultures allowed formation of hybridisedform of words. Vocables of Indo-Aryan origin mixed with Dravir, Austric or Tibeto-Burman vocables. (Example- হেঙাৰ- তাতি, কাদং-চহলা, চাবি-চৰাণি, বাথৌ + থান = বাথান). This word 'বাথান' has been explained by Dr. B. K. Kakati as 'উপস্থান' while Dr. S.K. Chattergee gave its meaning as 'আশ্ৰয়স্থান' and both of them were perhaps only partially correct. This word 'বাথান' is a hybridised from of two language streams - Indo-Ayan and Tibeto -Burman (Boro) 'বাথৌ থান' joined together to form a hybridised form of word following some phonetic laws - Haplology - loss of one sound due to similar adjacent sounds, and the history of such formation may be dated far to the antique past when the Boros or Tibeto-Burman races came into close touch at the time of Aryanisation of the Boros. The word has an imagery aspect - The large bull (of Hindu concept) taking a peaceful rest at the feet of Lord Siva - Bathou.. That is a sthan at the feet of Bathou.

To exemplify the racial touch of the curious conglomeration of their vocables, let me give an extract of a village sinpleton. A young man married a girt. The elder brother of the young man was not happy. The girl was ugly and stunted. Now let us read his language of remorse :- " Mor bhãi tae ekta api anil. Api tã beya, dãul nãi. Mãnu gilãe kae - mor bhãusani tã bole lãti - luta.

1. Api - A Dravir word meaning venerable lady.
2. Beyã - A pali word < byã (ব্যা) bad.
3. Daul - A Sanskrit tatsama word <দিব্য + উজ্ল', beautiful as a deity.
4. Gilã - A dravir sufix denoting plurality.
5. Bhãu-sãni - (sister-in-law) - A Maharastri - Prakrit word of Kankani/Ratnagiri branch.
6. Lãti - lutã -- An Austric word meaning short and rounded.

Though this dialect could not as yet achieve the status in correct linguistic term it has certain qualities which are really admirable and worth going through. This dialect (if the epithet 'Rajbonshi Bhasa' is acceptable) retains and preserves some of the most antique and rudimentary characteristics which contribute much to the formation of Modern Assamese language : Some such characteristics are :

1. It preserves the Old Indo-Aryan phoneme /ৰ/ which in later MID Indo-Aryan period assumed the character of the phoneme/ল/কুহুৰী-কুহুলী কুহু (সং) ; দেহৰি - দেহলি = বাটঘৰ।

2. Out of the 15oo vocables (approx) so far collected, about fifty per cent of them can be deciphered into their etymological components by applying Sanskrit roots ; and the rest can traced in Prakrit in their different forms and in pure Pali form (Sanskrit Dictionaries of Monier William, L.R. Vaiya ; V.S. Apte can beconsultled ; Pali Dictionaries of R. C. Childers and William Stede and Rhys Darids. For Sanskrit roots - Sanskrit Grmmar of Dwight Whitney and his famous book "Roots, verb forms and the Primary derivations of the Sanskrit language" can be consulted. Besides, the great Sanskrit works 'Nighantu' and 'Nirukta' may be taken as sorce volumes)

3. The glotal voiced phoneme/h/ appeared first in the dialectal phonology of Western Assam in places of dental (x - স) Palatal /s/ (শ) and post alveolar/s/ (ষ) in final and medial position of nouns. This phonetic change may be alluded to the influence of Avestan phonology (Indo-Iranian) which is characterised by the loss of Sibilants (x, s, s, /স, শ, ষ) and is substituted but the glotal voiced phoneme/h/. According to Dr. Sunity Kumar Chatterjee. This assimilation of the Phoneme started in as far back as 6th century B.C. and completed in about 11th century A.D. Hence it may be assumed that the formative period of this western Assam dialect is very old. (Ref- ODBL pages 226, 550 Vol I).

4. The tatbhava word 'gaon' (গাঁৱ) in place of Snskrit Gram (গ্ৰাম) and Bengalee word/Ganj/(গঞ্জ) appear first in the Western Assam dialectal vocables in place names. (Ref-Fakiragram, Sapatgram, Tufanganj, Raniganj haltugaon, Kachugaon etc.) The place name 'Kaila-maila' in Bongaigaon district is purely a Prakrit word of Mithila region meaning 'do or die' derived from Sanskrit root <krita +ila - mrita+ila). This indicates that in the ancient past there ensued a Sanguinary strife between a group of Aryan speaking people and a mercenery group of non-Aryan people.

5. The negative praticle [না] in the initial position of a verbal root characteristic of the Assamese language first appeared in dialectal phonology of Western Assam as against its final position in Bengalee (নাখাব খাবনা).

6. The mild nasal Assamese soung ( ) Chandra Bindu (হংস-হাঁহ) is the inherited linguistic tradition transcended down to the present Assamese phonology from Western Assam dialectal phonology where the nasal is strong (ং) anuswar. In Maharastri Prakrit also the mild Indo-Aryan nasal (ँ) become (ং) anuswar. (Dr. P.D. Gune : Introduction to comparative philology : p-51).

7. Western Assam dialect retains, and preserves the tenets of forming verbs or verbal roots from nouns and adjectives as enunciated by the great Grammarian Panini and etymologist Yasaka.

*****

A Glimpse into the contemporary Rajbongshi Proverbs:

From time immemorial the proverbs used in the rajbongshi language has been playing a pivotal role in depicting the simplistic way of life of the people from different communities using rajbongshi language in their day to day life.

The proverbs that are very commonly used in Rajbongshi have enriched the language by its ability to aptly express thoughts with vivid description, time and context to a particular situation. The very specialties of these Rajbongshi proverbs are that there is no particular composer of the proverbs. Neither can they be attributed to any particular era. It can be said that when the society soared in the development strata acquiring and developing means and methods of communication, and especially during the period when the rajbongshi language grew as the common lingua franca of the entire region ranging from the entire stretch of Kartoya till sankosh basin, these proverbs gained coinage. These proverbs are being passed on to the younger generations on a spontaneous manner over the period with minor or no modification of its original forms. These proverbs are beyond comparison on their ability to express the explicit meanings in a very limited and apt manner. There is no systematized documentation on these proverbs as these proverbs were composed mainly by the illiterate easy going segment of the rajbongshi society comprising of shepherds, cowboys, and people engaged primarily with agricultural activities in absolute rural settings. Hence, drawing their origin from the rural landscape with fragrance of absolute rural life, the commoners of the rajbongshi society can express their views with ease in a very strong manner with particular meaning attached to them.

The subject matter of the proverbs varies in great degree. Ever since the Rajbongshi Language lost its patronage, there has been no scientific research on the development and documentation of this rich language and the splendid proverbs have been limited in a verbal form only to the selected group of people now regarded as the octogenarians. The most commonly found categories of the proverbs are:

1. Proverbs relating to human feelings , and vices
2. Proverbs relating to worldly wisdoms and maxims expediency and cunning and warnings and advice
3. Proverbs relating to peculiarities and Traits, characteristics of certain caste and classes
4. Proverbs relating to social and moral

subjects, religious customs and popular superstitions

5. Proverbs relating to agricultural and seasons
6. Proverbs relating to cattle, animal and insects.

Certain very commonly used popular proverbs used in day to day rajbongshi social life are:

Kiba Aahil Dhongot, Jaap diya uthil Tongot
Tikinar Kapur Mathat Diya
Gel Bongot Bongot ||

Seka Khaowa Jeebha
Olay Kiba Kiba ||

Hashia Hashia Khila mara ||

Gotaykhane Jom, Kahoy Nohoy Kom ||

Aduri Dudori Dudhe Bhaate Khay
Bhatarer Kandhot Soriya
Deul Saba Jaay ||

Dauriya Jaoyao Hai Fai
Pitiya Jayao Hi Fai ||

Dauraile Ki Poth Furay ||

Agote Sol,
Khuduna Saker Jhol ||

Nikhaiti Boruar Mao
Nakhaya Sonsola Gao ||

Nidanot Pani Kauwa
Sudanat Tiya
Jabar Bla Jais Toy
Putkik Dos Diya ||

Urontika Uriiya gel
Gendhek leka Poriya Roil ||

Madalar Gaschot Mongula Kande
Burir Moron Nai
Bish Khuiya Mariya Phelaile
Sawa Rakhibar Nai||

Dekha Dekhi Sika Siki ||

Barer Kukur Theng Dangia Mute ||

Batot Pailung KAmar
Dao Goreya De Aamar ||

Porar Katha Nodhoribi
Batot Nangol Nasasibi ||

Baro haat Kakiroler
Tero Haat Bisi ||

Kopalot Nai Ghee
Tokthokaile Hobo Ki ||

Nasiba Najane, Sotaler Dosh ||

Khaba Janile Saule Sira,

Bohiba Janile MAtiye Pira ||

Hause Bidya, Kripone Dhon ||

Kaha Napaowa Jugi
Saule hagiya Morey ||

Khaba Napaowa Jugi
Jote Jay Ote Koba Kobi||

Hen Korim Ten Korim
Pata Bari Dhol-Dhola Korim ||

Ghorer Paro Moschorowa ||

Haser Daur Sotalot ||

Matha Puttha ||

Bonday Aanil Tiri
Hapay Hoil Giri ||

Jay Joto Panit Namibi
Oto Khane Bhijibi ||

Gasot Tuliya, Gorot Dhalowa ||

Jay Kore Paap, oyhoy Othoro Saowar Baap ||

Sadhur Sin, Moribar Din ||

Gasch Nohowa Jagat Enday Brikkhya ||

Nij Deseher Thakur, Bhinno Deser Kukur ||

Sore Khay Kola
Sorere Boro Boro Gola ||

Ager Haal Jidiya Jay
Paser Haalo Sidiya Jay ||

Dholer Logot Temkura ||

Obhabot Sobhab Nosto ||

Kana Mone Mone Jana ||

Kana, Khora Soyttaner Ghora ||

Kanar Agot Jolay Bati,
Kanay Koy Din Ki Raati ||

Dhonir Ghorot Saabi
Goriber Ghorot Khaabi ||

Hakim Lorey Hukum Nolorey ||

Jay Jaak Say
Oye Ok Pay ||

Bhaale Bhalok Pay
Jaborey Khalok Pay ||

Haati Ghora Gel Tol
Bhera Ashiya Koy Koto Jol ||

Mathat Thoile Ukune Khay
Matit Thoile Pipiray Khay ||

Bhokot Khoksao Mitha ||

OKDISCD

Nangoler Dori Singulot Lagowa ||

Kabay Khaya Pagol
Kabay Ghati Sunigiya Pagol ||

Namote Gogona Phate
Harir Bhat Kukure Sate ||

Bhaja Kaalaai Gaaja Nolay ||

Bhater Logot Paani Khaowa Katha ||

Porak Asa Kore Jay, Rosatole Jay Oy ||

Porak Asa Nisfol Jibon ||

Oti Salaker Golay Dori ||

Dekhon Sua,
Moja Gua ||

Eluwar Jhaal,
Bogorit Pauluwa ||

Khata Koite Jay Mare
Or Logot Kay Pare ||

Sob Shiyale Kathol Khay,
Bobar Mukhot Aatha Jay ||

Shiyaner Shial Buddhi,
Ajalar Anondo Gura Khudid ||

Bhaat Phelalile Kauwar Aakal Nai ||

Aato Kapur, Ghono Bhasoor ||

Ittorer Moron Sittor ||

Nizer Logun Porak Diya
Bamun Beray Kandiya ||

Sei Mama Sei Mami
Bhaat Khay Dama Dami ||

Hagiya Phiriya sawa ||

Horin Dekhile Augay, Baak Dekhile Pausay
||

Maor Aagot Mama Barir Katha Kowa.
Aagal Sitka Saowa ||

Ojar Ghorot Kasuli Mao
Kamarer Ghorot Bhanga Dao ||

Bandorok Jakhala Dewa ||

Aahil Barot, Morey Jarot ||

Mama Horer Kalai Saak
Bosiya Bosiya Khaaya Thaak ||

Mondirot Kay???
Moy Kolo Nai kang ||

Gharer Naam Godhona

Sapuraar Nam Kuja ||

Sosurbari Modhur Puri
Bare Bare Gele Jotar Guri ||

Uttore Guwa, Dokkhine Dhuwa
Pube Maach, Paschimme Baas||

Ek tiriya Hukur Dukur
Dui Tiriya Kakhir Kukur |
Tin Tiriya Khujiya Napay Bhaat
Chair Tiriyar MAthat Haat ||

Pokhi Morey Roywa,
Maansi Morey Koywa ||

Bhukaite Kolo Nopokey ||

Gorom Bhaater Dhungai Kamaraise ||

Pale Pale Pokhi Pore
Nizer Raha Nize Kore ||

Mao Nai Jaar, Bhao Nai Tar ||

Bhaiggye Naari Bhaggye Daari
Bhaggye He Aam Katholer Bari ||

Ostader Mair Sesh Raati ||

Bhora Kolsi Naraoway ||

Hagar Sai Tetterani Besi ||

Khajanar Sai Bajana Besi ||

Hatero Gel, Patero Gel ||

Hoy Honuman Porar Sakor ||

Jay Koy Aay Re, Tare Logot Jay Re ||

Pagoler Gobodhe Aanondo ||

Sagole Nakhay Ki,
Pagole Nokoy Ki ||

Tanot Tenton Nase ||

Kuriya Gorur dana Besi ||

Asilung Dhaan Hoilung Khoi
Dinye Diney Aroba Ki Hoi ||

Noluwar Saowa Hatao Tao
Maas Paile Nakare Rao |\

Jaldhar Saowa Jolok Lok
Mass Dekhile Laage Bhok ||

Dhon Paowar Bela Jaldha Kaana ||

Pet Nosto Kore muri
Ghor Nosto Kore Buri ||

Dharuyay Dhar Pay, Teri Moray Tiri Pay ||

Bhuter Mukhot Raam Naam ||

Sabodhaner Moron Nai ||

Oti Bidya jar Bhaat Kapure Nate Tar ||

Phak Phuk Uporer Kati Muk ||

Fakka Gura Khaowa ||

Bater Koschu Gaot Makhiya Lowa ||

Saap Hoywa Khotay Oja Howya Jarey ||
Ujay,

Seng Ujay, Beng Ujay
Puthhi Kholsa Oyo ujay ||

Maor Dudh Khaya Haush Naipalay
Baper Nasti Sushe ||

Sata, Lathi, Tena
Jar Logot Nathake Oy Dinote Kana ||

Goru Morey, Athoi Nasarey ||

Tiri Moray Tiri Pay
Haga Pokore Kolat Loy ||

Tirir Agot Koba Guruye Korise Mana
Jei Purushe Koy KAtha Dui soku Kana ||

Pithar Bhaje Golat Natke ||

Maz Patharot nedibi Koruwar Bhasa

Tirir Agot Nokobi Bissyaser Katha ||

Soshur NAi Nonon Nai
Kak Koribi Bhoy
Agey Khabo Ponta
Pase Musibo Ghar ||

Aato Jaga Ghono Bhasur
Pasa Theli De Mama Sashur ||

Diba Say HAti, De Ghora
Dibar bela De Thora Thora ||

Taka Poisa Baahut Bol
Putra Koina Karmafol ||

Dui Naot Pao Jar
Sab Buddhi Nosto Tar ||

Hoy Goru Kinilung
Letu Dangiya Nasailung ||

Tiri Lata, Tiri Pata
Tirik Nokobi Sasha Kaatha ||

Metek Mutuk Naari
Keh Napay Sari
Solok Bolk Nari
Bod Kolonker Bhari ||

Nodi Napaite Lengti Marse
Phool Nai Phutitey Gondho Olaise ||

OKDISCO

Kamar Bidya Thakas Thukus
Baniya Bidya Sor
Oja Bidya Sikish Judi
Asha Paliya Mor ||

Bhatar Kore Bahu Sosch
Tiri Bole Mor Boro Josh ||

Haal Bowaro Naam Korilung
Khujiya Khawaro Bhing Marilung ||

Bura Hoile Loy Laathi
Dhire Dhire Soliya Jay
Beti Jangoir Bari ||

Raije Ish Koile Bish ||

Bhang Bhajiba Nai Khola , Bogori Kondola
Kondola ||

Baap Jonmot Nai Ghora
Uporote Ujiya Mora ||

Dhaan Khawak Napay, Tush Khawak Paay
||

Chaway Paani Felay, Dangorey Pishiliya
Porey ||

Biyat Bohiya Haga Laaga ||

Dholoto Ek Kob, Madoloto Ek Kob ||

Bakhoner Naari, Kuja Bhatari ||

Bujak Bujay Aakare Ingitey,
Nubujak Bukay Dhara Thaporey ||

Dui Diner Bairaagi Bhatok Koy Onno ||

Majer Kolo Haata ||

Bandorer Hatot Kolo ||

Juba Kaler Saowa Kandhe Uhay Bhaar
Bura Kaler Saowa Suma Chatay Sar ||

Nohar Ghorot Hoise Naati
Kaan Phorkaisey Taar Upor Kati ||

Tor Bela Bole Mor Bela
Siyal Kande Difor Bela ||

Hashe Dima Pare, Grihosthoy Joot Napay ||

Aadar Bepari Zahajer Khobor Loy ||

Sapurile Megh Napalay ||

Hasher Agot Siyaal Thakur ||

Bagher Pithol Khaowa ||

Baap Sayya Beta ||

Maaser Telediya Maas Bhaja ||

Saowa Nohoite Naastit Suma Khaowa ||

Nohowat Bole Natiye Bhatar ||

Porar Maathat Kathol Bhangay ||

Hoya Goru No-Boyay Haal
Howar Se Nohoyay Bhaal ||

Porar Uporot Khaay
Bhatiya Nawot Jaay ||

Ghorer Katha Nokois Porot
Koile Jaay Saat Hgorot ||

Mariya Diley Pedi Khaowar Jom ||

Laabhot Loha Uhaay
Bina Labhot Tulao Nuhaay ||

Sajaile Kachaile Naari
Gharile Berile Baari ||

Oto Laali Aadha Sher ||

Airo Ji Goti Bairo Sei Goti ||

Ase Kapur Ase Jaar
Nai Kapur Nai Jaar ||

Aakalo Nai, Bhandaro Nai ||

Aapon Haat, Jagannath ||

Upore Rong Song
Bhitore Kauwa Bhaduri ||

Uriya Gel Raaj Hongso
Poriya Roil Pakhi ||

Ultile Jong
Paltile Kaata ||

Emne Paile Aalkataroko Khaay ||

Ekso Goru Maarile Baghero Moron ||

Uporot Sep Felaile Nizer Gaote Porey ||

Sokui Sokui Jotokkhon, Maya Laage Totokkhon ||

Kalero Kaal Biporit Kaal
Horine Selke Bagher Gaal ||

Kochur Paatot Jieu ||

Sulir Agot Jieu Jaawa ||

Kanar Dhel ||

Kanar Laathi ||

Kasiye Nichine Eluwa Kaahi
Murkhoy Nichine Maasi Pisi ||

Gobor Dekhile Goru Sina Paang ||

Garar Serook Olaile Somaba Nazaney ||

Gaschot Kaathol, Thotot Tel ||

Ghorer Deo, Bahirot Meo ||

Chacha Apun Pran Bacha ||

Chor Gele Buddhi
Jhori Gele Jhapi ||

Soku Diya Soishyar Phool Dekha ||

Saowak Nokobi Siyan Ajala
Goruk Nokobi Letu Bhobra ||

Saowar Naamot Mao Kurut Kurut ||

Jonmer Moto Shikkhya ||

Jagiya Neen Jaabi, Basiya Khaabi ||

Aagal Sitka ||

Joker Mukhot Sun ||

Tenga Aam Bazarot Ekbare Besaba Parey ||

Dubbiya Dubiya Paani Khaay ||

Telir Mathat Tel ||

Durair Pahar Silsila ||

Datay Dileo Bidhatay Nedey ||

Nuner Nao Otiya Jaay ||

Nana Munir Nana Mott ||

Nije Bachile Baaper Naam ||

Naam Phute Jaar, Maarg Phute Taar ||

Nisshyasher Bisshyash Naai ||

Nimki Soytaan ||

Paisa Ki Gachot Phole ||

Phaak Phuk Uporer Kati Mukh ||

Fakka Gura Khaowa ||

Beraro Kaan Thake ||

Bhausanir Jhol Khaowa ||

Bhukaitey Kolo Naapake ||

Huma Huma Huma
Bape Nakhay Suma
Mao Khengkeri Khai
Saowa Ludhumdhuma ||

Barey Barey Kalai Saak ???

Chilarai : A great hero but an ideal disciple of Vaisnavism

(This Article has been re-printed to Commemorate the death anniversary of the writer renowned scholar and Chilarai Award Winner Late Kameswar Das – Jt. Secretary, Bishmao)

Largest palace in a small state. We in 1945 had acquired such idea of princely state then H.H. Jagadwipendranarain, the Maharaja, the last in the dynasty. His Highness is no more fortunate with that fine, specious palace.

That Maharaja Naranarain and Sukladhwaj were the rulers of the state Cooch Behar that did flourish later on, can't be believed today in its present state. And Kamatapur is not Cooch Behar. The old and the new capitals. And many others at different places established anew by others.

It is not possible to say anything about one leaving aside the other and like Laxmana Chilarai did everything for his brother as the minister and also as the general commanding state force. Selfless service to the king and kingdom was his single way of life. Such selfless service to the nation cum the ruler can be well idealised in our age for the wellbeing of the common mass. The least attachment to his personal aptitude and abilities in his truest positions as general as well as the right hand to the Maharaja then had every chance of winning the cherished hopes of a prince though there were other two for a feud. The different names attributed to this brave hero for his bravery as the greatest warrior of that period considering the difficulties of the natural barriers in the area from Karotowa at the west and the Dikrai at the east then boundaries includ-ing some parts of Ahom kingdom, kingdom of Kacharis, Manipur, Tripura, Jayantia, Khasi hills, Dimaruwa, Sylhet and Tripura etc. signify what could he do. Like a flying kite searching after a prey he conquered the small kings and annexed their kingdoms to their own. An Emperor was made though Naranarain is not known as an emperor. A strong general in the far distant XVI th century, Chilarai can hardly be compared with some others in the later periods as the development in war-fare and technique have made everything easier now. A ballastic missile cannot be the conquering weapon used by Chailarai who had a sword, a shield, an elephant or horse for his age. A fort is nothing today though Kamatapur was well fortified then. Even to this age of sputniks we have in our new capital Dispur the common vehicle an auto-rickshaw or a rickshaw. Few

cars are piled. Moreover we have no street in the city growing and expanding upto Chandrapur, the site of the new capital. In considering all these draw-backs in our life here in the remotest corner of the land we must honour and pay homage proper to the hero. It is his due.

We have nothing new to tell about the Sakti and Siva cults that had prevailed under the patronage of the rulers who had been at times the sole authority and most of the rulers were autocrats. Religious head was none but a king in those days of yore. Reason had little place but the Upanishadas and the Vedanta did away with all the prejudices and unscientific mode of life and religious faiths. Mediaval India grew so many preachers in order to look into the Vaisnave-cult. Fortunately this region of eastern India had seen saints like Sankardev and Madhavdev then and the neo-Vaisnavism had been duly propagated in the ancient Kamrupa. On the otherhand the decline and fall of the Kamata during the last part of XV th century saw civil war and a new dynesty was born with Hariya Mandal who was the chosen ruler of the region lying between the Manas at the east and the Sonkosh in the west. He married the princess Hira and Jeera the beautiful daughters of Haju of Hajo now at a very small distance from the point where the sweet memorial is going to be installed in a befitting manner. All ancestors were Saivas. They had to worship the goddess Sakti or Durga, the only deity to be propitiated in order to win a battle. So a true worshipper of the war-god or the goddess of the war was named Samarsinha. He won the white elephant in conquering the Ahom king for which he was called Sukladhwaj. He is a Napoleon Bonaparte in other aspects of his life. And it is perhaps the other side of the real man, who cannot do without counterpart or better-half as we may call it. Bonaparte too had someone for his busiest moments to be spared or relieved of the hard tasks in the fronts, He wrote to his beloved. On the otherhand Chilarai was charmed to hear about Kamalpriya, the young daughter of Ramrai who was at Dinganagar then. The fine description as depicted by Sridarn, one of the boy-servents to Dewan Chilarai won the warrior who had to accompany the king Naranarain in exile then. Chilarai was so moved to hear Sridarn that he acted like Lord Krishna to hear about Rukmini in the words of Surabhi, a pastoral poem singer. Sridam was not a bard like Surabhi but his simple description of the visionary image thus created the irresistible longing for that beauty Kamalpriya, Her lock of hair was long that it had a considerable measure of two small mats that had been required to spread that one finest long lock of hair, it is a rare beauty indeed ! The divine beauty in her and some other particular symptoms in the anatomy or the like as depicted by the informer Sridam. To him she was enchantress to the three worlds for her supreme beauty. Indeed she was. And she was made the chief queen and thus Chilarai was related first of all to one of the followers of the Vaisnavite creeds. This direct

OKDISCD

relation was booned with a grant of three villages.

It so happened that king Naranarain had to roam from place to place under the influence of the star-Saturn. At Barnagar Chilarai was attracted by Sankardev and he had a mind to be a disciple of Sankardev but he feared his brother Narnarain. Now after the sweet union with Kamalpriya there was some heavenly occasion to know more about the Mahapurusha Sankardev. And in the absence of the king, Chilarai •was to look after the administration for a few years. One day he was out for hunting and while he was back the sweetest voice like that of a cuckoo was heard in a song sung by his chief queen who was surrounded by all the women including queen in the palace. The song was attuned to a Sareng. Chilarai wanted to know the composer of that song. The man was none but Sankardev and the meaning of the song was well understood by the learned Sukladhwaj who was educated at Varanashi, the seat of learning in all the branches like the scriptures, archery etc. The song was full of philosophy and so he was very pleased for its inner meaning "O sinful mind, pay attention to Rama or keep your mind at the feet of Rama, The abode of life is transitory, the only wealth or resort to death is the name of Madhave" and the song is as follows :

Pamara man, rama charane chitta dehu. athira jiwana vasa madhavakeri nama, marana samala lehu.

This is a part of the Bargeet Sankardev created and the Noble Numbers of Herrik can remind us of the devotional songs that trained human beings to reach the proper goal in this world of illusion. Sankardev's conception of devotion, spirit of humility and self-surrender is vivid in this song Sukladhwaj could fortunately hear from the sweet sound of Kamaipriya as the lucid and magnificient utterance had universal appeal and touched him. He was charmed or en-chanted by the divine appearance of Sankardev who was met first at old capital town of Raghudev who kept far away from Naranarain's kingdim. And the town was Barnagar on the bank of Manas.

A strong victorious general Chilarai had some inner voice in his heart of hearts conquered by the glory and glamour of Sankardev, the Jagatgwu whose preachings overflooded the length and breadth of the ancient Assam. Our Mahavir Chilarai was not a supreme being in presence of the divinely gifted person. He could easily overpower even Madhavdev who gave the final shape of the Bhakti-cult or the Mahapurushiya-cult.

Even a stone can be melted without the furnace at some thousand degree above Fahrenheit or Centigrade? Surely so was the case with Chilarai. He entreated Sankardev to Dinganagar with humble re-quests only for the proper initiation to the Bhagawati Vaisnav Dharma. Thus the brave fighter one day turned to a true Vaisnava. It leads us to think of the "Answer to the Q. What is freedom through Reformation or Samaskara?" by Immanuel Kant or in other words "what is enlightenment ?" he wrote in 1784 some two hundred years ago. Chilarai was thus a true follower of reformation Sankardev had undertaken first, for the region in great turmoil then. Even the usual ritual had been duly done by him to be pure in heart by fasting on the eve of the initiation that required the purification of the mind first. Some "other necessary gifts like a fine new cloth or a few coins to be offered to the priest had been given and then bowed down at the feet of Sankardev so as to see salvation, the deal Home for the mortals. Thanks to the right philosopher and the guide to that true disciple of those mythological Lords Vishnu or Krishna. Still we are standing this morning on the right bank of the mighty Brahmaputra that is flowing by the side of a mythologically famous holy place Kamakhya on the Nilachala hill so fascinating for the scenic beauty and Saraighat, where the historic battle had been fought by Lachit Barphukan for the freedom of the nation.

Let us remember all who sacrificed their previous lives only to save motherland and pay homage. But the new convert is more mentionable in his protecting the preachers of neo-Vaisnavism and thus helping them in their creations of various branches in art and literature. And we have a good imperishable treasure that is connected closely with our national, cultural, and spiritual heritage. Even after five long centuries, we have the source of the same delight, inspiration, consolation or wisdom to live in this troubled world we are to face daily for the worldly problems. Vaisnav Chilarai in the finest, whole hearted support to his faith and full respect to the perceptors both the preachers keeping long at the court in their last part of lives, did whatever and whenever any problem to the Gurus arose. More-over the devotees in their truest spirit and faith tried to see them working for the region of deeper and invincible Amaravati or Eldorado, the Heaven or Salvation only after propitiating the Lord Krishna or Vishnu with the Hymns laid down for them. Naranarain was also enchanted by the closest association at the later period and had the desire to be converted into a Vaisnava like his brother Chilarai. As a student of Gurukul both of Naranarain and Chilarai could follow well the scriptures and at the instance of the king's courtiers including the scholars in all the branches of politics and other necessary scriptures as required by the king for the smooth running of his adminstration and wellbeing of the people, the king too composed some Slokas for his pleasure. It was only for the inquisitive king, Sankardev had to compose some important pieces like the Gunamala, a fine and the shortest substance of the Bhagawata including all the cantos as the king wanted to hear it in one single sitting. Such onerous tasks had been done only to please the protector or religion and also to show and prove what an excellent and powerful writer he was in his field of literature but the most mentionable thing the 'Vrindavani Kapor'; the full picture of the picturesque

Vrindavan with all its nook and corner closely related to the life of Lord Krishna and the truest followers there the Gopas and the Gopinis, Virinas, the Yamuna flowing by the site, cows and their calves and Dwaraka, Mathura, Gokul etc. had been excellently woven up by the expert hand in a year to present it to the king. Chilarai as dear disciple had the fortune to see it first. All had been astonished to see the wonderful work of the preacher of no mean power. So the Durbar literature of the kingdom of Maharaj Naranarain did flourish to reach the highest zenith only for the strong support and added ail the bright and glorious spectra to the golden years of his long reign.

Really we are proud enough to see the enlightenment the king and the kingdom received through the preachings of the neo-Vaisnavites in the right earnest zeal and also the prestine glory of the Vaisnavite literature in the far distant XVI th century. We must remember those mighty persons and their personalities for their most memorable works that will surely remain in this land of ours, evergreen.

*****

An Old Rajbanshi Women
in traditional Rajbanshi Costume **(Patani)**

Bishua - The festival of Joy

Priyanka Deb

This is the day of Joy
When we very much enjoy
This is the day of Happiness;
When people forget their sadness
This occassion comes yearly,
And so we love it dearly
This is the time to dance
Of which people wait to see a glance
Bishua, is the beautiful festival
That is loved by all
This is the day of joy
When we very much enjoy.

Friendship

Hinakshee

Friendship is in sadness,
Friendship is in happiness,
It is in our mind,
It is always happy and kind.
Friendship is one in every moment
It remains in our heart for time that went
It teaches is to live our life now and then
We all need it but we don't know when.
We all know who are good friends,
In our sadness also they stay and with us share their hands.
If they go with us a mile,
We feel very happy and smile.
Good friends make us good,
Bad friends make us bad,
It is a gift of God;
If it is true it don't break.
Friendship is a sheltering tree,
Its a warm shade of love and care,
Always ready to protect.
If we have it we can understand,
It is an amazing fact.

OKDISCD

Few lines from the President ......

At the very outset, I, on behalf of the Reception Committee extend my hearty "**Bishua and New Year**" greetings to all the people of greater Dhaligaon, all mothers and fathers from the community, brothers and sisters, the students and the all the kith and kin close to the heart of All Koch-Rajbanshi Students' Union (AKRSU) including the respectable elders from the surrounding villages of Dhaligaon. I offer my prayers to the almighty so that the New Year brings with it an environment of Peace, Tranquility and goodwill among all of us.

Dhaligaon finds a special mention in the pages of history. It is the birth place of **'Bir Tepu'** one of the able lieutenant ('Dhal Rakshak') of Bir Chilarai and a sacred place on the banks of Tunia under the historical Sidli State. It is on the heart of **'BherBheri'** the very source of river Tunia, the Bongaigaon Refinery and Petrochemicals Limited emerged as one of the power house industrial house as a result of untiring pursuance of the engineer of modern Assam Late Sarat Chandra Singha. And the geographical entity still reeling behind socially, economically, and educationally within the periphery of this renowned industrial powerhouse in lower Assam is known as Dhaligaon. Despite having tasted the optical luxury of the flashy Neon lights in the next door BRPL Township, many a corner of this village still continue to live in darkness as no initiatives have been taken to take along the surrounding villages by the BRPL authorities.

The polluted air and effluents from the refinery has gifted the people of surrounding villages many a diseases and the fact of turning the agricultural lands into dry lands making them unusable for cultivation is a well known gift package from the BRPL. The farmers who are completely dependant on their lands

for livelihood are under severe economic depression as a result of such a gift package. But nothing has so far been done by the BRPL to rehabilitate those affected in its polluting operations. Neither has there been any action plan in the offing to take appropriate strategy at least to arrest such socio-economic damages to the communities. However, these are the people who have always supported and taken active participation in the agitations during the crises of identity saving language including any move to save the BRPL. Bur when it comes to receiving their dues, the people of Dhaligaon have always been deceived, time again.

But this time round, the Koch- Rajbanshis have pulled their socks up. With a greater zeal in their fight to re-establish their pride and self identity, the Koch-Rajbanshis are celebrating their National Festival Bishua under the aegis of AKRSU at Dhaligaon. This Central Bishua Celebration will be the mark of ushering a new era in our cultural revolution – opening up our rich cultural heritage to the world.

The success of the President of this Reception Committee depends heavily on the contribution of the other officials of the committee and equally so with the cooperation and participation of people from the village. I thank all the members and villagers for their cooperation, advice and boosting my morale by rallying behind me all the time in executing my responsibilities as the President of the Committee. My special & hearty thanks also goes to the AKRSU who gave me the opportunity to play my part in offering services for the cultural voyage of the community in my limited capacity.

Bimal Kumar Barman
President
Central Bishua Celebration Committee
Dhaligaon

OKDISCD

মাড়েয়াৰ কাথা

গোটায় ৰাইজক বিযুৱাৰ প্ৰীতি আৰো শুভেচ্ছা জানাইলুং। চৈতেৰ শেষত আৰো নতুন বছৰেৰ আৰম্ভ টাক পৃথিবীৰ দেশে দেশে নানানটা ৰূপত পালন কৰে। ভূমি পুত্ৰ কোচ-ৰাজবংশী গিলাও বসন্ত ঋতুৰ এই উৎসবটাক বিযুৱা তিথি হিচাপে পালন কৰিয়া আহিছে। কৃষ্টি আৰো সংস্কৃতিত ধনী কোচ-ৰাজবংশী গিলাৰ বাদে বৈশাখ বিশেষ তাৎপৰ্য্য পূৰ্ণ মাস।। চৈতৰ শেষৰ দিনা দোমাসী আৰো ১লা বৈশাখেৰ পাৰি বৈশাখেৰ সাত তাৰিখ পৰ্যন্ত সাত বিষিমা জাতিটায় বিভিন্ন প্ৰকাৰে পালন কৰে। পাহাৰে ঝাৰে পূজা কৰে ঠাকুৰাণী আৰো ৰাজাঠাকুৰক যাতে মাৰকী আপদ বিপদেৰ পাৰি গঞা ৰাইজ কুশল মঙ্গলে থাকিবা পাৰে। বাপ চৌদ্দ পুৰুষেৰ পাৰি চলিয়া আহা দোমাসী আৰো বিযুৱা তিথিক সদৌ কোচ ৰাজবংশী ছাত্ৰ সন্থা (আক্ৰাছুই) বিশ্বায়নেৰ কু-প্ৰভাবেৰ পাৰি আভঙে ৰাখিবাৰ বাদে বছৰে বছৰে বিযুৱা তিথি পালনেৰে অংশ হিচাবে এইবাৰ আমাৰ ঢালিগাওঁ গোসাই কোমল নাৰায়ণ বাখাৰাত ১৩, ১৪, আৰো ১৫ এপ্ৰিল তাৰিখে তিনি দিনীয়া কাৰ্যসূচীৰে কেন্দ্ৰীয় বিযুৱা উৎসৱ পালনেৰ বাদে মনস্থ কৰিয়া আমাৰ দুইজনেৰ ওপৰত জাউজীয়া মাড়েয়াৰ দায়-দায়িত্ব অৰ্পণ কৰ্‌ছে।

জাউজীয়া মাড়েয়াৰ দায়-দায়িত্ব পায়া কেন্দ্ৰীয় বিযুৱা উৎসবটাক সফল কৰিয়া তুলি বাৰ বাদে দিনে ৰাতি চেষ্টা চলেয়া গেছুং । বিযুৱা তিথিৰ মাড়েয়া গিৰি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত আক্ৰাছুৰ নেতা গিলা, বৰাণি সমিতিৰ কৰ্মকৰ্তা গিলা আৰো ঢালিগাওঁ বাসী ৰাইজেৰ পাৰি যেংকা ধৰণেৰ সাহস আৰো সহায়-সাহায্য পাইলুং অৰ বাদে উমাক সগাকে এই সুযগতে আৰো একবাৰ নাম লয়া বিশেষ কৰিয়া বাপ দাই দিলুহং।

শেষত যিগিলাৰ সাহস-সহায়-সহযোগিতাত কেন্দ্ৰীয় বিযুৱা তিথি উৎযাপন কৰিবা ওলাইছং সেই সকল ব্যক্তি তথা সুহৃদক আমাৰ তৰফেৰ পাৰি জানাইলুং ভক্তি ভৰা অভিনন্দ। আশা ৰাখিছুং ৰাইজে সহায়-সহযোগ কৰিয়া জাতীয় উৎসবটাক বিশেষ ভাবে পালন কৰাত গুৰুত্ব দিয়া স্ব-জাতিৰ জাতীয় স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ্থে নিঃ স্বাৰ্থ ভাবে লাগিয়া পৰাত অগ্ৰণী ভূমিকা লবই-লব।

অতুল ৰায়
নিৰ্মল সিংহ
জাউজীয়া মাড়েয়া
কেন্দ্ৰীয় বিযুৱা বৰাণি সমিতি

বায়ে মহারাজ জগদ্দীপেন্দ্র নারায়ণ, মাঝে রাজমাতা ইন্দিরা দেবী, ডাইনে কুমার ইন্দ্রজিৎ নারায়ণ।

Members of CoochBehar Raj Family

OKDISCD